Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Anton Jørgensen.
Titel | Title:	Aalborg Skolevæsen gennem 200 Aar : et Bidrag til den danske Købstadskoles Historie
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Aalborg : P. Hansens Bogtrykkeri, 1899
Fysiske størrelse | Physical extent:	144 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

34°, - 308. -8

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130019416179

Aalborg Skolevæsen

gennem 200 Aar.

Et Bidrag til den danske Købstadskoles Historie

ved

Anton Jørgensen.

Lærer v. Vestre Friskole.

Aalborg.

P. Hansens Bogtrykkeri.

1899.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Nærværende Meddelelser om Aalborg Skolevæsen i de sidste to hundrede Aar ere saa vidt muligt objektivt gengivne efter de temmelig mangelfulde og meget spredte Efterretninger, der have staaet til min Raadighed. Jeg skylder at nævne følgende Blade, Tidsskrifter og Bøger, som jeg har haft god Nytte af ved Udarbejdelsen:

»Nyttige og fornøjelige jydske Efterretninger 1769—91«. »Aalborgske jydske Efterretninger 1772—93«. »Jydske Efterretninger 1794—1823«. »Aalborg Stifts Avis 1824—60«. D. H. Wulff: »Samlinger til jydsk Historie og Topografi«. »Egeria, Fjerdingaarsskrift for Opdragelse af Ungdommen 1804—1806«. N. Blicher: Forslag til det danske Skolevæsens Forbedring. J. Lancaster: »Undervisningsmetodens Forbedring i Almueskolen«. J. v. Abrahamsen: »Om den indbyrdes Undervisnings Fremgang i Danmark«. Borch, Brahm og Sørensen: »Tidsskrift for Almueskolen 1834—36. P. O. Boisen: »Metodelære for Almue-Undervisningen«. K. Ottosen: Vor Folkeskoles Oprindelse og Udvikling. Joakim Larsen: »Den danske Folkeskoles Historie 1784—1818«. Dr. P. T. Hald: »Aalborg Fattigvæsens Historie«. Siersted: »Kolding kommunale Skoler.« »Jelling Seminarium«, et Indbydelsesskrift. J. Timm: »Meddelelser om det kommunale Skolevæsen i Købstæderne og Handelspladserne«. Kvolsgaard: »Seminariet i Snedsted og Ranum«. Tauber: »Biografiske

Notitser om Disciple fra Aalborg Kathedralskole«. »Meddelelser om Aalborg Borgerskole 1883«. »Beretning om det kommunale Skolevæsen i Aalborg 1892 og 97«. »Plan for Borgerskolen, approberet 18/12 50«. »Reglement for Lærerne ved Borgerskolen 1851«. »Plan for Borgerskolen i Aalborg Købstad 1872«. Bricka: Biografisk Leksikon. Desuden har jeg fra Skolens Arkiv haft udleveret: »Diliberations-Protocol for Aalborg Byes Skolevæsen 25/4 1815—31/10 1820«. »Copie-Bog, Skolevæsenet i Aalborg Bye betræffende 1/11 1815—30/1 1822«. »Inventarie-Protocol 2/11 31—19/10 47«. »Kopibog om Skolekommissionens Skrivelser 14/2 42—16/11 52« samt »Skolekommissionens Forhandlings-Protocol omfattende Aarene 1840—1875«, for hvilket Laan jeg bringer Skolekommissionen min bedste Tak. En oprigtig Tak bringer jeg ogsaa Hr. pens. Lærer P. H. Topp, som ved sin usvækkede Hukommelse, der i Skolesager strækker sig gennem et Tidsrum af 70 Aar, i mange Tilfælde har hjulpet mig, hvor jeg stod tvivlende over for et og andet. — Hr. Lærer C. M. Pedersen, der har besørget Korrekturen, og enhver anden, som har ydet mig Oplysninger, modtage herved min oprigtige Tak, hvilket ogsaa gælder Aalborg Byraad, der velvillig har tilsagt mig pekuniær Støtte til Hjælp ved Trykningsomkostningerne mod at faa et passende Antal Eksemplarer.

Hermed anbefaler jeg da mit Arbejde til velvillig Modtagelse. Jeg havde gerne, hvis forskellige Forhold ikke havde hindret mig deri, gjort det endnu omstændeligere og bødet paa adskillige af dets Mangler.

Aalborg, den 8de Juli 1899.

Anton Jørgensen.

Almindelige Bemærkninger.

Al Undervisning her i Danmark var før og længe efter Reformationens Indførelse saa godt som udelukkende knyttet til Præstestanden; det var Munkene, der i Dom- og Klosterskolerne besørgede Ungdommens Oplærelse efter Datidens egne Principper, hvor Ferle og Ris ikke bleve glemte, ja vel egentlig betragtedes som det nødvendigste Skoleinventar.

Mesterlektianerne besørgede Degnetjenesten og bragte derved Klostrene baade Indflydelse og gode Indtægter; de benævnedes Sæde- eller Løbedegne, efter som de havde fast Bopæl eller bogstavelig maatte løbe fra en Kirke til en anden. Børnene bleve haardt behandlede, thi Haardheden tog man i Arv: hvad man havde faaet ind med Riset, gav man fra sig paa samme Vis. — Dog vare Skolerne godt besøgte baade af Adelens og ikke faa Almuebørn; men selvfølgeligt var det alligevel et aldeles forsvindende lille Antal af Landets samtlige Børn, der fik denne med Rette kaldte »latinske« Dannelse, da Latin egentlig var det eneste, der lærtes. Almueundervisning i den Forstand, vi tage den nu, kendte man slet ikke i de Tider og længe efter.

Savnet af Kundskaber maatte dog snart blive føleligt, særlig i Købstæderne, navnlig efter at Borgerstanden i det fjortende og femtende Aarhundrede havde taget saa stærkt Opsving, og da Gejstligheden og Staten kun tog sig af den latinske Undervisning, som foregik aldeles gratis, saa laa det nær, at vilde Borgerne have deres Børn oplært i andet end Latin, maatte de selv sørge derfor. —

Dette skete ogsaa, og i de fleste Byer oprettedes Skoler aldeles privat, nogle Familier slog sig sammen og antog en, for det meste meget tarvelig Lærer, der naturligvis maatte nøjes med en meget ringe Løn i Penge eller Naturalier, som hvert skolesøgende Barn bragte ham maanedsvis eller tit hver Uge.

I disse Skoler undervistes der foruden i Religion kun i Læsning og undertiden i Skrivning og Regning. Skolerne fik forskellige Navne: Pogeskoler, danske Skoler, Skriveskoler eller tyske Skoler.

Kristian den Anden var vel den første, der gjorde Skridt til Indførelse af en almindelig Folkeundervisning i Købstæderne og paa Landet, idet han bød Præster og Degne undervise Bønderbørnene i Religion samt i at læse og skrive Dansk, og paalagde Borgerne at lade deres Børn lære at læse, skrive og regne og siden oplære i et Haandværk. Han var kun Konge i kort Tid, efter at han havde givet denne udmærkede Lov, og efter hans Afsættelse blev, som man ved, denne saavel som hans andre gode og nyttige Love brændte som stridende mod gode Sæder, og Budet om Undervisningen faldt dødt og magtesløst til Jorden.

Det er en bekendt Sag, at den katolske Kirke ikke sætter særlig Pris paa en oplyst Almue; man forstaar derfor godt, at den danske Præstestand, der hverken manglede Penge eller Lærerkræfter, i de Tider ikke gjorde det mindste for det brede Lags Oplysning.

Efter Reformationens Indførelse fik Tingene snart en anden Gænge. Det maatte ligge i Præsternes Interesse at faa det store Flertal af Folket saa oplyst, at det selv kunde dømme om Katolicismens Vildfarelser.

De første Følger viste sig da ogsaa i en betydelig Udvidelse af Latinskolerne baade i Antal og med Hensyn til den enkelte Skoles Klasser. De allerfleste danske Købstæder fik hver sin latinske Skole; i de større var der 6—7 Klasser, i de mindre 3—4. Af disse smaa Latinskoler, der, skønt Latin vel nok var Hovedfaget, alligevel snarere vare at betragte som en Slags Borgerskoler, udgik sikkert mange af de dygtige Borgere og Handelsmænd, som det 16de og 17de Aarhundrede var

saa rigt paa. Alligevel var det kun et meget lille Antal af samtlige Børn, som disse Skoler kunde give Plads til og yde Undervisning.

Der var en Del Legater, beregnede paa at hjælpe fattige Børn til Klæder og Sko; og saa søgte man at skaffe sig Degneindtægterne; Kirkeordinansen bød, at Disciplene i Mesterlektien skulde være Sognedegne i de Landsbyer, der laa nærmest Købstæderne.

1514 fastslog et Kongebrev een Gang for alle, at Latinskolerne skulde afgive Degne til alle Sogne i to Miles Afstand fra Byerne, og eksempelvis kan nævnes, at fra Ribe Skole besørgedes Degnetjenesten i 25 Sogne. I selve Købstæderne blev Degnetjenesten altid besørget af en af Latinskolens Hørere, hvilket paa mange Steder varede ved lige ned til vore Fædres Dage, saa at vi endogsaa her i Byen i Begyndelsen af dette Aarhundrede havde en af Latinskolens Lærere, 5te Lektiehøreren Jens Gjørup Møller, til Klokker ved Budolfi Kirke, han døde 1807.

Bar man end i den nærmeste Tid efter Reformationen særlig Omsorg for den lærde Skole, saa blev dog Almueskolen, særlig i Købstæderne, ikke helt glemt; vel bleve de danske og tyske Skoler paa Grund af Oprettelsen af de mange Latinskoler ofte nedlagte, men i Stedet for paalagdes det Øvrigheden at sørge for, at der oprettedes »Skriveskoler for Drenge og Piger og andre, som ikke due til at læse Latin.« Øvrigheden tog sig dog dette Bud meget let: over hundrede Aar gik hen, i hvilke man maatte nøjes med Latinskolerne.

Vel vare mange danske og tyske Skoler nedlagte, men paa Initiativ af Borgerne vare nye opstaaede, saaledes ogsaa her i Aalborg. Her var gennem hele det 17de Aarhundrede flere danske Skoleholdere, en enkelt tysk Skolemester nævnes ogsaa. Ofte blev en saadan Skole oprettet paa den Maade, at en eller anden Person, tit uden Spor af pædagogiske Forudsætninger, uden videre nedsatte sig som Skoleholder, ligesom man ellers nedsatte sig som Haandværker, søgte at faa nogle Børn og slaa sig igennem, som han kunde. Lønnen var mere end tarvelig, den kom i Form af Skolepenge, nogle Skilling om Ugen; tit bragtes ham ogsaa til Højtiderne: Jul, Paaske og

Mikkelsdag Gaver, der mest bestod i Fødevarer og ofte i Størrelse rettede sig efter den Yndest, han havde forstaaet at vinde hos sine Elever. — Han maatte selv sørge for Skolestue og Brændsel; Inventaret var mere end tarveligt, det kendte man i de Tider saa godt som ikke.

At slig Levevej var højst usikker, følger af sig selv; tit, ja næsten altid, kneb det med at skaffe det allernødvendigste til Føde og Klæder; og at selvstændige og dygtige Folk ikke valgte en saadan Levevej, er let at forstaa, oftest var det tarvelige og mislykkede Eksistenser, der havnede som Skoleholdere.

Dermed hang det sammen, at Skolerne nød ringe Anseelse og kun bleve slet besøgte; de rige Folks Børn gik til Latinskolen, og alle fattige lode, paa Grund af Udgifterne, slet ikke deres Børn undervise.

I København var i 1582 oprettet en offentlig dansk Skole, i hvilken kun een Lærer underviste, og den nedlagdes igen 1689 af Mangel paa Tilslutning. Kristian 5's danske Lov bestemte: »at til Degne skulde alene forordnes Studenter, som skulde tage Kaldsbrev paa Embedet af den, som dertil haver Rettighed, og saa overhøres af Biskoppen. De maa ej være Tingskrivere eller besørge andre verdslige Forretninger.«

I Købstæderne vare Skolernes Antal ved Aar 1700 vokset betydelig, saa at medens der 1706 paa hele Fyn kun fandtes to Landsbyskoler, havde næsten hver Købstad sin Skole; men Lærerne lønnedes lige slet og stadig kun af de skolesøgende Børns Forældre.

Med Frederik IV. oprinder en ny og lysere Tid for den danske Almueskole. Den berømte Pædagog Comenius's og ikke mindre Speners og Franckes Syn paa Opdragelsen var omsider ogsaa naaet hertil, og dette i Forening med den begyndende Pietisme gav Stødet til den vaagnende Omsorg hos Frederik IV. og hans Mænd. Det store Udslag heraf var Opførelsen af de 240 Skoler rundt om paa Ryttergodserne.

Mange Præster virkede nu med Iver for ogsaa at faa Skoler indrettede i Byerne eller faa de allerede bestaaende forbedrede. — I København var det Præsterne Worm og Thestrup, der arbejdede ivrigt og rejste Stemning for Sagen, saa det i Aaret 1706 lykkedes at faa den første Fattigskole oprettet

i Nikolaj Sogn, og dermed var saa Begyndelsen gjort til Københavns offentlige Skolevæsen. Vi skulle senere se, at det ikke varede længe, inden Aalborg fulgte Eksemplet.

1707 udstedte Kongen et Reskript, hvori han paalagde Københavns Borgere at støtte Sagen, og inden ret længe var der oprettet en lignende Skole i hvert af Københavns seks Sogne.

Rundt omkring i Landets øvrige Købstæder oprettedes nu i Løbet af faa Aar Skoler af samme Slags. Om Aarhus berettes, at to af Byens Skoleholdere i Aaret 1720 indgav Ansøgning om at faa frit Hus, fordi Skolepengene toge af, og de nu næsten aldrig mere fik Markedsgaver, Nytaarsgaver eller lignende. Der svaredes dem, at da deres Formænd ingen Løn havde nydt, saa vilde det sikkert finde stor Modstand hos Borgerskabet, om man nu tillagde dem noget af Byens Bekostning, dog mente man, at de nok kunde faa frit Hus. Her havde man altsaa endnu ingen offentlig Skole. I Horsens var man i 1732 ikke kommet videre, end at man betalte Skolepenge for de fattige Børn i private danske Skoler, og først 1752 blev der oprettet en Fattigskole med en Lærer og kun 44 Børn.

Se vi nu lidt paa de Kundskaber og den Duelighed, man forlangte af den Tids Skoleholdere, da vare Fordringerne i alle Retninger saa smaa som vel muligt. — Præsten skulde foreslaa en Person til Skolemester, som kunde oplære Ungdommen i Luthers lille Katekismus samt Regning og Skrivning, hvilken Person i Præstens og Amtmandens Overværelse skulde eksamineres, og naar han var dygtig befunden, antoges han af dem. Men skulde slig Person ej leve skikkelig eller oplære Ungdommen flittig, da skal Præsten uden Ophold melde det til Amtmanden og Provsten, som undersøge Sagen og derefter uden videre kunne afsætte ham og beskikke en anden. Lærerne maa ikke reflektere paa Forældrenes Tilstand og Formue, men skulle med lige Flid antage sig fattige og forældreløse Børn, saavel som de velhavendes og riges.

I den Kommission, som nedsattes under Kristian VI. angaaende Skolevæsenets Ordning, var der Strid om, man skulde tage Studenter eller andre til Skoleholdere. Et Medlem

vilde ikke have Studenter, thi hvis de vare liderlige, vilde de forføre Børnene, og vare de duelige, vilde Præsterne benytte dem til at prædike; desuden vare de sjældent dygtige til at regne og skrive. En anden holdt paa Studenterne, »da det ikke er uvitterligt, hvad Inventioner endog Bisperne, især udi Jylland, have brugt for at illudere Lovens Bydende at faa deres Kuske og Karle til Degne. Patroner vilde da, som de længe have tragtet efter, tage deres Fogder og Tjenere til Degne.«

Eksaminer holdt man ikke, og bestemte Ferier kendtes ikke, kun maatte Børnene ikke læse i Hundedagene.

Degne- og Skoleholderbestillingerne forenedes kun undtagelsesvis i Købstæderne. Latinskolernes Hørere besørgede, som før nævnt, Degne- og Kantorforretningerne; de havde nok at gøre i deres egen Skole og gav sig saa godt som aldrig af med Almuebørnenes eller Ungdommens Undervisning; de vare kun til Hjælp for Præsterne, ledede Kirkesangen og hjalp til med Ungdommens Katekisation og Overhøring paa Kirkegulvet.

Naar det om Landsbylæreren sagdes i forrige Aarhundrede, at han ofte paa Grund af sine usle Kaar og store Fattigdom løb fra sin Skole, og at der tit hengik lange Tider, inden en ny Lærer kunde findes, saa gælder til Dels det samme om Lærerne i Købstæderne, om Forholdene end her vare noget bedre. Tit hændte det dog, at man aarevis manglede Skoleholder, »fordi ingen dertil bekvemme Subjecter meldte sig«. Dygtige Lærere var der altid Mangel paa, hverken Bisp eller Provst kunde skaffe Studenter; »men den, der kan skrædre og sy Sko, mure eller tømre, melder sig ofte og bliver antaget, hvis han har nogenlunde taalelige Kundskaber; er han da lærvillig, næmmer han let Degnens og Præstens Metode«.

Det er Tjenestekarle, Underofficerer, Skræddere og i Naade pensionerede Lakajer, der tages til Skoleholdere, skriver Samtiden. —

En Avtoritet som Sjællands Stiftsøvrighed skriver 1788: »Skolerne ere hidtil blevne overladte til aftakkede Underofficerer, Matroser, forarmede Haandværksfolk, slette Købmænd og forvildede Studenter«.

Ifølge Kristian VI.s Instruks skulde Skolegangen begynde med det syvende Aar. — Selve Skolestuerne vare næsten altid smaa og lave, der fandtes ikke Spor af Ventilation, og Skolemateriel i den Forstand, som vi nu have det, kendtes ikke. Fire nøgne Vægge, en Bilægger eller Grydekakkelovn, Lærerens Bord og Stol; langs Væggene vare Bænke, foran hvilke stode tarvelige Borde med vandrette Plader. Børnene vare gerne ordnede saaledes, at Drengene sad ved den ene og Pigerne ved den anden Side af Bordet. Man forbavses, naar man hører, at Udstyret til en dansk Skoleholders Skolestue her i Aalborg dengang bestod af 2 Tavler, 2 Blækhuse og 2 Linealer. Hvad Børnene ellers skulde bruge, maatte de selv medbringe. Kort og Billeder kendtes ikke. — Resultatet blev naturligvis derefter.

Af Købstædernes Haandværkere kunde kun de allerfærreste skrive og regne, og det hørte til Sjældenhederne, endogsaa i Begyndelsen af dette Aarhundrede, at saadanne kunde skrive et ordentligt Brev eller en nogenlunde forstaaelig Regning. Der var vel ogsaa Borgere, som i Kundskaber stod langt over det store Flertal, men deres Lærdom skyldtes enten særlig Begavelse og Selvstudium, Latinskolen eller de enkelte dygtige Skoleholdere.

I Slutningen af det 18de Aarhundrede var det, at Pestalozzis store Indflydelse begyndte. Anskuelsesundervisningen vandt Indgang, og Haandgernings- eller, som de for det meste kaldtes, Spindeskolerne indførtes hist og her. De store Filantroper Kristian og Ludvig Reventlov, ligesom deres Svoger Grev Schimmelmann, vare især Beundrere af den store Pædagog og Menneskeven og viste, at de ikke blot havde Evne, men ogsaa Villie til at udrette noget for Almuen. De vare et lysende Eksempel for andre, især efter at de i Aaret 1775 vare blevne Godsejere, den ene paa Lolland og den anden paa Fyn, hvor de hver for sig indrettede Skoler, der bleve Mønsterskoler for det ganske Land.

Værst var det med Mangelen paa dygtige Lærere, de kunde ikke undværes, men de kom da ogsaa, om det end var smaat at begynde med. Oprettelse af Seminarier til Læreres Ud-

dannelse fulgte Slag i Slag, først Blaagaard og siden alle de andre.

En meget vidtrækkende Betydning fik dog Udnævnelsen af den saakaldte store Skolekommission den 22de Maj 1789, som havde Kronprinsens varme Interesse. Den bestod af Ministrene Chr. Reventlov og Schimmelmann, Biskop Balle, Konfessionarius Bastholm og tre andre Medlemmer, ogsaa Grev Ludvig Reventlov traadte senere til. Den arbejdede i 25 Aar, og Hovedresultatet af dens Arbejde var Loven af 29de Juli 1814. Meget andet have vi den ogsaa at takke for, saaledes ikke mindst Oprettelsen af Seminarierne. — Efter Blaagaard ved København, der begyndte sin Virksomhed 1791, kom Ludvig Reventlovs Seminarium paa Brahetrolleborg 1794, senere Vesterborg paa Lolland, 1802 Brøndbyvester og 1803 Skaarup.

Selve Loven af 1814 havde virket i flere Aar før det Aarstal, hvorefter den har faaet Navn, idet Lovens Bestemmelser for Landsbyskolen allerede vare traadte i Kraft 1806, rigtignok kun som et foreløbigt Reglement for Øerne. Jyderne og Købstæderne maatte vente otte Aar eller egentlig til Begyndelsen af 1816, da Loven først kom i fuld Virksomhed. Den fastsatte, at der i hver Købstad skulde oprettes en eller flere almindelige Borgerskoler (Friskoler), hvor Børnene skulde have Halvdagsundervisning, samt Oprettelse af Haandgerningsskoler for Drenge og Piger.

Nogen fast Løn for Købstadlærerne havde Loven ikke, men den udtalte, at Lønnen skulde staa i Forhold til Lærernes møjsommelige og vigtige Arbejde. Forslag om Lønnens Størrelse skulde gøres af Skoledirektionerne og approberes af Cancelliet. Den blev sat til den noget beskedne Sum 300 Rdl. aarlig, og denne Sum blev den almindelige Løn for Købstadlærere, indtil Loven af 8de Marts 1856 bragte Forandring. Loven af 1814 indeholdt ogsaa Bestemmelsen om, at der i de større Købstæder, hvor der fandtes et tilstrækkeligt Antal Drenge, hvis Forældre havde Evne og Villie til at betale Skolepenge, skulde oprettes borgerlige Realskoler (Borgerskoler), i hvilke der skulde undervises i Historie, Geografi, Matematik, Naturvidenskaber, Tysk, Fransk og mulig Engelsk.

Fattigskolen,
de danske Skoler og den tyske Skole.

Det er saare lidt, der fra ældre Tider er tilflydt os om Aalborg Skolevæsen. Først ved Aar 1816 har man opbevarede, skriftlige Efterretninger, idet der fra den Tid findes en Forhandlingsprotokol, der giver ikke saa lidt Besked om Datidens Skoler. Rigtignok findes der et Slags Skole-Arkiv, men ingen har hidtil vidst, hvad det indeholder. Det opbevares for Tiden i et afskildret Rum paa Loftet i en af Skolebygningerne i Danmarksgade, men gemtes tidligere i et Skab i Læreværelset paa Grotums Skole. Det er ikke stort, men der findes dog en Del, det meste maaske uden Værd for Skolens Historie, da der er en Mængde gamle, udskrevne Skoleprotokoller, Masser af støvede Papirer, sammenbundne i Ruller eller løse, aarlige Indberetninger fra de offentlige og private Skoler, Eksamenslister, Regninger til Skolevæsenet, Skrivelser fra Direktion, Cancelli og Ministerium; men det hele henligger mellem hinanden og er vanskeligt at finde Rede i, og det er vel ogsaa et stort Spørgsmaal, om en Ordning vilde bringe noget Udbytte af Værd, i hvert Fald ikke for dette Dilettantarbejde. Dog er der fundet efternævnte Bøger, som ikke ere uden Interesse.

Deliberationsprotokol for Aalborg Skolevæsen, begyndt 25de April 1815, sluttet 23de November 1820.

Copie-Bog, Skolevæsenet i Aalborg betræffende $^{2}/_{6}$ 1815—$^{20}/_{12}$ 1821, Inventarieprotokol 1831—1847 samt en Kopibog for Aarene 1842—51. Muligt findes der

mere, som det er forbeholdt Fremtidens Skildrer af vort Skolevæsen at fremdrage.

Skolekommissionens Forhandlingsprotokol, omfattende Aarene 1840—1875, har ogsaa velvilligt været mig overladt.

Hvad der har været tidligere, maa være gaaet tabt, og den Fremstilling her følger, er derfor bygget paa mindre Meddelelser i Bøger og Blade.

Det har været saare vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at fremstille en fortløbende historisk Oversigt over vort Skolevæsens Udvikling. Der er lange Tidsrum, hvor det saa godt som ikke har været muligt at finde nogetsomhelst. En Følge deraf er bleven, at der er mange Spring og meget usammenhængende, og meget mangler ganske sikkert. Dog vil jeg mene, at der findes et og andet, som hidtil ikke har været kendt, og som ikke blot kan have Interesse for Lærere, men ogsaa for dem, der ellers kunde ønske at følge en enkelt Side af vor Bys Udvikling.

Aalborg har ved Aar 1700 som andre af Landets Købstæder haft sine Degne og Skoleholdere. Af Degne var der kun to, een til hver af de to Sognekirker, thi det store Antal Kirker, der siges fem, som Byen skal have haft i Middelalderen, var for længe siden svundet betydeligt; den sidste Kirke, der nedbrødes kort efter Reformationen, var St. Peders Kirke, der har ligget mellem Tiendeladen og Vesterport, den havde iøvrigt tidligere været Hovedkirke i Sognet af samme Navn, der saa lagdes sammen med den øst for liggende Del af Byen indtil Østeraa og benævntes Budolfi Sogn efter den der staaende Kirke. Helligaandshuset havde ogsaa den Gang sin Kirke eller Bedesal, som den jo har endnu.

Ifølge kongelig Forordning var den latinske Skoles 3die og 4de Lektie-Hørere selvskrevne til Degnetjenesten ved de to Kirker, en af dem var gerne Skolens Kantor og havde derved let ved at indøve Salmerne med Skolens Peblinge, som i de Tider gjorde Tjeneste som Kordrenge. Degnene havde slet intet at gøre med Undervisningen udenfor deres egen Skole (den latinske), de vare Præstens Hjælpere ved Gudstjenesten og besørgede ofte alene Ungdommens Overhøring i Kirken;

derfor fik de det Vederlag, som af Menigheden ydedes for de kirkelige Handlinger, og det har sikkert for de daarligt lønnede Hørere været et velkomment Tillæg til deres knappe Gage. En lang Række af Hørere vides saaledes at have været Degne og Klokkere ved de to Sognekirker lige ned til Begyndelsen af dette Aarhundrede; den sidste var Jens Gjørup Møller, der tillige var Skolens Kantor, og om hvem der skrives, at han var en meget streng Lærer, der ikke sparede Riset, men var uden for Skolen en godmodig Mand og en stor Ven af dagligt Selskab med Byens Honoratiores paa offentlige Steder; han døde 1807. —

Borgerskabet gjorde intet for Almueundervisningen, hverken Stat eller Kommune traadte støttende til, og alt Skolehold uden for den lærde Skole var aldeles privat. Vel fandtes der her som andensteds — i Tiden fra Reformationens Indførelse til Frederik IV. — stadig Skoleholdere, der drev de saakaldte danske Skoler. Enkeltvis nævnes saadanne som Niels Krog, der Aar 1588 kom til Vesterhassing i Kresten Persens Sted, Jens Persen, Skolemester i Aalborg 1592, Jens Jakobsen, dansk Skolemester, død 1650, og Hans Lavridsen, der 1690 var Skoleholder i Frue Sogn.

Undervisningen i disse Skoler omfattede kun Religion og lidt Dansk, sjældent tillige Skrivning og Regning, som Frederik den Fjerde eller rettere Hersleb siger: »Indplantning af Gudfrygtighed i Ungdommen maa være Hovedsagen, og kun de Børn, der have Nemme dertil, skulle forsøge sig med Skrivning og Regning.«

Heri Byen var indtil Midten af forrige Aarhundrede kun to Skoleholdere foruden Skoleholderen i Fattigskolen. Skolen for Budolfi Menighed holdtes i den af Borgermester Henrik Himmerig Grotum i Aaret 1743 skænkede smukke og anselige Gaard paa Algade. Der findes endnu en Indskrift paa Bygningen, der fortæller, at: »Til Guds Ære, Ungdommens »Beste, En Dansk Skoleholders Tieneste — Er denne Gaard »med 4re Jiern-Kakelovne — Som er Kiøbt for 600 Rixdaler »— Skienket og Funderet — 1738 d. 28de April — Til et »Skoele-Hus i Ste Budolphie Sogn i Aalborg af Kongelig May.s »Cancellie-Raad og Borgcmester Henrich Grotum — Efter

»aftale med Tvende hans Salig Hustruer Inger Margrete »Wegerslef og Zidzel Hansdaatter Popp«.

Den anden danske Skole var Frue Skole, der laa paa Frue Kirkeplads og først blev nedreven for faa Aar siden. Sognepræsten ved Mariekirken havde i gamle Dage haft den til Embedsbolig; men allerede 1690 var den lejet ud til den danske Skoleholder og taget i Brug til Skole. Den sidste Sognepræst, som har resideret der, var Hr. David Jensen Klyne, Præst fra 1601—1634, det var hans Hustru, som sagdes at være bleven forgjort af en adelig Dame, Jomfru Kristence Kruckow, saa hun gik fra Forstanden. Efter hans Tid brugtes den en Tid som Kapellanbolig; den sidste Kapellan, som benyttede den, var Gert Tiesen, Kapellan fra 1671—85, indtil han gjorde et godt Gifte og fik en hæderlig Enke, Hus og Ejendom; den hæderlige Enke var Ane Madsdatter, forhen gift med Lavrids Hansen ved Vesteraa. — Om selve Bygningen beretter Jydske Samlinger, at den bestod af en gammel forfalden Bygning med 19 Væggerum, som Kirkeværgen paa nogle Aar havde bortlejet til den danske Skoleholder. — Ellers var der Jord til Køkkenurter og nogen Kaaljord, men ikkun tre gamle Pæretræer foruden nogle unge Blomme- og Kirsebærtræer.

Da begge disse danske Skoler ingensomhelst Støtte fik af Borgerskabet, maatte de, som før bemærket, udelukkende bestaa ved de Skolepenge, som de Børn, der søgte dem, betalte.

Anderledes var det med den saakaldte Fattigskole, som blev oprettet i Aaret 1709. Den havde ikke blot frit Lokale i den nordvestre Ende af Fattiggaarden, der hvor senere Bleggaardsgade blev anlagt, »hvorved der blev en bekvem Udgang mod Syd fra Skolegaden.« De Børn, der undervistes her, betalte intet. Udgifterne afholdtes af Fattigvæsenet, som i de Tider næsten helt bestod ved frivillige Gaver, der dog i visse Maader var en tvungen Sag for alle bosiddende Borgere, idet Borgerskabet, hvis man ikke var tilfreds med de ydede Bidrag, uden videre paalignede det manglende.

Denne Skole søgtes altsaa af de Børn, hvis Forældre nok vilde have deres Børn i Skole, men ikke evnede at betale noget derfor; men foruden dem var der en Masse Børn, der slet ikke gik i Skole og aldrig lærte at læse. Fattigskolen

vedblev lige til Aaret 1819 at have sin Skolestue i Fattiggaarden; men i dette Aar deltes Skolevæsenets og Fattigvæsenets Kapitaler, der hidtil havde været forvaltede under et, saaledes at hver fik sit. Efter denne Skilsmisse flyttedes Skolen op i en Stue i Grotums Skolebygning. Karakteren af Fattigskole havde da allerede tabt sig noget, selv om Navnet endnu i mange Aar vedblev at hænge ved Skolen. Loven af 1814 stillede nemlig alle Skolerne lige. Fattigskolens Lokale i Skolegade indrettedes senere til Sygestue.

Det er ret glædeligt at lægge Mærke til, hvorledes mange private Borgere, Mænd og Kvinder, i de Tider med rund Haand og varmt Hjerte gav betydelige Summer for at lindre de fattiges Nød og bidrage til Ungdommens Opdragelse og Lærdom; men saa snart Loven af 1814 kom med Pligt for det offentlige at sørge for Børnenes Undervisning, hørte den Slags Gaver op. Det er en lang Række af Legater og Dotationer, vor By har at opvise til »Fattige og Husarme« og ikke faa til Skolevæsenet, af hvilke her anføres de væsentligste.

1602, den 15de November, skænkede Borgermester Niels Iversen 100 Rdl. Courant, hvoraf fattige Skolebørn og Husarme skulde nyde Renten.

1604, den 9de December, skænkede Raadmand Peder Lassen 66 Rdl. 4 Mk. Courant i samme Øjemed.

1608 gav Borger i Aalborg, Niels Bech, 100 Rdl. Courant, hvoraf Renten skulde tilflyde fattige Skolebørn.

1609 gav Borger i Aalborg, Mads Sørensen Krumfus, til fattige Skolebørn og Husarme 41 Rdl. 4 Mk. i Kroner, hvilket udgjorde 44 Rdl. 1 Mk. 10 Sk. i D. C.

1711, den 31. Oktober, skænkede Borger i Aalborg, Kresten Hansen Sejlmager, 1000 Rdl. D. C. til »3 smaa fattige Børns Optugtelse udi deres Catechismus og Børnelærdom, samt Skrive- og Regnekunsten og anden deres legemlig Forflegning og Ophold at nyde udi dette til denne Byes Fattige nu nyeligen i Skolegaden anlagde Huuss.«

1714, den 7de Juli, leverede Carsten Werkmeister, Købmand i Aalborg, 200 Rdl. D. C. til Forbedring af en »Navigations samt Regn- og Skriv-kyndig Skolemesters Løn.«

1715, den 11te Juli, gav Studiosus Cosmus Budolphus

Mortensen 66 Rdl. 4 Mk. Kroner, som er 70 Rdl. 5 Mk. D. C., hvoraf Renten »nydes af et fattigt Barn, som gaar i Skole i Fattiges Hus i Skolegaden.«

1718, den 25. Januar, udlovede Borgermester, Cancellieraad Chresten Gjørup for sig og Arvinger at ville forrente til Aalborg Fattigvæsen 1000 Rdl. Kroner, som er 1062 Rdl. 3 Mk. D. C. Renten skulde tilfalde »en skikkelig og dygtig Navigations-, samt Skrive- og Regne-Skolemesters Løns Hjelp i de Fattiges Hus i Skolegaden.«

1718, den 11te Oktober, skænkede Karen Sølgaards sal. Baron Gersdorffs 100 R. C. til en Skolemesters Løns Hjelp, som oplærer Ungdommen i Fattiges Hus i Skolegaden.«

1723, den 27de August, skænkede Raadmand Tobias Naschov 200 Rdl. til »en Skolemesters Løns Hjelp for den fattige Ungdom i de Fattiges Huus i Skoleg.«

1764, den 22de April, skænkedes af Købmand Christen Pedersen Friis og Hustru Karen Sørensdatters Bo 500 Rdl., hvoraf de 325 anvendtes til Indkøb af Skolehuset paa Frue Kirkegaard, og Restsummen tilfaldt begge Fattighusene.

1775, den 26de April, indkom ved Studiosus Jens Wahres Testamente 800 Rdl., hvoraf Renten skulde ligeligen deles mellem de 4 Skoleholdere, nemlig: Skoleholderen paa vor Frue-Kirkegaard, tysk Skolemester, Skolemesteren ved Budolphi Kirke (ɔ: Grotums Skole) og Skolemesteren i Skolegaden (ɔ: ved Fattigvæsenets Skole).

1776, den 26de April. Af Købmand Jakob Himmerigs betydelige Donationer skulde Halvparten eller 200 Rdl., som var Renten af 10000 Rdl. ved de Fattiges Inspektører uddeles til de i Aalborg værende 4 danske og 1 tysk Skoleholder.

1777, den 26de April, indkom endvidere ifølge Studiosus Hans Pedersen Kyndes Testamente 1000 Rdl., hvoraf de 5 Skoleholdere i Aalborg nyde Renterne, imod at hver af dem skal give 4 Drenge eller Piger fri Undervisning i deres Christendom.

1781, den 4de Juni, indkom til Skoleholderen ved Fattighusets Skole 200 Rdl. efter den heri Byen den 4de September afdøde Købmand Oluf Christian Holt.

1789, den 13de Juni, skænkede Jens Jensen Nørretranders 100 Rdl. til Skoleholderen i Fattighuset.

1792, den 13de Juni gav endelig Købmand Morten Christian Hjorth i Aalborg 200 Rdl. til den tyske Skoleholders Løns Forbedring.

Det er hverken faa eller smaa Gaver, Skolevæsenet i Løbet af et Hundrede Aar modtog, som det i det hele er et anseligt Beløb, der i samme Tidsrum var givet til Fattigvæsenet, ikke mindre end 113 forskellige Legater til en samlet Sum af 85055 Rdl. 1 Mk. 15 Sk., saa vi nok med Stiftsprovst Hald maa sige, at Byens Historie indeholder lysende Bevier for den Goddædighed, der stedse har udmærket Aalborg Bys Indvaanere.

Skolevæsenets og Fattigvæsenets Formue skiltes i Aaret 1819, foranlediget ved Bestemmelser i Anordningen af 31te Juli 1814; og Skolekassen fik som sin Part udbetalt 11151 Rdl. 25 Mk. 9 Sk., en efter Datidens Pengeværd ikke ringe Sum.

I Aaret 1769, den 3die December, fremkom i den Aalborgske Tidende, nyttige og fornøjelige jydske Efterretninger, fra en unævnt Opfordring til Oprettelse af en almindelig Hjælpekasse, der foruden adskillige almennyttige Formaal ogsaa vilde skaffe nogle Børn fri Skolegang i den tyske Skole, i den danske, lige over for Budolfi Kirke, og i den danske Skole paa vor Frue Kirkeplads, samt forsyne dem med Skolebøger og Skrivematerialier. Antallet af disse Børn skulde forøges, om Kassens Midler tillod det, og mulig en Fond oprettes, hvoraf de flittigste og fattigste Børn, der havde de bedste Vidnesbyrd fra deres Lærere, skulde have noget til Underholdning og Klæder. — I Anledning af Hjælpekassens Oprettelse ere Skolerne ogsaa omtalte, der skrives: »Vi have ikkun en Fattig-Skole for den hele Bye (at jeg ey skal tale om de andre Danske-Skoler, der ere her saa slette aflagde, at man næppe finder dem nogen Steds slettere), og hvad kan den vel rumme alle de fattige Børn af tvende store Menigheder, naar disse, som de burde, holdtes til at søge Skolen? Er det vel mueligt, at en eeneste Lærer kan drages med saa mange vanartige og slette Gemytter, som der gives iblandt de omløbende Børn? der tidlig lærer Tigger Tonen, Uforskammethed, Løgn og smaat Tyverie, og vokse siden til i al Ondskab og Selvraadighed, indtil de omsider blive Byen til Byrde og stiæle Almisser fra de fattige

Sengeliggende, som ey kan løbe, og derfor kan være nærved at omkomme af Mangel.«

Sagen slog udmærket an. Man opstillede en »Kasse« i Forstuen til det Vandallske Bogtrykkeri, hvori enhver kunde lægge sin Skærv, stor eller lille. Kassen aabnedes hver Uge. De milde Gaver kunde ogsaa tilstilles Direktørerne saavel som den tyske Skoles Regne- og Skrive-Mester Sr. Jacob Saurbier, en af Byen i flere Henseender fortjent Mand, der særlig i denne Sag gjorde et stort Arbejde. Uddelingen foregik en Gang om Maaneden, men hver Uge skulde der i de »jydske« Efterretninger komme en Fortegnelse over, hvad der var indgaaet i Kassen. Hvor godt Foretagendet slog an, ses bedst af, at der i Tiaaret 1770—79 blev uddelt 4232 Rdl. 9 Sk. fra Hjælpekassen, et Beløb, man maa forbavses over, naar man husker Pengenes langt større Værd dengang og Byens ringe Størrelse. Aalborg talte da 4158 Indbyggere (2565 i Budolfi og 1593 i Frue Sogn).

Foruden de to danske Sogneskoler og Fattigskolen, maa omkring ved Aaret 1770 være bleven oprettet to andre danske Skoler, hvilket ses af en Indberetning, som paa Minister Guldbergs Foranledning blev indsendt til Cancelliet. Skrivelsen, hvori denne Indberetning forlangtes, var udstedt den 17de December 1783. — Indberetningen meddeler nemlig, at Aalborg dengang havde 4 danske Skoler, tre foruden Fattigskolen. Kancelliskrivelsen krævede Oplysning om Skolernes Antal og Indretning, om Skoleholderne og om deres Stilling, før de bleve Skoleholdere, om de havde fast Hus eller Husleje, Brændsel eller lignende frit. Endvidere om, hvorledes Skolemesteren vælges og beskikkes, hvorledes han prøves, og hvilket Tilsyn der er med Læreren og med Forældrene, at Børnene virkelig gaa i Skole, samt hvad der gøres for de Børn, hvis Forældre aldeles intet kunne betale i Skoleløn, og endelig vil man have Besked om, hvorvidt andre end de, der ere prøvede og beskikkede, taales som Skoleholdere, og om, hvad der læses paa hvert Sted, og hvor vidt Børnene bringes i Almindelighed.

Herpaa indkom fra Aalborg følgende Oplysninger:

Byen har fire danske Skoler, og Skoleholderne have Løn

af forskellige Fundationer og Donationer. Den første Skoles Lærer er **Anders Nørgaard,** som har været Substitut og og Hører ved Skolen i Nørresundby og faar 52 Rd. 3 Mk. aarlig, men hverken Hus eller Husleje, ikke heller har han noget til »Ildebrand«. Skolelønnen i denne Skole er 2 Rd. aarlig af hvert Barn, derved naar den hele Løn op til 80 Rd. aarlig.

Den anden Skoles Lærer er **Budde,** han har før været Bogholder ved en Klædefabrik; hans Løn er 52 Rdl.. og han har desuden af to særskilte Legater endnu 15 Rdl. aarlig og kan af Hassels Legat med Tiden vente 3 Rdl. 3 Mk.; han har endvidere frit Hus, men ingen »Ildebrand« saa lidt som nogen af Skoleholderne her; men hvad af Børnenes Forældre kan blive givet efter enhvers Formue, tager han og de andre imod. Hans samlede Løn foruden frit Hus bliver 110 Rdl.

Den tredie danske Skoleholder er **Emmichsen,** der er oplært i den Skole, han nu forestaar. Hans Løn er 52 Rdl. 3 Mk. samt af Holts Legat 7 Rdl. 3 Mk. og af Fattigvæsenet 66 Rdl. 4 Mk., frit Hus og af hvert Barn 2 a 4 Rdl. aarlig; hans samlede Løn bliver 140 Rdl. aarlig.

Den fjerde er **Enoch Christian Green,** som er Student og forhen har været Skoleholder i Sorø. Hans Løn er 52 Rdl. 3 Mk., og han kan ligeledes af Hassels Legat med Tiden vente 3 Rdl. 3 Mk.; ogsaa han har frit Hus og faar af hvert Barn 2 Rdl. aarlig. Hans Løn bliver ialt 110—113 Rdl.

Den femte Skoleholder er **Jacob Sauerbier;** hans Skole er den tyske. Han har før været Hører ved St. Petri Skole i København. Hans Løn er ogsaa 52 Rdl. 3 Mk., men han har ikke frit Hus, ej heller noget til Husleje, men faar 4 Rdl. aarlig af hvert Barn. Den samlede Løn bliver 150 Rd.

Dog faar den tredie Skoleholder intet (uden det, som ovenfor er nævnt) for at undervise 60—70 fattige Børn, og hver af de andre Skoleholdere maa gratis undervise fire fattige Børn hver i sin Skole.

De udnævnes af Sognepræsterne og Kapellanen, hver for sit Sogn.

Af Madame Holts Legat er der tillagt en af Skoleholderne Renten af 200 Rdl. for at katekisere hver Torsdag Efter-

middag, men da samtlige Skoleholdere ere ustuderede, er denne bleven tillagt den personelle Kapellan.

Skoleholderne prøves af Sognepræsten og beskikkes af Magistraten, og samtlige Præster have Opsigt med Skolerne og Skolegangen.

De uvillige Forældre mulkteres, naar Advarsler ikke hjælpe.

Udi de fire danske Skoler læres Kristendom, Skrivning og Regning, i den tyske Skole foruden dette det italienske Bogholderi, Geometri samt Historie og Geografi.

Der taales ingen uberettigede som Skoleholdere uden et Par Fruentimmer, som læse for ganske smaa Børn.

Hvor kortfattet denne Redegørelse end er, giver den dog et ikke ringe Bidrag til at faa et Begreb om, hvor vidt Datidens Skoler bragte deres Elever, om Lærernes Stilling i det hele, og den Løn han fik for sit Arbejde; ligesom efterfølgende Beretning om »Dansk og tysk Skole« ved D. H. Vulff ikke er uden Interesse.

Overlærer Wulff skriver i Bidrag til Aalborg Bys Historie:

Nikolaj Beyenburg, dansk og tysk Skoleholder i Aalborg supplicerer 1869 Kongen om 1, at Aalborg Skoleanordning af 30te Maj 1651, ham meddelt den 20de Oktober 1669, maatte konfirmeres og holdes, 2, at nyde Husleje, som han tilforn og hans Formænd nydt have, 3, om Fritagelse for Indkvartering og Grundskatter, og 4, Brug af en ringe Husnæring til sin Stillings Forbedring, hvorpaa Magistraten antegner, at Husleje ikke tilkommer ham, men at han maa bruge nogen borgerlig Næring, som hidtil uden Indkvartering og alle andre borgerlige Tynger og Skatter undtagen den ordinære Grundskat, Kopskat og Personskat.

(Aalborg Raadstue Kopibog 1686—94.)

Kaldsbrevet for ovennævnte Nikolaj Beyenburg 1669 lyder saaledes:

Borgmestere og Raad i Aalborg gjøre vitterligt, at eftersom heri Aalborg By og Menighed tvende danske Skolemestere have været forordnede og privilegerede, alene og ikke flere, at holde aabne dansk Skole, nemlig tvende i St. Bodels Sogn og en i vor Frue Sogn, og nu en af dem i St. Bodels

Sogn, nemlig Niels Bech ved Døden afgangen, da med vor elskværdige Hr. Biskops, hæderlige og højlærde Mand Dr. Mauritius Kønnings og Sognepræsternes, hæderlige og højlærde Mænds, M. Jakob Hansens og M. Jakob Poulsens Samtykke igen i den afdødes Sted antaget er og hermed antages ærlig, velagt og velforstandige Nicolaus Beienburg, som tilforn her har holdt tysk Skole, saaledes, at han herefter skal være en af de tre privilegerede danske Skolemestere i den afdøde Niels Bechs Sted i St. Bodels Sogn og derhos tillige alene at maatte holde tysk Skole herefter som tilforn, og skal han være forobligeret sig at forholde i alle Maader efter derom heri Aalborg gjorte Anordning om danske Skoleholdere, dateret Aalborg Raadstue den 30te Maj Anno 1651, hvorimod han har at nyde, hvad hans Formand haft har og de samme Privilegier, som i forskrevne Anordning de deputerede danske Skolelærere tillagt og forundt er.

Anordningen lyder i sig selv, som efterfølger:

Erik Juel til Lundbæk Landsdommer i Nørrejylland, Anders Andersen, Superintendent over Vendelboe Stift, Jacob Hansen og Jakob Poulsen, Sognepræster til St. Bodels og vor Frue Kirker i Aalborg, Christoper de Hemmer og Hans Sørensen, Borgmestre i bemeldte Aalborg, Jakob Johansen, Thomas Lauritzen, Johan Brinck, Thøger Christensen, Daniel Calov, Heinrich de Hammer, Peder Jespersen, Diderich Nielsen og Morten Jensen, Raadmænd ibd, gjøre vitterligt, at eftersom heri Aalborg By og Menighed sig nogle have fordristet uden Øvrigheds Minde og Tilladelse at holde dansk Skole, dertil deputerede til Trængsel og Nærings Forsvækkelse, og Ungdommen hos saadanne i Gudsfrygt og Lærdom dog lidet eller intet tiltager, som ved Examen Tid efter anden (Gud bedre det) altfor meget erfares, saa paa det Ungdommen herefter, næst Guds faderlige Hjælp, i deres Saligheds Sag og Gudfrygtigheds Øvelse fornemlig, dernæst ogsaa i andre kristelige Lærdomme desto bedre kunde blive undervist, have vi derfor af pligtig Forsorg denne Anordning givet, at nu herefter i St. Bodels Sogn skal væve tvende, som dansk Skole maa holde, nemlig Niels Mogensen Bech og Christen Enevoldsen, i vor Frue

Sogn er Ricardus Heauvert alene bevilget at holde Skole, hvilke forbemeldte Personer for Gud og os have anlovet sig efter disse antegnede Poster og Artikler tilbørlig og med Flid at forholde:

1) at de skal gaa deres Disciple fore med al Skikkelighed og Ærbarhed og kristeligt Eksempel i Ord og Gerninger;
2) at de sig fra deres Forsømmelse og al Utilbørlighed entholde;
3) at de deres Disciple med største Venskabelighed undervise i Børnelærdommens rette Forstand og Enfoldighed, paa det de kunne lære rettelig at kende og at ære Gud;
4) at de dem efter enhvers Næmme, Alder og Beskaffenhed i Læsen, Skriven og Regnen trolig øve;
5) og skal hver af formeldte Skoleholdere lade deres Drengebørn indstille sig i Skolen hver Søndag eller Fredag, naar det ringer anden Gang til Højmesse, siden, efter tredje Gang er ringet, skulle de i Jesu Navn ordentligvis Par og Par gaa frem for deres Skolemestere i Kirken og der i al Ærbarhed stille forblive paa de Steder, dertil forordnede vorde, indtil efter forrettet Gudstjeneste; siden skulle de igen i lige Orden forføje sig i Skolen og saa i det mindste hver Fredag overhøres, om de noget have fattet, og derefter fort øves; men dersom det bliver for sildigt dem om Søndagen saaledes at tilspørge, da saadan Eksamen til den anden Dagen at opholde, paa det Ungdommen i Tide kunde holdes til at frygte Gud;
6) skal ogsaa Skolebørnene alvorligt tilholdes med hverandre kærlig og venlig at omgaas, ladende sig ingenlunde under Pæne og Revselse, befinde enten med utilbørlig Stimen eller vredagtig Skjælden, hvoraf imellem deres Forældre (synderlig de enfoldige) Splid og Uenighed kunne tilvoxe;
7) dersom sig tildrager, at Forældrene ville forflytte deres Børn fra en Skole og til en anden, da skal hermed den Skolemester, af hvilken det bliver begæret dem i sin Skole og under sin Disciplin at anamme, aldeles være forbudt samme Disciple at antage, med mindre derhos Bevis følger fra deres forrige Skolemestere, hvorledes og om de sig i andre Skoler have forholdet.

Vi kunne forstaa, at det var paa høje Tid, at den

saakaldte store Skolekommission blev nedsat; der trængtes virkelig til Forbedring paa mange Kanter.

I Samklang med ovenstaaende var det vel, at man den 11te Februar i Jydske Efterretninger læste følgende Bekendtgørelse fra Magistraten: »Da Byen er forsynet med fornødne beskikkede, eksaminerede, duelige Skoleholdere, men man desuagtet har erfaret, at nogle have anmasset sig at holde de i Lovene forbudne Pogeskoler, saa advarer man alle saadanne samt Forældre fra at sætte deres Børn i saadanne Skoler, men til Byens Skoleholdere, saafremt de ikke ville paadrage sig Mulkt efter kongelig Anordning.«

Foruden de ovenfor nævnte seks Skoler nævnes der af og til i Slutningen af Aarhundredet endnu en Skole, der udelukkende søgtes af Soldaterbørn, det er den saakaldte 3die jydske Regiments Undervisnings- og Vindskibelighedsskole, som underholdtes af Militæret og vist egentlig var en Underafdeling af Underofficersskolen og havde sin Skolestue i Militærets Bygninger, en lang Tid i Hovedvagten, ligesom Læreren bestandig var en Underofficer.

Nogen fuldstændig eller ordnet Liste over dette Tidsrums Lærere har det ikke været muligt at skaffe til Veje, saalidt som noget paalideligt om disse Mænds Leven og Virken, ofte vides kun deres Navne; mulig findes adskillige slet ikke nævnte.

Her anføres af danske Skoleholdere samt Skrive- og Regnemestere følgende:

Peder Pedersen Coc, dansk Skoleholder samt Skrive- og Regnemester. Han døde 1718, 41 Aar.

Morten Trane, Studiosus, dansk Skoleholder, gift med Maren Nielsdatter, død 13/9 1735. 56 Aar.

Hans Ridher var Skoleholder 1737.

Peder Niemann, født 1713, døde som Skoleholder 1755.

Byrge Lauritzen Kjær, dansk Skoleholder 1751.

Rasmus Budde, dansk Skoleholder i Budolfi Sogn 1763, han var født i Aarhus 1732, gift 1765 med Elisabet Pedersdatter Bjerring, død 16/2 1786.

Jens Andersen Holm, død 1776.

Samuel Johan Emmichsen, beskikket 31/5 1576 af Magistraten til at være Skoleholder i afgangne Jens Holms

Sted. E. var født heri Aalborg og gift 28/3 49 med Marie Pedersdatter.

Niels Thomsen Frost, dansk Skoleholder ved Fattigskolen, gift med Bodil Andersdatter, døde 10/7 1777. 45 Aar.

Anders Jensen Nørgaard, dansk Skoleholder 1780, gift samme Aar med Ane Kjeldsdatter af Egholm; han afgik fra Skolen 1808 og udnævntes til Skattekasserer, hvilket Embede han bestred til 1828, da han døde 74 Aar.

Ole Mygdal antoges til dansk Skoleholder i Frue Sogn 1788 og døde som saadan 15/4 1804.

Enoch Christian Green var Skoleholder 1784. Studiosus, før Skoleholder i Sorø, blev senere Degn i Albæk.

Reich var Skoleholder 1797.

Mere kendt end nogen af de her nævnte danske Skoleholdere var den tyske Skolemester

Jacob Sauerbier, der var født 1724 i Travemünde, i sit femtende Aar kom han i Lære hos Conrector Molrath, Skrive- og Regnemester i Lybæk. Efter syv Aars Arbejde blev han Hører ved Petri tyske Skole i København og blev saa af Magistraten i Aalborg fire Aar derefter, den 6/8 1750, kaldet til at være Skrive- og Regnemester i Aalborg; han blev 1762 gift med Maren Tauber, Datter af Kobbersmed Emmanuel Tauber. Hans Arbejde ved den almindelige Hjælpekasse er før omtalt. S. døde 16/5 1789 efter at have »anført« over 1900 Børn og faar i Datidens Smag et meget hæderligt Eftermæle: »Embedsiver som Skolemester, sand Gudsfrygt som Kristen, Trofasthed som Ægtefælle, fornuftig Ømhed som Fader, Redelighed som Menneskeven.« I hans Tid var den tyske Skole først i Jfr. Anegade, senere paa Algaden mellem Brødregyden og Strandstien og ved Ladebroen. Efter Sauerbiers Død stod Skolen tom i længere Tid, hvilket fremgaar af en Bekendtgørelse i Jydske Efterretninger for 3/9 1790, hvori ankes over, »at man meget ønsker Oprettelsen af en Realskole for fattige og bemidlede, hvori skulde undervises i Konster og Videnskaber«, da den tyske Skole nu paa andet Aar er lukket. En anden bekendt Mand blev ogsaa, rigtignok kun en kort Tid, Leder af den tyske Skole, det var:

Martin Dietz; denne Mand, der fik et meget ualmindeligt

Levnedsløb, vistnok enestaaende blandt danske Lærere, fortjener en nærmere Omtale. 3/10 1792 bekendtgør D., som kalder sig tysk Skrive- og Regnemester, at han offentlig overhører sine Skolebørn i deres Videnskaber i Frue Kirke. Anden Steds fra vide vi, at han i Foraaret 1790 var kommet hertil og havde fortsat Sauerbiers Virksomhed. Denne mærkelige og noget urolige Mand, om hvem Digteren Goldschmidt og en Selvbiografi giver os temmelig udførlige Oplysninger, var født i Tønder 1765. Faderen var fra Bayern og tysk Baron, men blev myrdet, mens Dietz endnu var et lille Barn, da han som Hververofficer rejste om i Nordtyskland. Martin Dietz kom i Huset hos Skrive- og Regnemester Hendrich Pedersen i Tønder, som ogsaa var Oeconomus. Om sin Eksamen meddeler han: »Just som Generalsuperintendent Struensee var i Kirkebesøg i Tønder, havde jeg meldt mig til den tredje Eksamen, hvorfor jeg fremstillede mig for ham og Amtsprovst Pedersen. Jeg maatte da først holde en Tale over Psalme 97. 5, derpaa synge og siden katekisere med Ungdommen. Da dette var forbi, blev jeg overhørt saavel i den naturlige som i den aabenbarede Theologi, som jeg havde afskreven, og maatte forevise Afskriften, for at min Haandskrift deraf kunde blive bedømt, siden blev jeg overhørt i Historien, prøvet i Regningen og paa Landkortet og maatte til sidst vise, om jeg kunde skære en god Pen. Da min Opførsel stedse havde været ulastelig, fik jeg bedste Karakter med Udmærkelse, hvorefter jeg, skønt kun 18 Aar, straks blev indskreven som særlig kvalificeret til et Degneembede.« — Efter at have været Informator adskillige Steder, sidst i Ærøskøbing, kom D. hertil Aalborg 1790 efter Opfordring af Borgermester Rybner og Proffessor Pontoppidan og indrettede sin Skolestue paa Adelgaden hos Sauerbiers Enke. 1793 giftede han sig med Enken efter den heri Byen afdøde danske Skoleholder Niels Jensen Møller. Han maa dog allerede have forladt Aalborg efter fire a fem Aars Forløb, da vi den 21/1 1795 træffe H. V. Hagelstein som tysk Skoleholder. 1797 var D. tysk Skoleholder i Randers, og derfra er han saa senere kommen som Degn til Vrensted i Vendsyssel, tæt ved Vesterhavet. Her var han i en lang Aarrække, og her var det ogsaa, han kom paa

Kant med Øvrigheden. Det var Borgermesteren i Hjørring, han ikke vilde lyde, og af hvem han mente sig forurettet. Stolende paa sin store Popularitet blandt de stridbare Vendelboere, satte han sig til Modværge, da han skulde fængsles, rejste en større Del af sine Landsmænd til et ligefremt Oprør, der først lagde sig, da en større militær Kommando, udsendt her fra Aalborg, med Magt havde fanget D. i Sæby. Dyrt matte han bøde for sin Opsætsighed. Dommen over ham faldt 1819; den var ikke mild og lød paa, at han havde forbrudt Haand, Ære, Boeslod og Embede; foruden ham straffedes med Tugthus, Fæstning og Vand og Brød ikke mindre end ialt 49 Personer, deriblandt hans Hustru, Søn og Datter. Straffen blev dog af Højesteret for hans eget Vedkommende i Aaret 1821 forandret til, at han skulde bøde sine tre Mark og trendefyrgetyve Lod Sølv samt hensættes til livsvarigt Arbejde i Viborg Tugthus. Han blev senere benaadet og frigiven.

Foruden disse seks Skoler gaves der i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede ganske vist adskillige andre, der stilede mod en højere Undervisning baade for Drenge og Piger; men de havde alle kun en kort Tilværelse og maatte for det meste høre op paa Grund af ringe Tilslutning og deraf følgende pekuniære Vanskeligheder. En saadan for Piger begyndtes 1792 af **A. C. Sangstrup** under Professor Pontoppidans Tilsyn. Den tog Elever i Kost og Logis og underviste dem i tre Klasser. I første Klasse lærtes Kristendom, Historie, Skrivning, Regning, Blomstertegning, Syning og Strikning for 1 Rdl. 3 Mk. maanedlig. Anden Klasse havde samme Fag samt Navneklud, Stopning, Stoppeværk, Broderi, Tambarintesyning, Tegning med Tusch og Geografi for 2 Rdl.

I tredie Klasse: alle disse Videnskaber, samt Tegning med Kulører, Klædesyning, Post de Marseille, Point de la Reine, Opstikning. 3 Rdl. maanedlig. Desuden Fransk og Tysk, ekstra 1 Rdl.

Dr. phil. **P. N. Frost** gør i Jydske Efterretninger for 13/7 1809 Rede for, hvad der læres i hans saakaldte borgerlige Realskole, der bestod af 5 Klasser, hvori 10 Lærere underviste.

Fagene vare: Dansk, Tysk, Engelsk, Fransk, Fædrelands- og Verdenshistorie, Geografi, Statistik, »Almindelig og Handelsregning«, Mathematik, Religion, Skrivning, Retskrivning, Deklamation og Tegning.

En tilsvarende Skole for Piger lededes paa samme Tid af **Komtesse Vedel-Jarlsberg**; den oprettedes 1806 og benævntes ogsaa Dronning Maries Døtreskole eller Komtessens Skole; den nød adskillige Aar stor Anseelse, men ophørte 1821 af Mangel paa Tilslutning, skønt Dronning Marie betalte for flere Fripladser i den; den havde Lokaler paa Bredgade og ikke faa af dens Elever hørte hjemme i andre Byer eller paa Herregaarde rundtom i Jylland.

Som foran bemærket vare Byens Klokkere ikke Skoleholdere, men deres Tjeneste ved Kirkerne var indtil 1768 et Beneficium for Latinskolens Desciple og Hørere. Af Klokkere efter den Tid nævnes ved Budolfi Kirke:

1. **Peder Pedersen Steen** 1668, d. 1677.
2. **Hans Christensen** 1677, d. 1687, 37 Aar gl.
3. **Niels Larsen Dalgaard** 1687, d. 1718, om hvem der skrives, at Aalborg By har Aarsag til at velsigne hans Minde. Han har rigelig betænkt Skoler, Kirker og Fattighuse og dertil skænket 1400 Rdl. til sine Eftermænd i Embedet som Klokker ved Budolfi Kirke; han har testamenteret sin bekvemt beliggende, vel vedligeholdte Bolig paa Hjørnet af Algaden og Svingelen til en fast Embedsbolig. Sin øvrige Formue har han bortgivet for at lette Enkers Trang.
4. **Jochum Mathiesen Buch** 1718, d. 1739, 66 Aar gl.
5. **Søren Hassel** 1739, d. 1762. Han var født i Hasseris, hvor han gik i Skole og lærte at skrive og regne, kom siden i Aalborg Skole, hvorfra han deponerede og fik i rette Tid sin theologiske Attestats og døde som Klokker ved Budolfi Kirke 1762. Han legerede før sin Død til Klokkerresidensens Vedligeholdelse 200 Rdl., til Hasseris Skole 200 Rdl., og desuden til Kirker, Skoler og fattige i Aalborg 700 Rdl. Hans øvrige Formue skulde være til Deling mellem bestemte Skoler i Aalborg og Hasseris. Hans Skolekammerat, den bekendte Villi Høyberg, gav

ham følgende Skudsmaal, som er at læse i Hesperus 4 B. 2. H.: »Hassel var en af de flittigste og bedste Disciple i Skolen. Til Attestats i København har jeg aldrig hørt nogen svare saa expedit. Sin Teologi og Kirkehistorie kunde han udenad saa »relig« som sin Katekismus, og sin hebraiske Bibel kunde han vertere, som det havde været Dansk. Han er altsaa vel en af de lærdeste Klokkere og synes skabt til andet end at sige det latterlige Amen ved Daaben eller at være Præstens unyttige Haandlanger og Hæledriver.«

6. **Jens Clausen Boe** 1762, d. 11/9 1801.
7. **Jens Gjørup Møller** 1801, d. 31/3 1807, 72 Aar gl.
8. **Peder Christian Ravnkilde** 1807—1813. Sognepræst i Skørpinge og Fræer.
9. **Hans Jensen** 1814, d. 1852, 73 Aar gl.

Klokkerembedet blev da nedlagt, og Kantoren kom ogsaa til at forrette Klokkergerningen, men kaldtes Kordegn; af saadanne have vi:

10. **Rasmus Gregersen** 1852, d. 5/5 1859, 73 Aar gl., havde været Kantor fra 14/4 1812.
11. **Carl Ferdinand Behrend** 24/8 1859, d. 3/8 1873, 45 Aar gl.
12. **Johan Møller**.

Klokkere ved Frue Kirke:

1. **Jakob Svendsen**, Prior, Klokker og Graver 1690—1710.
2. **Hans Børresen Lemmich** 1710—1769; var født i Aalborg 1683. Student frn Aalborg Skole 1704; resignerede som Klokker 1769, døde 1773 efter at have været Klokker i 59 og levet i 90 Aar; en Søn, N. L., døde som Sognepræst i Hvorum 1781.
3. **Ludvig Christian Milling** (1769, d. 10/10 1817) f. 1744, Student fra Aalborg Skole 1765. (Faderen Sognepræst til Frue Kirke), Boghandler og Klasselotterikollektør.
4. **Julius Markovitz Claudi,** f, 1789 i Kornum, hvor Faderen var Præst. Stud. fra Aalb. Skole 1808. Institutbestyrer 1811. Graver og Klokker 1819—1844.
5. **Vilhelm Ellermann** (s. n.).
6. **Laurits Nielsen,** Kantor (s. n.).

De spredte Skoler og Institutterne.

Det var lang Tid, den store Skolekommission arbejdede, og længe har man sikkert ventet paa Resultatet af dens Virksomhed; da det endelig kom, blev man ikke skuffet.

Det var en i sit Slags og for sin Tid udmærket Lov, der fremgik af dens Betænkning, Loven af 29de Juli 1814, som trods sine 85 Aar endnu er at betragte som gældende Skolelov i Danmark. Den maatte, da den traadte i Kraft, anses som et overordentlig Fremskridt og frembragte efter alt at dømme en fuldstændig Omvæltning i Datidens Skoleforhold, ikke mindst i Købstæderne.

Den vigtigste Bestemmelse i den ny Lov var vel nok den, at Skoletvang indførtes for alle uden Undtagelse, og det førte til, at det store Flertal af Børn, som hidtil havde gaaet hen uden Undervisning, fra nu af maatte møde i Skolen.

Der hengik et Par Aar med Forberedelser til at føre Loven ud i Livet, og det var først i Aaret 1816, at den fuldt ud kom til at virke her i Byen. Allerede det første Aar steg de skolepligtige Børns Antal fra 167 til 441, og i April 1818 undervistes 554 Børn.

En naturlig Følge heraf var, at Skolernes Antal maatte betydelig forøges, før 1814 var der 4 Skoler, men efter Skolelovens Ikrafttræden steg Antallet hurtig til 7.

Den vældige Tilgang af Børn, nye Lærere og nye Skoler kostede mange Penge, og Tiderne vare i flere Henseender trange. Velstanden i Aalborg havde lidt et føleligt Knæk ved Statsbankerotten og de af den følgende sørgelige Forhold, som

sporedes mange Aar efter. Men endnu mere havde Byen lidt ved Tabet af Norge; intetsteds føltes denne Adskillelse og det delvise Ophør af Handelsforbindelsen med dette Land haardere end her, thi i lange Tider havde der hersket den livligste Handelsforbindelse mellem Aalborg og Norge, og det var væsentlig den, der havde bidraget til, at Aalborg, hvad Handel angik, havde holdt sig som Nr. 1 af de jydske Byer. Alt dette var nu forbi, og det kan derfor godt forstaas, at Loven af 1814 med de betydelig forøgede Udgifter kom som en trykkende Byrde over Byen, der stadig gik tilbage.

§ 49 i Loven bød, at Udgifterne til Skolevæsenet skulde dækkes af en særegen Skoleskat, der hvert Aar af et Udvalg af Borgere, en anset Mand af hver Rode, lignedes paa samtlige Skatteydere; det var et brydsomt Hverv, og disse Mænd havde ofte Skam til Tak. En saadan Ligningskommission nævnes 1820 bestaaende af Købmændene P. Rasch, Jeppe Østergaard, Ilum og Fr. Schierup, Bødker Niels Kjersgaard, Skomagerne Niels Hofman og Andreas Schou samt Værtshusholder Peder Hassing. Skoleskatten i disse pengeknappe Tider løb op til betydelige Beløb, enkelte Borgere svarede henimod 100 Rdl. aarlig, men ellers var det almindelige 2—20 Rdl.

Loven maatte imidlertid ske Fyldest, selv om det kneb med at skaffe Midlerne til Veje. Nye Lærere maatte antages, og ny Skoler lejes eller købes; en hel ny Institution, Læremødrenes, sættes i Gang; og saa var der den borgerlige Realskole, som Loven ogsaa omtalte.

Som Lærere antoges Jacobsen og Torp, og Gregersen fik af Biskop Jansen Lov til ved Siden af at være Kantor ved Budolfi Kirke tillige at være Lærer ved Skolevæsenet.

I Bispensgade købte man den store Mollerupske Gaard, nu tilhørende Fabrikant O. Mørch, men den Gang solgt af Enkemadame Mollerups Arvinger for den efter Tiderne høje Sum 16,400 Rdl. Det var egentlig Meningen at indrette den til Realskole; men vi faa at se, at meget Vand løb i Stranden, inden denne Tanke kom til Udførelse; hele 30 Aar hengik, inden Byen fik sin borgerlige Realskole. Imidlertid kom Bygningen straks i Brug til Skole og blev kaldt **Budolfi**

Skole Nr. 1. Den skulde søges af Børnene fra Østeraagade, Kortesgyde, gl. Torv, Adelgade, Klosterjordet, Stranden, Stengyde, Bispensgade, Doktorensgyde, Jfr. Anegade og Maren Turisgade.

I Frue Sogn oprettedes ogsaa en ny Skole, **Frueskole Nr. 2**; til den købtes Fru Lübeckers Ejendom Mtrn. 543 paa Nørregade, og den skulde have Børnene fra Bredg., Frue Kirkeplads, Peder Barkesg., Slotsg., Frisenborg, Nytorv, Pølsegyden, Hundeklemmen, Østeraagade og Brødreg.

Et tredie nyt Skolelokale indrettedes i Grotums gamle Skolebygning, saa at den altsaa kom til at rumme to Skoler; den søgtes af Graven, Vestergade, Jens Bangsg., Uden for Vesterport, Tiendeladen og Algaden.

I den **gamle Grotumsskole** gik Børnene fra Hjelmerstald, Skomager- og Skoleg., Brandstrupg., Svingelen, Karen Poppesg. og Kirkegyden.

Frue Skole Nr. 1 laa i Skolebygningen ved Frue Kirke og søgtes af Børnene fra Uden Østerport, Kattevad, St. Hansgade, Fjordg., Østergravensg., Sønderg., Skidenstræde, Klokkestøberg. og omkring til Frue Kirke.

Budolfi Skole Nr. 2 eller — som den ogsaa kaldtes — Hr. Lundt's Skole var egentlig den gamle tyske Skole og benyttede først i adskillige Aar et Lokale, der var lejet hos Lysestøber Jensen, vistnok i Kattesundet i 2den Rode; men senere flyttedes den til Fattigvæsenets Ejendom ved Vesteraa, (Levinsens Gaard), hvor ogsaa Navigationsskolen var til Huse; sidst var den i Jfr. Anegade (Boghandler Schultz's Ejendom). Den søgtes af Korsgade, Kattesundet, Vesteraagade og Urbansgade.

Fattigskolen søgtes af de fattige Børn fra hele Byen, men hørte som saadan op i de nærmeste Aar efter 1816 og flyttedes, da en Skole nedlagdes, til Ny Grotum; den kaldes senere: Den indbyrdes Undervisningsskole, fordi den var den første Skole, i hvilken denne Methode blev indført; den havde Indgang gennem en Smøge Øst for Grotumsskole.

I Begyndelsen af Aaret 1817 bekendtgør Skolekommissionen, at den med Direktionens Samtykke har antaget følgende

Læremødre til at læse Bogstaver og stave med Børn under syv Aar.

I **Budolfi Sogn**: Provstinde Naschou, Skipper Pauflers Enke og Guldsmed Ravns Kone samt Andreas Bohn.

I **Frue Sogn**: Lilliendals Enke, Schyums Enke og Forstander Thygesens Enke.

Formuende Forældre maatte betale selv; men for de fattige betalte Kommunen, for det meste 1 Rdl. 3 Mk. pr. Barn; i 1818 var den samlede Udgift til Læremødrene 400 Rdl.

1818 offentliggør Skolekommissionen i Jydske Efterretninger en Udsigt over de Forandringer, som Loven af 1814 medførte tillige med Regnskab over de i den Anledning forøgede Udgifter, og da samme giver et ganske godt Begreb om den hele daværende Skoleordning, meddeles den her.

Med Direktionens Approbation bekendtgøres følgende

Udsigt

over Forandringen med Skolevæsenet i Aalborg Købstad i Anledning af den Kongelige allernaadigste Anordning desangaaende af 29de Juli 1814.

1. Med Hensyn til, at førend den ny Anordning om Skolevæsenet udkom, kuns i Almindelighed de Børn gik i Skole, som Forældrene havde Evne at betale Skoleløn for, og de øvrige, som gik, vare kuns faa fattige Børn, som fordelte i Skolerne nød fri Undervisning af Lærerne, saa er Antallet af dem, der nu gaa i Skole, mere end 300 flere end før den ny Indretning begyndte.

   Ved en Optælling af Byens skolepligtige Ungdom, som anstaltedes i Foraaret 1815, førend den ny Skole-Indretning traadte i Kraft, erfaredes det, at Byens Ungdom over 7 Aar ialt var 594;

deraf Skolepligtige.....	481
i Instituter og private Læreanstalter	113
	594

   Hvorledes Skolerne besøgtes, førend den ny Indretning fra 1ste Maj 1816 begyndte, oplyses ved en Beregning

over Antallet af Børnene, der vare tilstæde ved Skole-Examina i April og Oktober 1815 og i April 1816.

i April var i samtlige Skoler 186 Børn
i October ..... 147 —
i April 1816..... 167 —

Siden den ny Indretning begyndte vare tilstæde ved Skole-Examina

i October 1816 ..... 441 Børn
i April 1817 ..... 445 —
i October 1817 ..... 470 —
i April 1818..... 554 —

2. Det er derved bleven nødvendigt, at Skolernes Antal er blevet forøget.

Førend den nye Indretning var:	Siden den ny Indretning er:
1. Frueskole.	1. Frue Skole.
2. Hr. Lundt's Skole.	2. Budolphiskole Nr. 2.
3. Fattigskolen.	3. Fattigskolen.
4. Grotumsskole.	4. Grotumsskole.
	5. Nye Grotumsskole.
	6. Frue Skole Nr. 2.
	7. Budolphiskole Nr. 1.

3. Dette forøgede Antal af Skoler, hvorved en Skolebygning er bleven anskaffet til Budolphiskole Nr. 1 eller Hr. Gregersens, Frue Skole Nr. 2 eller Hr. Torps og ny Grotumskole eller Hr. Jakobsens, der er indrettet saaledes, som den nu er, i hvilken Skole tillige den Beqvemmelighed er opnaaet, at der er Plads til den oprettede Læreanstalt for Hr. Skovgaard.

Dette har paadraget Skolen følgende Udgifter.

A. Gaard-Kiøb til Skoler.

1. Mollerups til Skole købte Sted har kostet 16400 Rdl. N. V.
Kakkelovne..... 290 — —
Rulle og Kobber-Kieddel etc. 161 — —
——————— 16851 Rdl.

2. Frue Lybekkers til Skole købte Gaard..... 4000 Rdl. N. V.

		16851 Rdl. » Mk. » Sk.
	4000 Rdl. N. V.	
foruden 1554 Rdl. 3 Mk. 14 Sk. S. V.		
6 Kakkelovne	600 — —	
		4600 — » — » —
		21451 Rdl. » Mk. » Sk.

B. Repartitioner.

a) Paa den til Skole købte Mollerups Gaard: Tømmermaterialier, Smedearbejde, Muurmaterialier, Snedkermaterialier, Glarmesterarbejde, Malerarbejde, Borde og Bænke, Tavler m. m. samt Arbejdsløn til samtlige Haandværkere, ialt	871 —	5 —	8 —		
b) Hr. Lunds Skole: Borde, Bænke, Hylder, Malerarbejde og Arbejdsløn.....	169 —	4 —	» —		
c) Fattigskolen: Materialier, Malerarbejde og Arbejdsløn	139 —	4 —	» —		
d) Gammel Grotumskole: Materialier og Arbejdsløn	143 —	2 —	» —		
e) Nye Grotumskole: Tømmer-, Snedker, Smede-, Maler-, m. fl. Materialier og Arbejdsløn	4036 —	3 —	3 —		
f) Frueskole Nr. 1: Materialier og Arbejdsløn	68 —	2 —	8 —		
g) Frueskole Nr. 2: Materialier og Arbejdsløn	400 —	5 —	1 —		
				5830 Rdl.	2 Mk. 12 Sk.
				27281 Rdl.	2 Mk. 12 Sk.

Af denne Capital er Skolevæsenet bortskyldig og forrenter den Summa 25600 Rdl. N. V. foruden foranførte 1554 Rdl. 3 Mk. 14 Sk. S. V.

4. Skolevæsenets faste Indtægter ere:

a) Skolevæsenet har den Capital 11941 Rdl. 40 Sk. S. V. Renten deraf udbetaltes i Juni Termin 1817 med	623 Rdl.	4 Mk.	½ Sk.			
b) Af Færgevæsenet i Nørresundbye har Skolevæsenet en Indtægt af	48	—	5	—	15	—
c) Lysepenge af Budolphi Kirke, som 1817 var	15	—	»	—	»	—
d) Do. af Frue Kirke, som 1817 var	11	—	1	—	8	—
e) Det halve af en Kirkeblok i Budolphi Kirke, som er tilfalden Skolevæsenet og 1817 indbragte	40	—	5	—	2	—
	739 Rdl.	4 Mk.	9½ Sk.			

Skolevæsenets Udgifter ere:

A. Renter af den anførte Capital, samt et stipuleret aarligt Bidrag af	2350 Rdl.	» Mk.	» Sk.
B. Lærernes Lønninger ifølge det højkongelige danske Cancellies Approbation:			
1. Den de ældre Lærere: Poulsen, Lundt, Hallund og Christensen, hver aarlig tilstaaede Løn af 400 Rdl. S. V. og øvrige Emolumenter til Ildebrand, Lys 100 Rdl. S. V. ialt 500 Rdl. S. V. er S. V. 2000 Rdl. eller som Coursen hidtil har været.....N. V.	3750 Rdl.	» Mk.	» Sk.
2. Den Kantor Gregersen som Skolelærer tilstaaede aarlige Løn, i Betragtning af, at			
	6100 Rdl.	» Mk.	» Sk.

		6100 Rdl.	» Mk.	» Sk.
han som Kantor og Kordegn blev forpligtet til ved forefaldende Vacance at overtage en fast Skolelærerplads uden Betaling.... S. V. 150 Rdl.				
til Ildebrand og Lys som de øvrige Lærere	100 Rdl.			
hvad der siden efter er ham tilstaaet for at give samtlige Børn af Borgerskolerne, som dertil have Anlæg, Undervisning i Sang	150 Rdl.			
som er S. V.	400 Rdl.			
eller..... N. V.		750 Rdl.	» Mk.	» Sk.
3. Den de yngste Lærere, Jacobsen og Torp, aarlig tilstaaede Løn, som er 100 Rdl. mindre end de andre Lærere, og øvrige Emolumenter, der er de samme som de øvrige Læreres, ialt for disse 2de 800 Rdl. S. V. eller N. V. som Coursen hidtil har været		1500 Rdl.	» Mk.	» Sk.
C. Husleje for Budolphi Skole Nr. 2, der hidtil har manglet Skolelokale,				
a) for Skolestue til Lysestøber Jensen.	250 Rdl.			
b) til SkolelærerLundt til Erstatning, fordi han mangler Bopæl	340 Rdl.			
		590 Rdl.	» Mk.	» Sk.
		8940 Rdl.	» Mk.	» Sk.

	8940 Rdl.	» Mk.	» Sk.
D. Til Læremødre, som ere befundne nødvendige for at give Børn Undervisning i Læsning og Stavning, for ikke at forsinke Lærerne i deres øvrige Arbejde; til Journaler, Bøger, Regnetavler og Skolevæsenets varige tilfældige Udgivter ansees i Almindelighed at medgaae	600 Rdl.	» Mk.	» Sk.
	9540 Rdl.	» Mk.	» Sk.
og den anførte faste Indtægt kuns er	739 Rdl.	4 Mk.	9½ Sk.
saa mangle	8801 Rdl.	1 Mk.	9½ Sk.

som er tilvejebragt, dels ved den befalede Ligning paa Grundtaxten og dels ved Ligning paa Byens Indvaanere, og hvoraf dette almindelige Resultat meddeles, at

for 1816

af 172 svaredes 3888 fra 100 Rdl. til 10 Rdl. incl.
- 576 — 2082 - 8 — - 1 — -
748 5970

for 1817

af 383 svaredes 7035 fra 150 Rdl. til 10 Rdl.
- 464 — 1957 - 8 — - 1 —
847 8992.

Da den ny Skole-Indretning først traadte i Kraft fra Maj 1816, saa krævede Skolevæsenet i dette Aar kuns Udgivten for 8 Maaneder, og det er Aarsagen til, hvorfor Udgivterne for 1817 vare større end Aaret i Forvejen.

For 1818 er Ansættelsen til Skolevæsenet skeet i Sølvværdie, dels med Hensyn til de Forbedringer, Solo-Coursen til dette Aars 1ste Avgust sandsynlig vil erholde, og desuden med Hensyn til, at 3290 Rdl. S. V., som er Lærerne tilstaaet, skal svares dem i Sølvværdie, og de øvrige 3540 Rdl. N. V. er anslaaede til 2000 Rdl. S. V. Ansætningssummerne for 1818 er ialt S. V. 4877 Rdl. 1 Mk.

Af denne Summa
svares af 146 2873 Rdl. fra 50 Rdl. til 10 Rdl.
— - 611 2004 — - 9 — - 3 Mk.

Om 1816—1817 og 1818 gielder den almindelige Bemærkning, at det større Antal af Ydere bidrage forholdsmæssig den mindste Summa, fordi de har det større Antal Børn, og deres Evne ikke taaler at udrede mere; under denne Afdeling bemærkes, at den Skolelærerne tillagte Løn er i Medhold af § 48 i Skoleanordningen beregnet med Hensyn til Levestedets Dyrhed.

4. § 30. Skoleanordningen fastsætter: at der i Skolerne skal undervises i Religion, Skrivning og Regning samt Læsning: de hidtil holdte offentlige Examina have tilstrækkelig vist, at Børnene i Almindelighed have gjort megen Fremgang i Læsning, og at de i det hele dernæst have gjort megen Fremgang i Skrivning og desuden gjort passende Fremskridt i de øvrige befalede Lære-Gienstande, hvorhos endydermere kan tilføjes, at i næsten alle Skoler læres Naturhistorie, Fædrelandshistorie og Geographie.

5. Den borgerlige Realskole, som Skoleanordningens 4de Afdeling indskærper, er endnu ikke i sin hele Omfang blevet oprettet i Aalborg, men indtil saadant kan finde Sted, er i den ny Grotumsskole et passende Lokale, som er overladt Hr. Translateur Skougaard til Benyttelse, hvori Han daglig giver 4 Timers Undervisning i Engelsk, Tysk, Handelsregning og Geographie.

Denne Indretning har hidtil blot bestaaet ved Opofrelse af Skolecassen, thi de Bekostninger, som Borde, Bænker, Kakkelovne og Landkort m. m. har foraarsaget, have ikke kundet bestrides af den maanedlige Betaling, der er bleven erlagt for Elevernes Undervisning, der har været denne Indretnings eneste, men utilstrækkelige Kilde. Til nærværende Tid har Skolecassen i den Henseende gjort en Opofrelse af 557 Rdl. N. V.

Aalborg Skole-Commission den 3die Juli 1818.

Schierup. Claudi. Hornsyld. Gleerup.
N. Andkjer. Henneberg.
L. C. Nørgaard. A. Andkjer. Jonas Borup. Meden.

Med Hensyn til de forskellige Skolers Udstyr og Størrelse ved man, at Pladsen var særdeles indskrænket; der stilledes saare ringe Fordringer til Skolestuens Kubikindhold i Forhold til Børnetallet; hvordan det senere, da den indbyrdes Undervisning indførtes, i det hele blev muligt at skaffe Siddeplads til hundrede Børn eller derover i et af disse i Sammenligning med vore nuværende Lokaler smaa og lavloftede Rum, er ikke til at forstaa.

Hvad Skolemateriel og indre Udstyr angaar, ere vi saa heldige at have en Protokol fra den Tid med fuldstændig Fortegnelse over, hvad der af saadant fandtes i hver af de syv Skoler. Nedenfor anføres eksempelvis, hvad der i Aaret 1830 fandtes i Gregersens Skole eller — som den ogsaa kaldtes - Budolphi Skole Nr. 1:

2 lange Borde med faste Bænke.
3 Hængeborde med løse Bænke.
1 Sandbord med Tilbehør af Pinde og Stryger.
1 Skrivepult med en lille Forhøjning.
3 Protocoller.
1 Anvisning af Rasch og 1 Strøms Forstandsøvelse.
1 Bibel; 2 Eksemplarer af Kiærbys Læsebog, 5 do. af Boisens Andagtsbog.
1 Vejledning til at læse i det nye Testamente.
19 Eksemplarer af Palmers Børneven, 1 Zinks Koralbog. Kort over Jordkloden, Europa og Danmark, 2 sorte Fjelletavler.
11 Stk. blaa Blækglasse, 1 Bogreol.
3 Vindovne og 1 Bilæggerovn, 1 Kobber-Kjedel Grube.
1 Rulle, 1 gammel Hjulbør, 1 Stige, 1 gammelt Fyrrebord.
1 Smiths Regnebog, 1 Lærebog i Gymnastik.
12 Stk. Regnetavler og 1 større, hvoraf dog 5 vare itu og ubrugelige.
6 Stk. ubrugelige Regnetavler, 16 Stk. Pegestokke.
16 Stk. Blikskilte og 1 Pibe. 80 Stk. Læsetabeller, alle paa Pap.
116 Stk. Skrivetabeller paa Pap.
120 Stk. Regnetabeller med tilhørende 6 Stk. smaa Regnebøger.

16 Stk. Landkaart med tilhørende Geografi.
1 Eksemplar af Bestemmelser for indbyrdes Undervisning.
7 do. af Kong Harald Klaks Daab.

Desuden modtaget af Lundts Skoles Inventarium til Opbevaring og Brug: En liden løs Bænk, 3 Stk. Protocoller, 5 Stk. Harald Klaks Daab, 14 Stk. Palmers Børneeventyr, 1 Bibel, 2 Kiærbys Læsebøger. 4 Boisens Andagtsbøger, 1 Anvisning til at læse det ny Testamente, 1 Lærebog i Gymnastik, 1 Smiths Regnebog, 12 Regnetavler, 16 Pegestokke, 16 Blikskilter, 1 Pibe, 116 Skrivetabeller, 120 Regnetabeller, 80 Læsetabeller alle paa Pap, 16 Stk. Landkaart efter indbyrdes Undervisning med tilhørende Geografi.

Lignende Inventar fandtes i enhver af de andre Skoler.

Ved at læse de gamle Beretninger om vort Skolevæsen i de nærmeste Aar efter 1814 undrer man sig næsten over den store Interesse, der fra mange Sider vistes Skolevæsenet her i Byen og ikke mindst af Byens højeste Embedsmænd. Det laa vel meget i, at Folkeoplysningens Fremme i det hele var et Spørgsmaal, der havde staaet paa Dagsordenen og faaet sit smukke Udslag i Loven af 1814, men Mand og Mand imellem var Interessen ikke mindre og stod i forreste Række, naar der var Tale om at gøre noget for Byens og Borgernes Fremtidsvel. Derfor undrede man sig slet ikke i de Tider ved at se Skolekommissionens ni samtlige Medlemmer med Stiftsprovst og Amtmand i Spidsen jævnlig og udholdende overvære de halvaarlige Prøver i Byens syv Skoler; ja selv Stiftets Biskop kom jævnlig til disse Eksaminer. Ofte læser man efter en saadan Overhøring rosende Udtalelser om Skolernes Tilstand og Fremgang, om Lærernes Flid og Dygtighed, og af og til faa enkelte af Lærerne efter en saadan Prøves Afholdelse skriftlig tilstillet de foresattes Anerkendelse, som der ogsaa gives Vink og Advarsler.

Her til Eksempel i Afskrift Kommissionens Beretning om en saadan Prøve i Grotumsskolens øverste og nederste Klasse.

»1818, den 22de April fortsattes Eksamen i Grotumsskolen i Overværelse af Hs. Exell. Hr. Geheimeraad

Moltke og undertegnede Medlemmer af Skolekommissionen. 17 Drenge og 12 Piger vare tilstede af øverste Klasse.

Efter Psalmen Nr. 36 af den evangelisk-christelige Psalmebog var afsunget vel, og Børnene alle uden Undtagelse hver især havde gjort Rede for nogle Vers af den evang. christ. Psalmebog, som Børnene fremsagde med Færdighed.

1. Anstilledes Læseøvelser af Bastholms Bog om de etiske, som man havde Aarsag til at være særdeles tilfreds med, naar man tager Hensyn til, at Bogen, hvoraf der læstes, ikke er let; thi Børnene læste saa rent, tydeligt og langsomt, som man havde Grund til at ønske.

I Religionen eksaminerede Læreren selv, og man havde ogsaa Aarsag til at være heri særdeles tilfreds med den forstandige Maade, paa hvilken han fremsatte Spørgsmaalene og bevægede Børnene til at gøre Rede for de Kundskaber, man godt mærkede vare dem vel bibragte. Børnene vidste saaledes at anbringe Vers af den evang. christ. Psalmebog saa passende til de Sætninger, som bleve gennemgaaede og udviklede, ligesom de og viste sig at være vel kjendte med Katechismus, saa at man i det hele skylder Læreren for denne Del af sin Undervisning sit fuldkomne Bifald.

Skriveprøverne, der forevistes, saa man med Fornøjelse, og der var endog nogle særdeles udmærkede. De Prøver, som ved den Anledning vare fremlagte, vidnede videre om, at Børnene vare vante til at skrive efter Diktering. Ligesom og Børnene ved et paa Tavlen urigtigt skrevet Stykke gjorde derom god Forklaring.

4. I Geografi gjorde Børnene meget god Rede.

5. I Udenadsregning besvaredes adskillige Spørgsmaal upaaklagelig.

Til Slutning blev afsunget Nr. 368 og udførtes meget vel.

Moltke. Claudi. Hornsyld.
Andkjer. Henneberg. L. C. Nørgaard.
A. Andkjer. Jonas Borup. Meden.

Om Eftermiddagen fortsattes Eksamen for nederste Klasse, af hvilken 21 Drenge 20 Piger vare tilstede. Ben-

drejer Poulsens Datter manglede. Efterat Nr. 374 af den evang. krist. Psalmebog var afsunget, den udførtes meget vel.

1. Anstillet Læseøvelser af Haandbog, som man i det hele havde Aarsag til at være tilfreds med, naar man tager Hensyn til Børnenes Alder og foregaaende Dannelse, som det og fornemmelig maa tilskrives, at enkelte ej havde medbragt til Skolen den fornødne og tilstrækkeligee Fasthed i Stavning.
2. Af Katekismus fremsatte Læreren Spørgsmaale baade af Buddene, Artiklerne og Bønnerne, og viste Børnene tilstrækkeligen Prøve paa, at de ikke blot deri vare underviste, men endog at de dermed vare velbekjendte, ligesom og Børnene ved deres Svar aflagde god og fornuftig Rede for, hvad de spurgtes om.
3. Af Bibelhistorien fremsatte Læreren Spørgsmaale, som besvaredes af en stor Del af Børnene af begge Kjøn saaledes, at man godt kunde mærke, at de ikke derfor var fremmede.
4. Af Lærebogen fremsatte Læreren derpaa Spørgsmaal, fornemmelig af det andet Kapitel, der fremsattes og besvaredes meget tilfredsstillende.
5. I Skrivning forevistes adskillige (22) Prøver, som man ikke kunde andet end være særdeles fornøjet med, i Særdeleshed var nogle af dem langt bedre, end man i Almindelighed finder hos Børn i den Klasse. Endvidere vare adskillige Regningsprøver tilføjede af de 4 Species, som var ret gode.
6. Af Udenadsregning fremsattes adskillige Prøver, dels af Læreren og dels af Pastor Henneberg, som besvaredes til Fornøjelse.

Til Slutning blev afsunget Nr. 201 af den evang. christ. Psalmebog, der udførtes meget vel.

P. Andkjær. Henneberg. A. Andkjer.
Jonas Borup. Meden.

Desuden førtes der af Skolekommissionen et mere dagligt Tilsyn med de forskjellige Skoler, saaledes at de enkelte Medlemmer havde hver sin bestemte Skole at tilse.

Tilsynet var i 1816 ordnet saaledes, et Stiftsprovst

Schierup havde Frue Skole paa Kirkepladsen samt Fattigskolen, Doctor Claudi Grotums og Ny Grotumsskole, Justitsraad Andkjer Hr. Lundts eller Budolfiskole Nr. 2 og Gregersens. Pastor Meden den ventede Skole i Fru Lübeckers Gaard og Frueskole Nr. 2.

Piger og Drenge undervistes sammen, og Klasseinddelingen var som tidligere i enhver Landsbyskole, kun i to Afdelinger for alle skolepligtige Børn. Ældste Klasse søgte Skolen om Formiddagen og yngste om Ettermiddagen, og der læstes hver Dag i nogle Aar med Frihed hver Lørdag; desuden havde Gregersens Skole fri under indtræffende Kirkeforretninger og en Dag hver Uge, vel sagtens, naar der var Gudstjeneste eller Altergang.

Havde et Skoledistrikt for faa Børn, lagde man nogle Gader af en talrigere Skolekres ind under det. Det var kun undtagelsesvis tilladt, at et Barn søgte en Skole, der laa udenfor den Kres, hvori det boede.

I Aaret 1818 var Børneantallet i de forskellige Skoler saaledes:

Frueskole Nr. 1 (Poulsen) 81 Børn (40 i øverste og 41 i nederste Klasse),

Frueskole Nr. 2 (Torp) 48 Børn (20 i øverste og 28 i nederste Klasse.

Fattighusskolen (Hallund) 74 Børn (36 i øverste og 38 i nederste Klasse).

Grotumsskole (L. Christensen) 65 Børn (23 i øverste og 42 i nederste Klasse).

Grotumsskole Nr. 2 (Jokobsen) 43 Børn (19 i øverste og 24 i nederste Klasse).

Budolfi Nr. 1 (Gregersen) 67 Børn (33 i øverste og 34 i nederste Klasse).

Budolfi Nr. 2 (Lundt) 65 Børn (33 i øverste og 32 i nederste Klasse).

Systematisk Sangundervisning havde hidtil ikke fundet Sted; vel havde den enkelte Lærer, saavidt han selv kunde synge, lært sine Skolebørn nogle Salmer (Fædrelandssange kendte man i de Tider saa godt som ikke i Skolerne), men regelmæssig Sangundervisning havde Skolerne ikke paa deres

Timeplan. Først efter Gregersens Ansættelse i 1816 toges han til Sanglærer for et Udvalg af Børn fra samtlige Skoler, og disse Børn mødte saa hos ham, hvor der undervistes planmæssigt i en- og flerstemmig Sang.

Den første større Prøve i Sangskolen fandt Sted den 1ste Maj 1818, hvor 48 Drenge fra de forskellige Skoler vare tilstede, og Skolekommissionen var særdeles tilfreds med det naaede Resultat.

I Aaret 1816 approberede Direktionen de af Lærerne udarbejdede Lektionstabeller, som Skolekommissionen havde tiltraadt, ligesom man ogsaa paa Lærernes Forslag vedtog at bruge bestemte Lære- og Læsebøger, nemlig

Øverste Kl. i Religion: Lære og Religionsbog af Doctor Bastholm.
- Bibelhistorie: Birks Udtog.
Til Læseøvelse: Brochaus Børneven.
— Fædrelandshistorie: Udtog af Kofoed.
— Naturhistorie: Udtog af Funcke.
— Geografi: E. Munthe for Begyndere.
— Forstandsøvelse: Thiemes første Næring for den sunde Menneske-Forstand.

Nederste Kl. i Religion Holstes Ledebaand, tillige et moralsk Dagsprog hver Morgen.
- Bibelhistorien: Birks Udtog.
Til Forstandsøvelse: Jørgensens Naturmalerier til Forstandsøvelser.
— Læseøvelse; C. N. Vilstrups eller Halagers Læsebog.
— A. B. C. D. og Stavebørn: Brestorffs Stavetabel og derefter Rasmussens A. B. D. Bog.

Som foran bemærket blev Læremødrenes Virksomhed ikke af lang Varighed, skønt man efter Skolekommissionens Udtalelser kun havde Grund til at være tilfreds med deres Arbejde.

Det var den forestaaende fuldstændige Forandring i Undervisningsmaaden, særlig for Smaabørn, der i Tyverne hurtig vandt Indgang og derved overflødiggjorde dem. Iøvrigt

var det ikke mange Børn, der bleve underviste af Læremødre; i 1818 ved den aarlige Prøve i Fattigskolen, hvor de mødte med deres Børn, havde:

Madam Cortsen	5	Drenge og	12	Piger,	
— Paufler	5	— —	9	—	og
Jens Ørvads Kone	3	— —	2	—	derimod havde
Hr. Dohn	36	— —	17	—	

under syv Aar; han støttedes derfor betydeligt, fik 6 Rdl. om Maaneden foruden Fribolig for sig selv og sin Skole i en Ejendom, der tilhørte Fattigvæsenet.

Hvornaar Gymnastik blev indført som Skolefag, foreligger der ingen Efterretning om; men formodentlig er den kommen som Skolefag sammen med den indbyrdes Undervisning, idet der foreligger Meddelelse om, at Sergent Voigt med Dygtighed ledede Gymnastikken i Aarene 1822—29. Petersen ved Fattigskolen forestod den i 1836—37, senere Hartmann, der ogsaa var Underofficer i mange Aar.

Eget Gymnastikhus havde man ikke, men Øvelserne foregik i lejede Lokaler, snart det ene, snart det andet Sted. Det var først et halvt Hundrede Aar efter, da Skolerne i Danmarksgade bleve byggede, at Kommunen fik sit eget Lokale. —

Det var imidlertid langt fra, at alle Skolernes Drenge deltog i dette Fag. Nederste Klasse, altsaa Halvdelen af Børnene, havde ikke Gymnastik, og det var en ligefrem Bestemmelse, at kun Drenge over 9 Aar maatte deltage, og det var højst 1 Time om Ugen, at hvert enkelt af de deltagende Børn fik denne Undervisning.

Haandarbejde for Pigeskolen kendtes hellér ikke som Skolefag. Fra det offentliges Side gjordes der intet i denne Retning, og ingen af de spredte Skoler tilbød sine Elever Undervisning i dette for enhver Kvinde saa nødvendige Fag; al Vejledning heri maatte ske ad privat Vej. Dog berettes der, at enkelte Læreres Hustruer eller Døtre samlede et lille Hold Børn om sig, som de lærte at sy og strikke udenfor den almindelige Skoletid, og navnlig ved man, at der i mange Aar var sat en Haandgerningsskole i Forbindelse med Skolen paa Frue Kirkeplads, som benyttede den Stue, der senere blev

indrettet til Klasseværelse. Lærer Poulsens Døtre forestod den i adskillige Aar lige til Faderens Afsked 1838.

Den saakaldte Militærskole for Børn af Garnisonens Underofficerer, som dreves, rigtignok i en særskilt Stue, men dog i Forbindelse med den almindelige Underofficersskole, maa være bleven noget indskrænket i denne Tid, eller ogsaa har den ikke kunnet rumme alle sine Børn, idet vi finde flere Soldaterbørn spredte i de forskellige Skoler og Meddelelse fra den højstkommanderende om, at der aarlig ydedes Kommunen en i Forhold til disse Børns Antal passende Sum, der i 1819 beløb sig til gennemsnitlig 20 Rdl. for hvert Barn.

Med Hensyn til selve Undervisningsmaaden skete der ved Aaret 1820 en hel Omvæltning, idet den saakaldte lancasterske eller indbyrdes Undervisningsmetode kom hertil og i Løbet af faa Aar holdt et fuldstændigt Sejerstog gennem alle Landets Skoler.

Hidtil havde man fulgt de Anskuelser paa Opdragelsesvæsenets Omraade, som det forrige Aarhundredes store Pædagog, navnlig Pestalozzi, havde kæmpet for; flere danske Lærere havde i sin Tid besøgt hans Skole og sat sig ind i hans Fremgangsmaade og derefter forplantet den hertil.

Men netop ved denne Tid grebes et stort Antal Lærere af Begejstring for den nye Metode, der havde sit Udspring fra to Englændere Bell og Lancaster. — Hovedprincipet ved denne Undervisningsmaade er jo, at Børnene gensidig under Lærerens Overledelse undervise hinanden, og dens Hovedfortrin var, at et meget stort Antal Børn paa den Maade kunde undervises paa een Gang, men der var ogsaa noget memekanisk for ikke at sige ligefrem maskinmæssigt ved den.

Den mest ivrige Beundrer af denne Metode var ingen ringere end Kong Frederik selv, og han fandt en ligesaa begejstret Medhjælper i den senere saa bekendte og af mange Lærere frygtede Major Abrahamson, som i Udlandet havde lært Metoden. Uden at spørge Cancelliet fik han af Kongen Lov til at indføre den i en Kaserneskole i København, der senere blev til den saakaldte Normalskole, hvortil Seminarieforstandere og Lærere indkaldtes for at blive underviste i denne Maade at opdrage Børn paa. Heri Byen

holdt den indbyrdes Undervisning straks sit Indtog, rigtignok var det til at begynde med kun i den saakaldte Fattigskole eller — som den snart døbtes — den »Indbyrdes Undervisningsskole«, at denne Metode indførtes.

Af den Beretning, der senere udgaves for at gøre Folk bekendt med Metodens Fortrinlighed og den Indgang, den vandt, fremgaar det, at den ogsaa straks indførtes i den militære Undervisningsanstalt. Det hedder saaledes i Beretningen: Oberst Sames, Chef for 3. jydske Infanteriregiment i Aalborg, attraaede ligeledes at faa indbyrdes Undervisning indført i Regimentets Underofficersskole til Anvendelse i anden Afdeling for de voksne og i tredje Afdeling for Regimentets Børn.

Han sendte derfor Korporal Søborg til Normalskolen, hvor han fuldstændig underrettes om alt og derfor erhvervede sig Attest. Hans Majestæt Kongen lod give et fuldstændigt Sæt Tabeller til Skolen, der er under Bestyrelse af Kaptain Zicho. I første Afdeling er 10 Elever (ikke indb. Underv.), i anden Afdeling 26 og i tredje eller Børneafdelingen 12 Drenge og 4 Piger. De underviste Elever gøre saare god Fremgang.

Stiftamtmand Moltke og Amtsprovst Fugl havde længe ønsket at indføre indbyrdes Undervisning i Aalborg, men havde opsat denne Indførelse paa Grund af Mangel paa et stort Lokale. Man havde her den Fordel, at en Lærer, A. Larsen, der havde lige Ret med Seminarister, ved Biskop Jansens Omhu var oplært i Normalskolen og der havde erhvervet sig Attest for tilfulde at kende Metoden. Han valgtes til Forsøget, som begyndte 2den Juni 1823. I nederste Klasse haves 130 Børn (77 Drenge og 53 Piger). I Juni og Juli undervises Drengene om Formiddagen og Pigerne om Eftermiddagen, men siden Lokalet i August er udvidet, ere Drengene og Pigerne sammen hele Dagen i Skolen. Tabellerne ere det befalede Sæt, hvortil forlængst ogsaa Skrivetabellerne ere skaffede. Samtlige Tabeller ere klæbede paa Pap og gemmes i Skuffer udenfor Timerne. —

Da Læreren nøje kendte Normalskolen, og Amtsprovst Fugl levende ønskede at faa en Mønsterskole i sit Provsti, saa er Borde, Pegestokke og alle andre Apparater paa det nøjagtigste som i Normalskolen. Bøgerne føres fuldkomment.

Kort, alt gør denne Skole til en sand Mønsterskole, og Amtsprovst Fugl beretter, at indbyrdes Undervisning leder til sikker og ren Læsning, Regning læres grundigt, Skrivning begyndte senest, men viser smuk Fremgang.

Geografi er, hvad den efter allerhøjeste Bestemmelse skal være, en Belønning for de flittigste Børn, med den gaar det let og hurtigt som en Leg, og de andre Børn bede jævnlig om at maatte komme til at deltage, men altid betydes det dem, at det er kun de flittigste og sædeligste Børn, der faa Lov dertil, det har en meget god Indflydelse. Orden, Flid og Opmærksomhed tiltager bestandig. Lysten til Skolegang bliver større end før, saa at Læreren med sand Tilfredshed og fuld Overbevisning er sikker paa Metodens Fortrinlighed. Aalborg havde før den Tid kun fem Skoler, saa mangfoldige maatte sende deres Børn til Læremødre (Pugeskoler), ligesom Fattigvæsenet for de Børn, det sørgede for, maatte gøre det samme. Skønt Resultatet af den aarlige Besparelse ikke er saa stort, som det vilde have været, om Byen før havde haft et fuldt tilstrækkeligt Antal Skoler, saa er det dog højst interessant, at denne ene Skoles Anlæg, hvis Bekostning ej er ny, da efter Planen en anden Skole nedlægges derfor, sparer aarligen a) for Fattigvæsenet 400 Rdl. og b) for Forældre, der selv betale, ogsaa en betydelig Sum. Hindringer har Hr. Amtsprovst Fugl vel haft at overvinde, men Frugten vil rimeligen blive meget stor ved den udbredte Nytte, der vil stiftes baade i Byen selv og i den hele Omegn, hvis Skolelærerne der vil kunne faa tilstrækkelig Underretning om Udførelsen af den indbyrdes Undervisning.

En privat Skoleholder, Læreren Hr. Stephansen, som er Seminarist, har før haft et Privatinstitut i Nibe og fik dertil paa Begjering et af de 254 Sæt Tabeller, Der undervistes Drenge og Piger sammen. Siden flyttede han til Aalborg og har nu der et Drengeinstitut med 30 Elever. Han har selv udarbejdet en Del Tabeller. Baade disse og det ham forærede Sæt ere klinede paa Pap. Da han ogsaa giver sine Elever højere Undervisning, er det naturligvis kun tildels, han bruger indbyrdes Undervisning. Han er meget tilfreds med den.

Jydske Efterretninger skriver, at den 20de November 1823

talte den nyoprettede »Indbyrdes Undervisningsskole« 80—100 Elever, de fleste for Fattigvæsenets Regning. Den indførte Undervisning var billigere, end da Børnene andervistes i flere mindre Skoler. Børnene begynde med at lære at kende Bogstaver og forlade først Skolen, naar de kunne læse, skrive og regne. Rigtignok mistede adskillige fattige Enker ved den deres Fortjeneste, men kunne vist paa anden Maade hjælpes i deres trange Stilling. Hele Indretningen beskrives og roses i høj Grad.

Begejstringen for denne Undervisningsmaade holdt sig, som rimeligt var, ikke ret længe. Den stod og faldt i Grunden med Abrahamson, »den saakaldte røde Bisp, alle Læreres Skræk«. Han maatte efter Professor H. N. Clausens dygtige og alvorlige Angreb trække sig tilbage og søgte sin Afsked 1831. — I 1836 havde den naaet sit Højdepunkt, da var den indført i over 2000 Skoler, men efter Frederik den VI.s Død gik det hurtig tilbage, den sattes ud af Brug i den ene Skole efter den anden. Normalskolen hævedes dog først 1865. Heri Byen brugtes Metoden endnu, ialtfald i Friskolens nederste Klasse, dog maaske ikke fuldt ud, i Slutningen af Halvtredserne.

Loven af 1814 indeholdt i sin § 2 et i lidt ubestemte Udtryk indeholdt Paabud om, i de større Købstæder, hvor et tilstrækkeligt Antal Drengebørn fandtes, og hvor Forældre havde Ævne og Vilje til at bidrage tilstrækkeligt, da at oprette borgerlige Realskoler, der skulde give de Børn, der ingen lærd Dannelse behøvede, men dog bestemtes til en Virksomhed, der krævede særegne Kundskaber, det, de ikke kunde faa i Almueskolen. Her i Aalborg hengik næsten en Menneskealder, inden en saadan Skole blev oprettet af det offentlige. Der havde ganske vist straks efter den nye Ordnings Indførelse fra Avtoriteterne, særlig Stiftamtmanden, den forhenværende Statsminister Moltke, været rejst Krav om Oprettelsen af en saadan Skole; men det blev ikke til noget, skønt Moltke flere Aar stadig mindede derom.

Man har vel slaaet sig til Ro med, at de forskellige Institutter, der under Mænd som Skovgaard, Stephansen og Claudi oprettedes og vare meget søgte, foreløbig befriede Borgerne for at opfylde dette Punkt af Loven; thi det var

man fra først af klar paa, at en saadan Skole vilde kræve betydelig pekuniær Støtte. Man havde altsaa foreløbig nøjedes med de syv spredte Skoler, som søgtes af alle, Arbejderens og Haandværkerens saavelsom Købmandens og Embedsmandens Børn, med mindre man af honnet Ambition, eller fordi man virkelig ønskede en fyldigere Undervisning, sendte sine Børn til et af Institutterne.

Et Tilløb til den borgerlige Realskole gjorde man dog i Aaret 1817. Paa Direktionens og særlig Stiftamtmand Moltkes Anmodning opfordrede Skolekommissionen nemlig daværende Institutbestyrer Peter Skovgaard til under Repræsentantskabets Garanti at oprette en saadan Skole.

Denne Skovgaard var en i flere Henseender mærkelig Mand, et godt Hoved med mange Kundskaber og alsidig Dannelse, men af et noget ustadigt Temperament. Han havde grundige Sprogkundskaber, særlig i Fransk, og havde i Aaret 1809 overtaget Dr. phil. Frosts's Drengeskole, var ved Siden deraf Translatør 1810, Mægler 1814 og blev 1820 portugisisk Viceconsul.

Sk. modtog Tilbudet, hans egen Skole var dengang i stor Tilbagegang, vistnok foraarsaget af hans egen ustadige og noget bevægede Levevis, han skulde først undervise tre, senere fire Timer daglig og have Lokale i Ny Grotumsskole, han fik Timebetaling, 9 Mk. Timen, en efter Datiden overordentlig høj Løn. Eleverne skulde betale 5 Rdl. maanedlig, som naturligvis kun kunde udredes af faa.

Skolen kunde ikke betale sig, men gav betydeligt Underskud. Eleverne svandt ind; Kommissionen vilde haft den maanedlige Betaling sat ned, hvilket Skovgaard satte sig imod, hvorefter han pludselig holdt op, lige før han skulde have holdt Eksamen Foraaret 1819.

Skolen havde da bragt Kommunen et Underskud af 643 Rdl. 3 Mk. 4 Sk. hvilket man i de Tider fandt meget stort og mere end nok til derfor at opgive Tanken om den borgerlige Realskole. Med Skovgaard gik det fra den Tid stadig tilbage, vel var han en kort Tid Redaktør af Aalborg Stiftstidende, men endte til sidst som et fuldstændigt Vrag. Under meget derangerede Forhold døde han 17de Maj 1838, 55 Aar.

Bladene skrev om ham efter hans Død, at Livets Genvordigheder havde hæmmet hans udmærkede Evner og sjældne Begavelse. Han var født i Rønne 1783.

»Den 22de Oktober afholdtes Eksamen i Hr. Translatør Skovgaards Læreanstalt i Overværelse af underskrevne Kommissionsmedlemmer. Af Eleverne vare 14 tilstede, Fjorbach, Ettrup og tvende Sødringer vare fraværende. Hr. Skovgaard leverte en Fortegnelse over, hvad der sidste Halvaar er læst:

A. Med øverste Klasse:

Engelsk, Brünes Læsebog repeteret: Schneiders Christomathie. Zigelei: Øvelse i engelsk Stil.

Tysk, Volffs Læsebog repeteret, Møllers Exempelsamlings udsøgte Stykker. Jævnlig Øvelse i tysk Stil.

Geographien repeteret.

Historie. Den ældre Historie efter Kofod.

Arithmetik. Handels-, Vexel- og Kjede-Regning.

B. Med nederste Klasse:

Engelsk, Halvparten af Bruns Læsebog og Grammatik.

Tysk, Voigts Læsebog, Begyndelsen. Tillemands Grammatik.

Geographien repeteret.

Historie. De vigtigste Tildragelser af den ældre Historie.

Arithmetik. Regning efter enhvers forskellige Evner.

Skrivning. Sonnes Forskrifter.

1. Eksamineredes i Engelsk, hvorfor følgende Karakterer blev Eleverne tildelte: 7 meget godt, 3 godt, 4 temmelig godt.
2. Geografi, blev følgende Karakterer antaget: 4 meget godt, de øvrige 10 godt.
3. I Historie erholdt 3de meget godt, og de øvrige 11 godt.
4. Af Skriveprøver blev af Eleverne i nederste Klasse fremlagt 7; øverste Klasse foreviste ingen, da Læreren, Hr. Translatør Skovgaard, mente, at Caligraphien kunde i Henseende til dem bedømmes af deres indleverede Stilprøver saavel i Engelsk som Tysk. Af de 7 indleverede erholdt 3 Characteren meget godt, 5 godt. Fra Ettrup, der var fraværende, blev og indleveret Prøveskrift i Eftermiddag, der antoges meget godt.

5. I Tysk tilkjendes 8 Charakteren meget godt og 7 godt.
6. Stiløvelser saavel i det Engelske som Tyske, hvor Commissionen var enig i, at Hilligsøes var udmærket godt, nogle gode og andre enkelte maadelige.
7. I Regning skete Opgaver saavel i Kjede-Regning som Regula de tri, der viste, at Børnene i Almindelighed vare vel øvede.

Schierup. Glerup. Henneberg. Andkjer.

Det var som før nævnt knappe Tider for Aalborg disse Aar fra 1814 til hen i Tyverne, dette mærkes ogsaa paa mange Maader lige over for Skolevæsenet. Vel skulde man mene, at en Skat paa nogle Tusinde Rdl. fordelt paa saa mange Skatteydere, som Aalborg da havde, ikke kunde mærkes synderligt af den enkelte; men Skoleskatten var en hel ny Skat, og saadanne mærkes mere end andre, særlig naar der er Skatter nok i Forvejen, som trykke haardt. Der gaar derfor gennem alle disse Aar en stadig Klage over den trykkende Skoleskat, og talrige ere de Begæringer, der af forskellige Borgere indsendtes om Fritagelse for den. Vel kan den aarlige Sum til Skolevæsenet synes lille efter Nutidens Forhold. Det var den iøvrigt ikke.

I 1819 fandtes der i de spredte Skoler i det hele 499 Børn, hvis Undervisning kostede 9736 Rdl. eller omtrent 20 Rdl.. (40 Kr.) pr. Barn. Huske vi saa Byens daværende Størrelse og Pengenes større Værdi, kunne vi godt forstaa Borgernes Klager, og at det Mand og Mand imellem snart blev en almindelig Tale, at Skolevæsenet kostede altfor meget, mere end Borgerne kunde overkomme. Det varede derfor ikke længe, inden der blev Tale om at spare, og snart sparedes der paa alle Kanter.

Vi have hørt, hvorledes man efter to Aars Forløb tog sin Støtte fra Skovgaards borgerlige Realskole, denne var vel mest beregnet paa at skaffe Byen en dygtig i teoretisk Henseende vel oplært Handelsstand og var ikke søgt af mange, og de, der gik der, maatte selv bringe betydelige Ofre i Form af høje Skolepenge, men det føltes dog som et Savn, da den ikke var mere.

Allerede i Begyndelsen af 1820 kommer Kommissionen af økonomiske Hensyn med Forslag om Nedlæggelse af

Torps eller Frue Skole Nr. 2, saaledes at Torp anmodes om at søge andensteds hen, og naar han er forflyttet, skal hans Skolebørn fordeles i de øvrige Skoler. Dette skete ogsaa i Løbet af det følgende Aar.

Aaret efter gik det ud over en anden af de spredte Skoler, det var Fattigskolen eller, som den ogsaa efter Læreren kaldtes: Hr. Hallunds Skole. Den 6te April faar man ved en Skrivelse Underretning om, at Cancelliet efter Direktionens Forslag under 6te Februar har tilladt, at den saakaldte Hallunds Skole til Besparelse af Skoleudgifterne maatte nedlægges.

Hallund slap man ikke saa let som Torp. Han oppebar indtil 1825 hvert Aar 300 Rdl. i »Vartpenge«, som udredtes af Skolevæsenet, man havde forgæves søgt paa anden Maade at faa ham anbragt i Kommunens Tjeneste. I Aaret 1825 lykkedes det ham at blive Lærer i Østeruttrup, saa hørte Ventepengene op, men man maatte dog, da hans Løn her var mindre, end den han havde haft i Aalborg, lige til 1844 betale ham Forskellen eller 60 Rdl. aarlig, og da han fik sin Afsked, maatte man efter samme Forhold bidrage til hans Efterløn; dog slap man for at støtte hans Enke.

Da den indbyrdes Undervisning efter faa Aars Forløb efterhaanden indførtes i alle Byens Skoler, hjalp den ogsaa til at bringe Skoleudgifterne ned. Man mærker ogsaa paa andre Maader den store Sparsommelighed i disse Aar. Saaledes er det i højeste Grad vanskeligt for Lærerne at faa de nødvendige Reparationer udførte ved deres Skolegaarde, ligesom det næsten er en Begivenhed, at en Lærer faar sin private Embedsbolig istandsat.

Skolemateriel var man i højeste Grad kneben med; der maa særskilt Ansøgning og Bevilling til de ubetydeligste Anskaffelser, der ofte kun androg nogle Skilling eller, naar det kom højt, nogle faa Rigsdaler, og ofte gjordes der Udsættelse paa de ubetydeligste Ting, der paa Grund af Forholdene vare anskaffede straks. —

Skolekommissionen erklærede ogsaa i Anledning af, at Lærerne søgte Lønforhøjelse og klagede over, at de ofte maatte vente et halvt Aar eller længere paa deres tilgodehavende Løn, da der ofte ingen Penge var i Skolekassen, før den paalignede

Skat var indgaaet, at Byens Lærere vare vellønnede og intet Tilskud behøvede, de havde 400 Rdl. og 100 Rdl. til Brændsel samt Fribolig eller Godtgørelse derfor.

Da Klokkeren ved Frue Kirke i Aaret 1817 var død, benyttede man en gammel Bestemmelse til at fradrage hans Eftermand 100 Rdl., som gik i Skolekassen.

Ellers førtes der i de Tider en skarp Kontrol med Skolens daglige Gang og vaagedes med Omhu over, at enhver gjorde sin Pligt. Forsømmelser fra Børnenes Side taaltes ikke, og Mulktering var almindelig, saa de maanedlige Skolemulkter androg betydelige Beløb og inddreves med Strenghed. Ofte vare Forældrene til forsømmelige og skulkende Børn fremstillede for Skolekommissionen og modtog der Tilrettevisning og Anmodning om at faa Tingen i en bedre Gænge.

Ikke sjældent greb man til mærkværdige Straffe overfor saadanne Børn, som naar der berettes, at en skulkende Pige med Skolekommissionens Tilladelse i en Nat anbringes i Fattiggaardens »Cachot« eller »Sorte Maren«, som den ogsaa kaldtes, og man anmodede Politimesteren om at lade en Betjent følge Barnet derhen. En anden Gang rekvirerede Kommissionen en Politibetjent til et Hjem for at kyse et genstridigt Barn til at gaa i Skole. Ikke sjældent bleve uvorne Børn for grov Forsømmelighed eller slet Opførsel tugtede af Skolebetjenten i hele Skolens Overværelse.

Udskrivning af Skolen fandt almindelig Sted ved Indskrivning til Konfirmationsforberedelse. Det skete imidlertid hyppigt, at Præsten bortviste daarlige og slet forberedte Børn, af hvilke der var mange i de Tider. Saadanne Sinker, som ofte i deres tidligere Skolegang havde gjort sig bemærkede ved daarlig Begavelse eller stor Forsømmelighed, vendte atter tilbage til fortsat Undervisning og blev ofte en sand Plage for Skolen. Trods alle Tvangsforholdsregler mødte de næsten aldrig, og kom de, vate de modvillige og uartige. Man har ikke faa Eksempler paa, at de forskellige Skoler havde Elever af denne Slags paa 16 og 17, ja endog enkelte paa 18 Aar.

At dette Tidsrum, hvor der foruden Latinskolen kun fandtes den almindelige Almueskole, maatte egne sig særlig for Fri- eller Privatskolen følger af sig selv. De udebleve heller ikke og blomstrede frodigt lige til Omordningen af Skolevæsenet i 1845. Vi have tidligere nævnt Frost's borgerlige Realskole, der fortsattes af Translatør Skovgaard, samt Dronning Maries Døtreskole, der lededes af Komtesse Vedel-Jarlsberg, begge disse Skoler ophørte omtrent paa samme Tid, omkring ved Aaret 1820.

Men andre traadte straks i Stedet. 1819 begyndte Kand. fil. Julius Markowitz **Claudi,** der var Klokker ved Frue Kirke, i Forening med Pastor Fuhr en højere Borgerskole eller Institut, som de kaldte det, efter at Skovgaard var standset; denne Skole var godt besøgt og holdt sig længe, lige til 1838, da den overtoges af P. H. Topp, som drev den i 10 Aar, indtil han fik Ansættelse ved det offentlige Skolevæsen.

Samtidig var her dog en endnu mere berømt Friskole, der lededes af ingen ringere end vort Lands store Pædagog, **Anders Stephansen.** Det var i Aaret 1822, at han paa Stiftamtmand Moltkes og Rektor Taubers Opfordring kom hertil fra Nibe, hvor han en kort Tid havde haft en lille Skole. Han forberededе til Latinskolen og til Optagelse i et Kadetinstitut, men gav selvfølgelig ogsaa afsluttende Undervisning. Der undervistes i de almindelige Skolefag, Tysk, Fransk, Naturhistorie og Mathematik. Byens Avis indeholdt et fuldstændigt Program. Der gaves ogsaa Undervisning til Piger, og Stephansen havde der en ypperlig Hjælp i sin udmærkede Hustru.

Stephansen havde først sin Skole i Slotsgade, i Gabels Gaard, men senere, da den gik godt, henflyttedes den til de udmærkede Lokaler, som vare blevne indrettede i den store Jærnstøberigaard paa Algaden, store og luftige Stuer, forsynede med saa godt og fuldstændigt Inventar, som i de Tider kunde skaffes; ogsaa Gymnastik dreves der, hvilket var noget nyt.

Drengene havde Lokaler paa den ene Side af Porten, Pigerne paa den anden, og disse vare væsentlig under Madame Stephansens Styrelse, hun hørte hjemme heri Byen, var Datter

af Fuldmægtig Svenningsen hos Borgmester Hornsyld og Søster til den berømte og udmærkede, men i mange Henseender originale Mathematiklærer ved Borgerdydskolen. Stephansens Hustru var en udmærket Kvinde, ikke mindre stor som Børneopdrager end hendes Mand, og hun har ganske vist bidraget ikke lidt til, at St. blev den store Børneven, som mange danske Lærere have set op til.

Allerede 1824 fremkom der offentlig i Byens Blade anerkendende Udtalelser om St.'s udmærkede Virksomhed, underskreven af tyve ansete Mødre. Stiftamtmand Moltke, der i høj Grad interesserede sig for Byens Skolevæsen og havde faaet St. hertil, da Repræsentantskabet slog Haanden af den borgerlige Realskole, vedblev stedse at være en stor Beundrer af hans ualmindelige Lærerdygtighed, som han vidste at vurdere bedre end de fleste. M. lod ham mærke sin Paaskønnelse ved mange Lejligheder, blandt andet ogsaa da Frederik VI. i Tyverne var her i Byen. Stiftamtmanden førte da Kongen op i Stephansens Skole, som han havde omtalt for Majestæten som noget i det ganske Land enestaaende i sit Slags. Efter et længere Ophold i Skolen, hvor Kongen gjorde sig bekendt med hele dens Indretning, Undervisningsmaaden og Børnenes Kundskabstrin, udtalte han sin fuldkomne Tilfredshed med det hele.

Dette Besøg blev efter manges Mening ikke uden Indflydelse paa Stephansens senere Valg til Forstander for Opdragelsesanstalten paa Fuirendal; — han kom senere til Holsteinsminde og oprettede Folkeskolen paa Hindholm.

Efter elleve Aars fortjenstfuld Virksomhed forlod St. Byen for at drage til Sjælland og overtage den Virksomhed, der kastede en varig Glans over hans Navn.

Drengeskolen overdrog han til en af sine Lærere, **Olsen,** der dog kun havde den i faa Aar, da han døde, og Krigsassessor Lüders havde den derefter en kort Tid; ved hans Bortrejse fra Byen optoges Børnene i de andre herværende Institutter. St. var født i Terndrup 1791 og døde 1870.

Pigeafdelingen fik Jfr. Anna Møller, og hun fortsatte den i flere Aar, ogsaa efter at hun var bleven gift med C. Møller, der havde været Lærer hos Stephansen og havde

oprettet et Drengeinstitut. Samme Møller blev senere en meget berømt Mand, det var ham, der i mange Aar var Forstander for Opdragelsesanstalten paa Flakkebjærg og døde som Kaptajn og Justitsraad; han var ligesom Stephansen født her paa Egnen i Storvorde 1810, d. 1890.

Da Møller og Hustru forlod Aalborg i Aaret 1836, overdroge de Pigeskolen til Frøken Cecilie Schjelderup Tham, som i mere end tredive Aar havde et anset Pigeinstitut, der, foruden at give Undervisning til Byens Børn, modtog mange Elever fra de omliggende Proprietær- og Herregaarde.

Skønt Møller og Hustru begge arbejdede troligt og med stor Dygtighed, skaffede deres Virksomhed dem dog kun et saare tarveligt Udkomme, og M. maatte, som han selv fortæller, i sin Fritid undervise privat for 4 Skill. Timen. Det var paa Stephansens Anbefaling, at Grev Holstein 1836 kaldte ham til Forstander for Opdragelsesanstalten paa Flakkebjærg; hans Hustru var ved et inderligt Venskab knyttet til Stephansen og Hustru.

Under den stadige Kamp for Midlerne til Skolevæsenets Trivsel vedligeholdtes dog Interessen for Undervisningen i Almindelighed, der førtes vedblivende et stadigt Tilsyn baade ved Eksaminerne og ved den daglige Undervisning, men ingen større Forandring betegner de nærmest følgende Aar, indtil man henimod Slutningen af Trediverne mere og mere begyndte at tale om Skolevæsenets fuldstændige Omordning. Særlig diskuterede man i Bladene Oprettelsen af en højere Borgerskole, navnlig nogle Aar efter Stephansens og Møllers Bortrejse, da det synes, at de daværende private Institutter vare gaaede tilbage og desuden stadig kæmpede med økonomiske Vanskeligheder.

Det var dog først, da den dygtige og energiske Præst ved Frue Kirke Peter Tetens Hald i Aaret 1837 var bleven Stiftsprovst og altsaa Medlem af Skoledirektionen (H. var tillige Stænderdeputeret), at Bestræbelserne for en Forbedring af Skolevæsenet rigtig tog Fart; der hengik rigtignok adskillige Aar, inden Halds udholdende, men altid lige ivrige Arbejde førte til noget Resultat, og en lang Række af Hindringer maatte overvindes.

Iøvrigt maa man undre sig over, at det ikke havde været nødvendigt at oprette nogen ny Skole i de tyve Aar, som vare gaaede siden Nedlæggelsen af Torps og Hallunds Skoler, vel var Byens Indbyggerantal fra 1801—1850 kun steget med lidt over 2000, men selv en saadan Forøgelse maatte bringe betydelig flere Børn, og dog var der i 1842 kun det samme Antal Skoler som i 1821, nemlig 5. Hertil bidrog vist meget Anvendelsen af den indbyrdes Undervisning, der medførte, at man i alt Fald i hver af de nederste Klasser havde et meget stort Antal Børn, for det meste imellem 70 og 100.

Allerede i 1842 mødte Skolekommissionen med en meget udførlig og omhyggelig udarbejdet Plan til en fuldstændig Omordning af de bestaaende Skoleforhold; denne gik væsentlig ud paa Afskaffelsen af de spredte Skoler og Oprettelsen af en Borgerskole i tre Afdelinger.

Af Lærere, der i det nævnte Tidsrum var ansatte ved de spredte Skoler, kunne nævnes:

Ved Grotumskole: **Lars Christensen,** der var ansat 1807 og havde en Løn af 440 Rdl. foruden Bolig paa Skolen samt Brændsel. Allerede 1835 var det betydet ham, at han maatte holde Hjælpelærer. og som saadan havde han forskellige, først V. Ellermann, der senere blev Kordegn ved Frue Kirke, Yde, som blev Lærer i Nykøbing paa Mors, Bendix, senere Lærer i Nørretranders, og C. Gjerum. Da Christensen den 1ste Januar 1844 afskedigedes, fik han kun 100 Rdl. i Pension.

Ny Grotumskole oprettedes 1817, men nedlagdes allerede 1821; her var **Verner Jacobsen** bleven ansat. Skolen var med betydelig Bekostning indrettet i Grotums Skolebygning 1816. Senere, da Torps Skole var bleven nedlagt, og Jacobsen var flyttet ud i Frue Skole Nr. 2, benyttedes den af den saakaldte Fattigskole, der, efter at Skolevæsenets og Fattigvæsenets Kapitalformue i 1819 var bleven delt, ikke længere havde Lokale i Fattiggaarden.

Verner Jacobsen var født 1790 og døde 5/5 1845. Han faar et godt Eftermæle som virksom, flittig og hjælpsom.

Budolfiskole Nr. 1 benyttede den Mollerupske Gaard i Bispensgade, som nu ejes af Fabrikant Mørch og var bleven

indrettet til Skole 1816. Her var **Rasmus Gregersen** Lærer fra 1816 og havde desuden fra 1812 været Kantor og Kordegn ved Budolfi Kirke. Han var Sanglærer ved samtlige Skoler og vedblev at være Lærer lige til sin Død den 4de Maj 1859 og havde da været Lærer i 54 Aar.

Budolfiskole Nr. 2, ogsaa kaldet den tyske Skole, uden at der dog i det Tidsrum, her er Tale om, i den var givet Undervisning i Tysk eller flere Fag end i de øvrige Skoler, havde Skolelokale forskellige Steder, sidst i Fattigvæsenets Ejendom ved Vesteraa, Levinsens Gaard, og i Jfr. Anegade, hvor nu Boghandler Schultz bor, men holdtes før den Tid i flere Aar i en lejet Skolestue hos Lysestøber Jensen. — Her var **Lundt** Lærer lige fra Aarhundredets Begyndelse og til 1830.

I Frueskole paa Kirkegaarden, den egentlige gamle Sogneskole, var **Poulsen** Lærer i mange Aar, vistnok fra 1806 eller maaske 1804; han var tillige Degn ved Frue Kirke og afskedigedes 1838, men døde først 1855; han havde Bolig paa Skolen.

Frueskole Nr. 2 laa paa Nørregade i nuværende Mtrn. 543. Her var **Torp** kaldet til Lærer 1816, men da hans Embede ved hans Fotflyttelse nedlagdes, benyttede Jacobsen hans Skolegaard.

Fattigskolen var til Huse i Fattiggaarden i Skolegaden til 1820, da den flyttedes op i Ny Grotums Lokale. Her var **Hartmann** Lærer til 1816, da han søgte sin Afsked; derefter kom **Hallund** til 1821, da hans Embede nedlagdes. Skolen blev senere kaldt den indbyrdes Undervisningsskole; **Gregers Petersen** var i mange Aar Lærer ved den. Han havde tidligere været Underofficer og roses meget for Nidkærhed og Dygtighed og havde særlige Gaver til at omgaas vanskelige Børn, hvorfor det var temmelig almindeligt, at han til sin Skole fik de Børn, som de andre Lærere ikke kunde komme afsted med, skønt man ellers holdt over, at hvert af Byens Skoledistrikter kun søgte den for det bestemte Skole. Petersen fik gentagne Gange betydelige Gratialer som Anerkendelse, blev Dannebrogsmand og blev i sit Embede lige til sin Død, 1853; han døde af Kolera.

Tiden efter 1845.

Som før bemærket havde man i Grunden lige straks været utilfreds med og følt det utilstrækkelige ved den Ordning af Aalborg Skolevæsen, som Loven af 1814 bragte. Man trøstede sig dog med, at det var en midlertidig Indretning, som kunde tages op til Omordning og Forbedring, naar det skulde være. — Navnlig var der ofte anket over den undladte Oprettelse af en højere Borgerskole med Realundervisning, som Loven om end ikke ligefrem paabød, saa dog anbefalede for enhver Købstad af Aalborgs Størrelse.

Det hed derom, at der i Købstæderne skulde oprettes borgerlige Realskoler, hvor Børnene først maatte optages med 9 Aars Alderen og saa skulde have 6 Timers daglig Undervisning i de almindelige Skolefag, Mathematik, Mekanik, Naturhistorie og Naturlære, Verdens- og Fædrelandshistorie, Geografi, Tysk og Fransk samt Engelsk, saafremt Købstædernes Handelsforbindelse dertil kunde give Anledning, Tegning af geometriske Figurer, Ornamenter og Maskiner, desuden i Sang og Gymnastik. — Aarene gik, og man var kommen henimod 1840, og alt var endnu som i 1816.

Det var vel nok de daarlige Tider i Tyverne, som gjorde, at man slog sig til Taals med Institutterne og syntes, at Skoleskatten var høj nok; thi det var man straks klar paa, at den højere Borgerskole vilde kræve mange Penge, uden at man kunde vente synderlig Indtægt i Form af Skolepenge fra de underviste Børn.

Derfor var det vel, at der næsten hengik en Menneskealder, inden den paatrængende Reform kom. 1845 eller maaske rettere 1851 var Aaret.

Allerede 1842 havde Kommissionen, som sagt, med Stiftsprovst Hald som Formand en fuldstændig og vel motiveret Plan færdig, som først tilstilledes Direktionen og Borgerrepræsentanterne til Erklæring for senere at gaa til Cancelliet. Saa vidt kom den rigtignok ikke i sin første Skikkelse, idet man efter nogen Forhandling og megen Skriven frem og tilbage af pekuniære Grunde opgav den højere Borgerskole rigtignok som i 1816 kun foreløbig, men virkelig ud i Livet i den foreslaaede Skikkelse kom den aldrig, selv om Borgerskolen med Halvdagsundervisning i 1851 blev til Betalingsskolen med Heldagsundervisning og nogle Realfag, var den dog saare forskellig fra den oprindelig tænkte højere Borgerskole.

Det var ikke alene Mangelen af en Realskole, der fremkaldte Bevægelsen i Skoleverdenen her i Byen. En Cancelliskrivelse af 10de Februar 1838 havde paa ny alvorlig mindet de Købstæder, der endnu ikke havde bragt deres Skolevæsen i Overensstemmelse med Loven af 1814, om at fremskynde denne Ordning.

Der havde ogsaa i adskillige andre Retninger rejst sig en Stemning, der højlydt fordrede Reformer i Skolernes indre Organisation. — Dette, at Skolerne laa spredte paa fem forskellige Steder i Byen, hindrede et ordentligt Klassesystem, man havde kun de to Klasser for hele den skolepligtige Alder, og hver Klasse kom altsaa til at beholde sine Elever i 3 á 4 Aar paa samme Tid, som der hvert Aar kom nye Elever ind, og Børnene saaledes maatte deles i flere Hold; dette besværliggjorde i høj Grad Undervisningen for Læreren, og Udbyttet for Børnene maatte blive derefter.

Dertil kom, at man i pædagogiske Krese i de Tider ivrede stærkt imod at have begge Køn sammen, noget, man nu om Stunder er ved at komme tilbage til.

Saa var der ogsaa det, at de fattigste og daarligste Børn sad Side om Side med Børn fra gode og velhavende Hjem. — Der blev dog fra Avtoriteternes Side lagt liden Vægt paa denne

Anke, hvilket ikke kan andet end undre, da den Tid rummede langt mere Standsfordom, Aandshovmod og Pengestolthed end Nutiden.

Inden man skred til Omordningen af Skolevæsenet, overvejede man dog Sagen nøje; der nedsattes et Udvalg i Kommissionen, som forstærkedes med tre ansete Mænd uden for denne.

Den pekuniære Side ved Sagen blev nøje drøftet, og man søgte at klare det Spørgsmaal, om Kommunen virkelig vilde kunne bære de forøgede Udgifter, som Omordningen vilde medføre.

Man indgav til at begynde med Andragende til Universitetets Direktion om at faa et aarligt Bidrag af Skolefonden til den højere Borgerskole, paa hvilket man dog fik et afslaaende Svar.

Forskellige Planer vare oppe for at skaffe tilstrækkelig Plads og gode Lokaler, man vilde købe en hel ny Ejendom, eller en Naboejendom og lægge den sammen med en af Skolerne, derpaa nedrive det hele og opføre en ny og tidssvarende Skolebygning, der kunde rumme begge Skolens Afdelinger. Resultatet blev, at man bestemte sig for at nedrive Grotums Skolebygning, der dengang rummede to Skoler: Ny- og Gammel-Grotum samt afgav Bolig til Lærerne Petersen og Gjerum, og derefter opføre en ny, tidssvarende Skolebygning i to Etager. Desuden vilde man indrette et nyt Klasseværelse ved Skolen paa Frue Kirkegaard.

Dermed mente man saa foreløbig at kunne hjælpe sig; vi ville snart faa at se, at man havde forregnet sig.

Den Plan, som i 1842 begyndte sin møjsommelige Vandring fra Avtoritet til Avtoritet og i ændret Skikkelse kom til at danne Grundlaget for vor nuværende Skoleordning, lød i Uddrag saaledes:

> »I en saa folkerig By som Aalborg maa Skolekommissionen anse det nødvendigt, at der findes de 3 forskellige Slags Skoler, som i Skoleanordningen, især i Cancelliskrivelse af 10de Febr. 1838, omhandles, nemlig: en Almueskole, en Borgerskole og en højere Borgerskole.

De her i Byen værende fem Almueskoler staa, hvis man tager Hensyn til, at de tillige ere Borgerskoler, langt tilbage for, hvad der kunde ønskes, ligesom de private Institutter, der her forefindes, formentlig ikke kunne bøde paa Savnet af en Realskole, for hvilket synes at vidne, at saa mange Forældre foretrække den kostbarere og tillige ufuldkomne, ensidige og til Dels kontrolløse private Undervisning.

De første Skoler lide af væsentlige Mangler, idet der langt fra læres, hvad der i Borgerskoler ønskes, men kun den tarvelige Undervisning, som i Almueskolen kan være tilstrækkelig; de have ogsaa med disse det tilfælles, at de kun deles i det utilstrækkelige Antal af to Klasser, hvori er sammenblandet Børn af forskelligt Maal; og endelig ere Børn af forskelligt Køn ikke afsondrede fra hinanden, hvilket altid maa være ønskeligt. Selv om disse Mangler kunde hæves, vil dog Savnet af en højere Skole blive lige stort . . . .

Har Byen end upaaklagelige Almueskoler, savner den dog en god Borgerskole og en højere Skole, og Kommissionen har derpaa bygget følgende Plan.

Da Byens Omfang ikke er saa stort, at Friskolernes Beliggenhed kan komme synderligt i Betragtning, ligesom det formentlig ingen Hindring kan være, at Byen er delt i to Sogne, formener Kommissionen det rettest at adskille Børnene i de nuværende fem Almueskoler i Henhold til fornævnte Cancelliskrivelse efter de foreliggende statistiske Data til at udgøre een Almueskole og een Borgerskole, saaledes at Almueskolen bestaar af to, og Borgerskolen af tre af Skolerne. At denne Adskillelse ikke kan kaldes ubillig eller inhuman, synes at være klart, da den foreslaas i Cancelliskrivelsen, men ogsaa deraf, at ses paa Forholdenes Natur, da kan en fuldkommen Lighed af alle Stænder ikke tænkes i jordiske Samfund, og de større og mindre Rettigheder til et Samfunds Goder maa staa i Forhold til de større og mindre af disse ydede Bidrag, og saaledes kan vel den fattige og Almuesmanden, der intet yder til Skolevæsenet, ikke forlange mere, end

at Borgerne betale hans Børns Undervisning, medens de, der betale for sig selv og for hine, vel tør med Billighed forlange en højere Undervisning for deres Børn.

Hvis denne Afsondring bliver approberet, antager Kommissionen, at følgende Børn maatte placeres i Almueskolen:

De, hvis Forældre understøttes af Fattigvæsenet; de, som ved at arbejde paa Fabrikkerne selv maa bidrage til deres Underholdning og altsaa mangle den fornødne Tid til Læsning i Hjemmet, og de, som ved Forsømmelighed eller Mangel paa tilbørlig Renlighed vise, hvor lidet deres Undervisning ligge Forældrene paa Hjerte, og ikke give Haab om nogen højere Stilling i Samfundet.

Afsondringen maatte formentlig foretages af Kommissionen efter indhentede Oplysninger fra Skolelærerne, og forøvrigt foretages efter dens bedste Skøn, uden at den ubetinget behøvede at holde sig til de givne Punkter.

Som nedenfor vil ses, vil efter Børnenes Antal to af Skolerne komme til at udgøre Almueskolen og tre Borgerskolen; i hvilken sidste Undervisningen efter Børnenes tilkommende, sandsynlige Bestemmelse maatte gaa videre end i den første.

Næst efter denne Afsondring har Kommissionen taget Hensyn til den for Skolerne vigtige Klasseinddeling. At indrette saa mange Klasser i hver Skole som ønskeligt er af oeconomiske Hensyn uoverkommeligt, men noget i Retning af det bedre mener man dog at kunne gøre, i det mindste hvad Borgerskolen angaar. Om det end af pekuniære Hensyn ikke kan være anderledes, maa Kommissionen dog antage, at den almindelige Inddeling i to Klasser at være meget mangelfuld. Selv den dueligste Lærer hæmmes i sin heldige Virken ved den besværlige Sammenblanden af Børn af ulige Alder og ulige Kundskab, men da det forekommer os lige saa ønskeligt som et udvidet Klassesystem, at Børn af forskellige Køn sondres fra hinanden, antager Kommissionen, at der efter Omstændighederne ikke kan erholdes mere end to Klasser for

Drenge og to for Piger i Almueskolen og tre Klasser for Drenge og tre for Piger i Borgerskolen.

Man formener endvidere, at hver af de nuværende Skoler burde udgøre en Klasse, saaledes at Drenge gik om Formiddagen og Piger om Eftermiddagen. Den ene Almueskole kom saaledes til at optage alle Almuebørn fra hele Byen i en Alder fra 6—10 Aar, og i den mener man, at den indbyrdes Undervisning maatte benyttes; og i den anden Almueskole de øvrige Almuebørn fra 10—14 Aar, begge med Drengene om Formiddagen og Pigerne om Eftermiddagen.

Vel var for denne Skole ikke meget vundet med Hensyn til Klasseinddeling, men dog altid dette, at Læreren havde at undervise nogenlunde ensartede Børn af samme Køn.

Da Kommissionen ikke mener, at man kan paalægge Lærerne at give Undervisning i mere end 7 Timer daglig, 4 om Formiddagen og tre om Eftermiddagen, erholdt vel Pigerne noget mindre Undervisning end Drengene, men det ligger formentlig i Sagens Natur, at der af det offentlige Skolevæsen bør vises mest Omhu for Drengenes Undervisning, fordi disses fremtidige Stilling i Samfundet som oftest i lige Tilfælde behøve en højere Kundskabsgrad, ligesom Pigebørn behøve megen Undervisning i Hjemmet i Færdigheder, som Skolen ikke kan give.

Borgerskolen vil derimod faa tre Klasser, saaledes at hver af de nuværende Skoler kom til at udgøre een Klasse, hvor Drengene gik om Formiddagen og Pigerne om Eftermiddagen. Ogsaa her antager man, at den indbyrdes Undervisning burde bruges i denne Skoles nederste Klasse for Børn fra 6—9 Aar.

Den anden Skole maatte saa udgøre Mellemklassen og optage Børn fra 9—12 Aar, og den tredje Skole blev saa øverste Klasse for Børn fra 12—14 á 15 Aar.

Der undervises for Tiden i Skolernes øverste Klasser fra 38—70 Børn paa engang samlede, i nederste fra 42—73.

Efter den forandrede Plan vilde der omtrentlig blive i Almueskolens nederste Drengeklasse. 88 Børn.
Do. do. Pigeklasse ..... 73 —
Borgerskolens nederste Drengeklasse. 73 —
Do. do. Pigeklasse ..... 55 —
hvilket Antal Kommissionen ikke kan antage at være for stort for den indbyrdes Undervisning.

I Almueskolens øverste Drengeklasse vilde blive 65 Børn.

I Almueskolens øverste Pigeklasse vilde blive 49 Børn.

Dette Antal, skønt stort, er dog ikke større end de nuværende øverste Klassers Børneantal, hvor Børn af ulige Køn og ulige Maal med Hensyn til Undervisning nu undervises af en Lærer paa samme Tid.

I Borgerskolens mellemste Drengeklasse vilde blive 44 Børn.

I mellemste Pigeklasse 37 Børn.
I øverste Drengeklasse 31 Børn.
I øverste Pigeklasse 24 Børn.
Et formentlig ret passende Antal.

Hver Klasse maatte saa have et bestemt Pensum at gennemgaa, og om dette var naaet, maatte undersøges ved de aarlige Eksaminer, hvor tillige Kommissionen foreslog Opflytningen; tillige foreslaas, at Aarsprøven kun finder Sted een Gang om Aaret og ikke som nu to Gange, men at det andet Halvaar kun de eksamineredes, som ønskede at udskrives til Konfirmation.

Fagene, der skulle være fælles for begge Skolerne, maatte blive: Religion, Dansk, Skrivning, Regning, Sang og Gymnastik.

Desuden maatte der i Borgerskolen undervises i: Geometrisk Tegning, Historie, Geografi Naturlære og Tysk.

Timetabel med Angivelse af den Tid hvert Fag i hver Klasse maatte have:

Undervisnings-genstande	Almueskolen				Borgerskolen					
	Drenge		Piger		Drenge			Piger		
	øverste	nederste	øverste	nederste	øverste	mell.	nederste	øverste	mell.	nederste
Religion.....	6	6	5	5	4	5	6	3	5	5
Dansk	6	6	5	5	4	5	6	3	4	5
Skrivning	5	6	3	4	4	4	6	3	3	4
Regning	5	6	3	4	4	4	6	3	3	4
Sang.....	2	»	2	»	2	2	»	2	2	»
Gymnastik.....	2	2	»	»	2	2	2	»	»	»
Geometrisk Tegn.	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»
Historie	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Geografi.....	»	»	»	»	2	2	»	1	1	»
Naturlære	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»
Tysk.....	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»
	26	26	18	18	30	26	26	15	18	18

At det ikke er urigtigt, at Pigerne i det hele faa færre Timer end Drengene, en enkelt Klasse kun 15 Timer, finder Kommissionen naturligt, da Pigebørn i øverste Klasse ofte ere til Nytte i Hjemmet og tit der uddannes for deres fremtidige Kald, og endelig er der her i Byen flere gode Pigeinstitutter.....

Kommissionen antager, at der maatte være fri Undervisning saavel i Borger- som i Almueskolen, dog tillader man sig at indstille, at der for Eleverne i Borgerskolens øverste Klasse maatte betales nogen Skoleløn, maaske 3 Mk. maanedlig, navnlig for de, der ville læse Tysk, geometrisk Tegning og Naturlære.

Lærerne ved begge Skoler ønsker man, som Skoleanordningen anviser, fast ansatte, dog maa Kommissionen til Lærer for øverste Klasse i Borgerskolen ønske

en erkendt dygtig Mand, der kunde undervise i de Discipliner udenfor de almindelige, som efter Planen ønskes læst i denne Klasse, dog mener man, at Lærerne ved de to øverste Klasser i Borgerskolen efter Overenskomst og Lyst kunne tage enkelte Fag i begge Klasser og saaledes bytte Klasse med hinanden.....

Lærerne skulde fordeles saaledes, at Gregersen kommer til at læse med øverste Klasse i Almueskolen, Ellermann med nederste. Kristensen, der har været Lærer i 35 Aar og i 7 Aar holdt Hjælpelærer, skulde have Afsked, og i hans Sted udnævnes en ny Lærer til øverste Klasse i Borgerskolen; V. Jacobsen skulde have mellemste og Petersen nederste Klasse ved denne Skole.

Forslaget til den højere Borgerskole, som ikke kom til Udførelse, gik ud paa, at Skolen skulde bestaa af fire Klasser, hvoraf den ene skulde være en Forberedelsesklasse. Der skulde undervises i: Religion, Dansk, Historie, Mathematik, Naturhistorie, Naturlære, Geografi, Tysk, Engelsk, Fransk, Latin, Tegning og Skrivning samt Sang og Gymnastik.«

Efter mange Skrivelser mellem Kommission, Direktion og Borgerrepræsentantskabet naaede Planen i meget ændret Skikkelse til Cancelliet, der endelig den 25de Marts 1845 approberede den og desuden resolverede:

1. at Skolekommissionen ved Skolebygningen paa Frue Kirkegaard indretter endnu et Undervisningslokale for Friskolens anden Klasse,
2. at en ny toetages, grundmuret Bygning efter forudfattet Tegning og Overslag, der bliver at indsende til Cancelliets Approbation, opføres paa den Grund, hvorpaa den i sin Tid af Justitsraad Grotum skænkede, men nu til Nedrivelse bestemte Gaard, er opført,
3. at de Skolevæsenet tilhørende Ejendomme, Gaarden Nr. 573 paa Byens Nørregade og Gaarden Nr. 254 i Jfr. Anegade, hvilke ved den ny Organisation af Skolevæsenet blive overflødige, forsøges bortsolgte, dog paa Cancelliets Approbation,

4. at Udgifterne ved det under 1 omhandlede Byggearbejde blive at udrede af Skolevæsenets opsamlede Kapital, hvoraf ligeledes blive at tilskyde 200 Rdl. til Omkostningernes Bestridelse ved Opførelsen af den ny Bygning for Borgerskolen,
5. at Købesummen for de til Bortsalg bestemte Skolegaarde anvendes til Restitution af Skolevæsenets i Aarene 1826—27 forbrugte Legatkapitaler: 2715 Rdl. 77½ Sk., dels til Afdrag paa Skolevæsenets øvrige Gæld.

Desuden bestemmes:

6. at der til Forrentning og Afbetaling af Skolevæsenets ældre Gæld i Forbindelse med det Laan, som det vil blive nødvendigt at optage i Anledning af Borgerskolens Opførelse, bliver at anvende aarlig 1000 Rdl.,
7. at man forventer nærmere Forslag om Oprettelse af en Haandgerningsskole for Friskolens Pigebørn.

Med Hensyn til Skolevæsenets Status ved denne Tid er at bemærke, at Gælden androg 13592 Rdl. 86 Sk., laante af forskellige Institutioner, hvorfor var givet Prioritet i de forskellige Skolegaarde.

Af Legatkapitaler ejede man som foranført 11941 Rdl. 2 Mk. 8 Sk., hvilket Beløb dog var bleven formindsket med de ovenfor nævnte 2715 Rdl. 77½ Sk., der vare gaaede tabt under den Misere, der førte til Borgermester Hornsylds Fallit og Suspension. — Desuden havde man et gennem adskillige Aar opsparet Beløb, en saakaldt Byggehjælpsbeholdning, der var vokset til 1618 Rdl. 68 Sk.

Selve den aarlige Udgift til Skolevæsenet var i 1844 3650 Rdl., som ved Omordningen i 1845 steg til 5303 Rdl. og i 1850 var naaet til 7200 Rdl.

Af den aarlige Indberetning i 1845, som i Følge Cancelliskrivelse af 4de Januar 1842 skulde indsendes til Direktionen, fremhæves her med Hensyn til Børneantallet:

Budolphiskole Nr. 1 søgtes af 82 Børn (41 Drenge, 41 Piger), 40 i øverste, 42 i nederste Klasse.

Grotum ældre Skole 98 Børn (49 Dr., 49 P.) 31 i øverste, 67 i nederste Kl.

Grotum yngre Sk. 133 Børn (77 Dr., 56 P.) 68 i øverste, 65 i nederste Kl.

Frue Sk. Nr. 1 86 Børn (47 Dr., 39 P.) 42 i øverste, 44 i nederste Kl.

Frue Sk. Nr. 2 85 Børn (45 Dr., 40 P.) 42 i øverste, 43 i nederste Kl.

Fagfordelingen de 8 Sommermaaneder var i øverste Klasserne saaledes:

Religion, Bibelhist. og Katekisation	5	Timer	ugentl.
Indenadslæsning	5	—	—
Skrivning	5	—	—
Regning	4	—	—
Sang (1 Time af Skoletiden og 1 T. udenfor)	2	—	—
	21	Timer	ugentl.

I Vintermaanederne:

Religion, Bibelhist. og Katekisation	5	Timer	ugentl.
Indenadslæsning	4	—	—
Skrivning	3	—	—
Regning	3	—	—
	15	Timer	ugentl.

Nederste Klasse:

Læsning	4	Timer	ugentl.
Skrivning	2	—	—
Regning	2	—	—
Religion	2	—	—
Bibelhistorie	2	—	—
Katekisation	1	—	—
Forstandsøvelser	2	—	—
	15	Timer	ugentl.

Skolebudgettet for samme Aar ser saaledes ud:

Udgifter:

I. Til **Borgerskolen.**

a. Lønninger, Brændselspenge, Huslejegodtgørelse:

1. Katecheten ..... 700 Rdl.
2. Gregersen ..... 435 —

1135 Rdl.

	1135 Rdl.	
3. Petersen	395 —	
4. Fjorbaah	300 —	
5. Magnussen	300 —	
6. Sørensen	300 —	
	2430 Rdl.	
b. Til Anskaffelse af enkelte Inventariedele og dagl. Fornødenheder	120 Rdl.	
c. Brændsel	150 —	
d. Skatter og Assurance af Skolegaarden	25 —	
		2725 Rdl.

II. **Friskolen.**

a. Lønninger og Brændselsgodtgørelse.		
1. Ellermann	355 Rdl.	
2. Gjerum	300 —	
3-4. Tvende Timelærere v. indb. U.—K.	360 —	
	1015 Rdl.	
b. Bøger, Tavler, Papir til fattige Børn	60 —	
c. Arvefæsteafgiften til Frue Kirke af 5 Fag Hus	16 —	
		1091 Rdl.

III. Til **Skolevæsenet i Almindelighed.**

1. Pedellens Løn	150 Rdl.	
2. Gymnastikundervisning. Leje af Lokalet	142 —	
3. Pension til Md. Lundt	60 —	
4. Skolelærer Christensen	100 —	
5. Md. Jacobsen	25 —	
6. Afgifter til Hjælpekassen	20 —	
7. Forrentning og Afdrag paa Skolevæsenets Gæld	1000 —	
		1487 Rdl.
Ialt		5302 Rdl.

Indtægter.

1.	Renter af Skolevæsenets Kapitaler	358	Rdl.
2.	Leje af Gymnastiklokalet.....	20	—
3.	Tavle og Lysepenge.....	30	—
4.	Grundtaxtbidrag	666	—
5.	Skolemulkter.....	15	—
6.	Indskud for Børns Optagelse og Opflyttelse i Borgerskolen.....	34	—
	Ialt....	1123	Rdl.

Altsaa ville Udgifterne overstige Indtægterne med 4180 Rdl. eller omtrent 4200 Rdl., som man maa andrage paa bliver paalignet i personlig Skoleskat for 1846.

Straks efter Cancelliets Approbation af den midlertidige Ordning af Skolevæsenet her i Byen, tog man fat paa de nødvendige Forarbejder til at iværksætte denne, navnlig Opførelsen af den ny Skolebygning paa den Plads, hvor Grotums Skole laa, samt Indretningen af det ny Lokale ved Frue Skole; i det sidste Øjemed købte man af Kirken 5 Fag Hus mod en aarlig Arvefæsteafgift af 16 Rdl.

Toldinspektør Thorbrøgger og Købmand Ole Green, som da vare Medlemmer af Skolekommissionen, førte Tilsynet med Byggearbejdet. Bestemmelsen var at licitere hele Arbejdet bort, men da der kun indkom et Tilbud, og man syntes, at det var for højt, mente man, at man kunde have det hele betydeligt billigere ved at bortaccordere Arbejdet og selv indkøbe Bygningsmateriale, hvilket sidste besørgedes af Green, der til at begynde med straks købte 70,000 Mursten á 8 Rdl. og 300 Tønder Kalk á 5 Mk; Mur- og Tømrerarbejdet overdroges til Tømmermester Andersen for 1500 Rdl., men da han døde, inden Arbejdet var fuldført, overtog N. P. Vang paa Enkens Vegne Accorden. En yngre Mand lønnedes med 4 Mk. daglig for at føre stadig Tilsyn med Arbejdet. Murhøjden skulde være 11½ Alen til Tagskægget.

Nedrivningen af den gamle Skole kostede 31 Rdl., og Materialerne derfra anvendtes saa vidt muligt i den nye Skolestue paa Frue Plads, der blev indrettet i Udbygningen, som havde været benyttet til Rullestue m. m. Ved Brug af disse

Materialer bragtes Udgiften til denne Ombygning ned til 378 Rdl. 8 Sk. Hele den nye Skole kom til at koste 4893 Rdl. eller 35 Rdl. mindre end den calculerede Sum.

I Skolevæsenets Ejendom i Jfr. Anegade, som havde været udlejet til privat Brug, siden Lundt omtrent 1830 holdt op med at holde Skole, indrettedes to midlertidige Skolestuer, hvortil Grotums ældre og yngre Skoler henflyttedes, da Nedrivningen begyndte først i Juli Maaned. Her anvistes ogsaa Bolig for Lærer G. Petersen, som havde boet paa Grotums Skole.

Allerede den 29de September var Kommissionen samlet og synede den nyopførte Bygning, for at den hurtigst muligt kunde tages i Brug, hvilket ogsaa skete.

En større Indvielseshøjtidelighed fandt i den Anledning Sted, hvor Byens Avtoriteter og en stor Del Borgere vare tilstede. I Byens Aviser gives en udførlig Beskrivelse af Festen, hvor den nye Bygning roses i høje Toner som noget enestaaende i sit Slags, og man udtaler, at en saadan Mønsterbygning i Forening med hele den nye Ordning af Skolevæsenet ikke kan andet end blive til Gavn og stor Fremgang for de Borgerbørn, som der skulle undervises.

Det er denne Skolebygning, som staar den Dag i Dag. — Det viste sig dog straks, at Pladsen var for lille, allerede i December, to Maaneder efter at Skolen var taget i Brug, maatte man paa Grund af Pladsmangel lade to Klasser undervise om Aftenen fra $4^1/_2$—$7^1/_2$ og fra 5—8.

Kort før Skoleindvielsen vare nye Lærere udnævnte.

Til Overlærer for hele Skolevæsenet og særlig Lærer for Borgerskolen havde Kongen udnævnt Adjunkt ved den herværende Latinskole, Kand. theol. Vilhelm Claudi, der var godt kendt af Byens Borgere og anset for en særlig dygtig Skolemand, hvorfor man ogsaa herfra havde indgivet Andragende til Cancelliet om at faa denne almindelig afholdte Lærer. Claudi havde Præstegerning ved Siden af sin Stilling som Lærer, idet han tillige var ordineret Kateket.

Seminarist C. Gjerum havde i længere Tid været Hjælpelærer hos L. Christensen i Gammel Grotumsskole og var efter

C.s Afsked 1/1 44 konstitueret i hans Plads, han blev nu ansat ved Friskolen.

Først paa Sommeren var Lærer Verner Jacobsen afgaaet ved Døden; i hans Sted og i de nødvendigblevne nye Pladser ansattes samtidig af 18 Ansøgere som Lærere G. Fjorbach, Lærer Løjtnant Magnussen og Huslærer Sørensen.

I Løbet af Vinteren afhændedes de to ledig blevne Skolegaarde, Lundts i Jfr. Anegade, der solgtes til Skomager Schultz og Frue Skole Nr. 2, der laa paa Nørregade, hvor Jacobsen havde læst. De derved indvundne Kapitaler brugtes til at restituere den forbrugte Legatkapital, ligesom der ogsaa paa de følgende Aars Budgetter stadig opførtes 1000 Rdl. til Afdrag af Skolevæsenets Gæld.

Der var ikke bleven opført noget Gymnastikhus sammen med den nye Skole. Dette gav Direktionen Anledning til at minde Kommunalbestyrelsen om, at Skolebørnene ikke fik tilstrækkelig Gymnastikundervisning, nemlig tre Timer ugentlig i hver Klasse, medens der til hele Borgerskolen gaves kun 6 Timer.

Ved samme Tid var der opstaaet en Konflikt mellem den daværende Skolekommission og Direktionen; Anledningen var, at Kateketen og Kommissionen vilde have den nyansatte Lærer, Løjtnant Magnussen, til at lede Gymnastikken og forlangte den tidligere Lærer, F. Hartmann, afskediget; men Amtmanden holdt paa Hartmann og lod Sagen gaa til Cancelliets Afgørelse. Cancelliet fandt ikke mindste Grund til at afskedige H. og overlod Direktionen at ordne Sagen, og ved at give lidt efter fra begge Sider blev det da saaledes, at Hartmann beholdt Gymnastikken ved Friskolen med 1 Mk. 8 Sk. pr. Time, men Magnussen derimod fik 2 Mk. pr. Time ved Borgerskolen.

Jærnstøber Schmidt havde indrettet et Gymnastiklokale i sin Gaard paa Algaden, som benyttedes i flere Aar mod en aarlig Leje af 60 Rdl.; senere havde man Lokale paa et Loft i Købmand E. Kristensens Gaard ved Vesteraa og derefter i Danselokalet Elisalyst. Det var først ved Bygningen af Skolerne i Danmarksgade, man fik sit eget Gymnastikhus.

Ved denne Tid er det ogsaa, at Svømning indføres som Fag i Skolen. En Svømmeflaade bygges og udlægges i Ny-

havns mudrede Vand, et Bræddeskur opføres paa Kajen i Nærheden til Opbevaring af Redskaber og til Afklædning. Seler, Korkbælter, Reb med videre lavedes ogsaa, og Svømmeundervisningen dreves med Iver, saa der gerne hvert Aar inden Sommerferiens Begyndelse holdtes en større Opvisning, navnlig efter at Behrend var bleven Gymnastik- og Svømmelærer. Disse Prøver var en hel Forestilling, hvor Drengene foruden at svømme smukt forlængs og baglængs gjorde allehaande Kunster, dykkede til Bunds og hentede Mønter op af Mudderet, svømmede under Vandet, øvede sig i at redde Kammerater og klæde sig af i Vandet. Alt gik med Liv og Lyst, og Svømmetimerne vare vist de kæreste for mange Drenge.

Kateket Claudi udarbejdede et Reglement for Lærerne, dette skulde bestandig hænge opslaaet i Lærerværelset, og samtidig kommer han med Lektionstabeller for begge Skoler. De halvaarlige Eksaminer vedblive i Friskolen, hvorimod Borgerskolen kun havde een Aarsprøve i Juli umiddelbart før Sommerferien; denne Skole modtager ogsaa kun Elever een Gang om Aaret efter Aarsprøvens Afholdelse.

Alligevel var man ikke fornøjet. Nogle af Lærerne havde gjort et mislykket Forsøg med at oprette en Klasse med udvidet Undervisning i Sprog og Mathematik, men opgivet det igen.

Da fremkom Kommissionen ved Nytaarstid 1847 med fornyet Andragende om Oprettelse af en Realskole. Kommunalbestyrelsen forhandlede med Kateketen om Sagen, der trak i Langdrag, ogsaa paa Grund af de i politisk Henseende bevægede Tider; Krigen kom, Garnisonsskolen, som de senere Aar var holdt over Hovedvagten, hævedes, og alle Underofficerernes Børn optoges gratis i Borgerskolen, saa længe Krigen varede.

Imidlertid blev Resultatet af Forhandlingerne om Realskolen det, at man i Stedet for at gaa ind paa en saadan valgte den langt billigere Udvej, at gøre Borgerskolen til en Betalingsskole med Heldagsundervisning. Kateketen skulde udarbejde en Lektionstabel for en saadan Skole, hvorpaa man vilde søge Ministeriets Approbation, og samtidig vilde

man til denne Skole føje en Forberedelsesklasse og en Haandgerningsskole for Pigerne.

En saadan Udvidelse krævede forøget Plads, navnlig flere Skolelokaler; derfor lejedes af Klosteret den Fløj, som indtil for faa Aar siden havde været benyttet til Latinskole. Lejemaalet blev indgaaet paa fem Aar, og den aarlige Leje var 250 Rdl., Klosteret vedligeholdt Tag og Fag, men alle indvendige Reparationer maatte Skolevæsenet bekoste. Herhen flyttedes saa Borgerskolens Drengeafdeling straks og fik Plads paa første Sal, Stuelejligheden skulde indrettes til Bolig for Kateketen; men Pigeskolen blev foreløbig i den nyopførte Skolebygning paa Algaden.

Da Kateketen efter Sommerferien personlig havde forhørt hos øverste Drengeklasses Forældre, om de for at faa Heldagsundervisning til deres Børn for Resten af Aaret vilde yde et Vederlag af 4 Rdl. pr. Barn, tog denne Ordning sin Begyndelse den 1ste November 1849 for denne Klasse saavel som for Mellemklassens Vedkommende. Samtidig oprettedes Haandgerningsskolen, skønt den til at begynde med kun søgtes af 17 af Skolens 96 Pigebørn; de maatte give 3 Mk. maanedlig for tre Timers daglig Undervisning i Haandarbejde. Madame Eberlin antoges til Lærerinde for denne Klasse med en maanedlig Løn af 6 Rdl.; hun maatte dog efter kort Tids Forløb afløses af Madame Thaggaard, der fik en aarlig Løn af 150 Rdl. for at undervise to Klasser.

Ogsaa i Friskolen skete der ved denne Tid en Forandring, idet der oprettedes en Mellemklasse, saa at der nu var tre Klasser.

Disse Udvidelser krævede atter flere Lærekræfter, og 8/11 1849 ansattes fire nye Lærere: L. og G. Møller samt Smith og C. Ellermann.

Om Oprettelsen af en Post som Pedel og Bud ved Skolevæsenet skriver Kommissionen til Cancelliet:

Da den ny Organisation af Aalborg Skolevæsen skulde træde i Virksomhed 1ste Novbr. forrige Aar, kom det under Overvejelse, hvorledes en Mængde Forretninger, der ligge udenfor Lærernes Virkekreds, bedst og billigst kunne besørges, og Komissionen kom da til det Resultat, at et sær-

skilt Vederlag for Udførelsen af hver enkelt af disse, vilde medføre en langt større Udgift, end hvis en Mand engageredes med den almindelige Forpligtelse at varetage alt, Skoler og Skolevæsenet vedkommende, der maatte paalægges ham.

En saadan Mand maatte da:

1. Oplukke Borgerskolen hver Morgen og Eftermiddag og aflukke den hver Middag og Aften efter at have forvisset sig om, at Ild og Lys ere tilbørlig slukkede.
2. Paase at Eleverne iagttage Orden og Sømmelighed, indtil Lærerne møde og anmelde de mulige Uordener for Kateketen.
3. Passe Kakkelovnene om Vinteren, samt selv bringe det dertil fornødne Brændsel op fra Kælderen.
4. Besørge Lysestagerne og Lamperne renholdte samt forsynede med Lys og Olie.
5. Besørge Vandkaraflerne fyldte med rent Kildevand og Vandglassene renskyllede.
6. Besørge Blækhusene fyldte og jævnlig rengjorte.
7. Holde Skolerne rene ved hver Aften efter Skoletiden at feje alle Stuerne og Gangene, hvortil leveres ham Sand og Fejekost; 1 Gang maanedlig at vadske Gulve, Panel og Døre og saa ofte fornødent gøres vadske Vinduer og afpudse Ruderne.
8. Være tilstede ved Kakkelovnenes Rengøring af Skorstensfejeren, som og ved Skarnkistens Rensning.
9. Daglig efterse Lokumer, og 1 Gang ugentlig vadske Sæderne og feje Gulvene.
10. Feje Gaarden og Gaden samt om Vinteren ophugge Isen og bortrydde Sneen, dog at han, naar Sneen er falden i betydelig Mængde, erholder Assistance for Skolekassens Regning.
11. Have Opsyn med og være ansvarlig for alt Skolens Inventarium, over hvilket han modtager en Fortegnelse i Udskrift af Inventarieprotokollen.
12. Udføre alle Forretninger som Skolekommissionens Bud og derfor hver Dag indfinde sig hos sammes Formand og Sekretær.

13. Besørge alle de Budforretninger i Skolens Anliggender, som Kateketen maatte overgive ham.
14. Indfinde sig hver Formiddag og Eftermiddag i Friskolen og der af Lærerne modtage Liste paa de udeblevne Børn, hvorefter han i Børnenes Hjem forespørger sig om den sande Aarsag til deres Udeblivelse.

Det var ikke saa ganske lidt, denne Mand havde at gøre. For alt dette Arbejde fik han 200 Rdl. aarlig samt Fribolig indrettet paa Loftet i Skolen; han havde Lov til at holde en Assistent, men maatte selv lønne ham.

Den 18de December 1850 stadfæstede Ministeriet endelig den Skoleplan, som skulde faa længere Varighed, ja egentlig er den, som, med lidt Ændring eller Omskrivning i 1872, gælder den Dag i Dag.

Plan for Borgerskolen i Aalborg,

Approberet af Ministeriet for Undervisningsvæsenet d. 18. December 1850.

I.

1. Der skal i Aalborg være en Borgerskole med 2 Afdelinger: Friskolen og Betalingsskolen.

Friskolen.

2. Friskolen modtager alle Børn, hvis Forældre ikke have Ævne og Villie til at erlægge Vederlag for deres Undervisning. Undervisningsgenstandene ere: Kristendom, Dansk, Skrivning, Regning, hvortil endnu kommer for Mellemklassen og øverste Klasse: Fædrelandshistorie, Geografi og Sang.

3. Skolen falder i to Hovedafdelinger: Drengeskolen og Pigeskolen. Drengene undervises hver Formiddag, om Sommeren fra 7—11 og om Vinteren fra 8—12, den yngste Klasse dog kun 3 Timer, om Sommeren fra 8—11, om Vinteren fra 9—12; Pigerne derimod hver Eftermiddag fra Kl. 1—4.

4. Baade Drengeskolen og Pigeskolen deles i 3 Klasser.

5. Drengeskolen har tillige Undervisning i Gymnastik, hvilken gives udenfor den almindelige Skoletid hele Aaret igennem med Undtagelse af Januar og Februar Maaneder.

6. Ved Friskolen oprettes en Haandgerningsskole for Piger, hvori de kunne lære at spinde, karte, strikke, sy o. s. v.

7. I hvert Aars Juli Maaned holdes den almindelige Eksamen, hvorved de, som dertil befindes dygtige, udskrives. Tillige afholdes i hvert Aars April en Eksamen med de Børn, som ville antegnes til Konfirmation om Sommeren.

8. Ved Friskolen ansættes 3 Lærere, af hvilke den, som er Kirkesanger ved Frue Kirke, er at betragte som Overlærer. Skulde det blive nødvendigt at ansætte flere Lærere ved Skolen, maa Ministeriets Samtykke dertil forud indhentes. Lærerne ere forpligtede til at undervise 6 Timer daglig; de overskydende Timer besørges enten af Timelærere eller af de fast ansatte Lærere mod Ekstrabetaling. Overlæreren har at følge den ham af Skolekommissionen givne Instruks.

Betalingsskolen.

9. Betalingsskolen modtager alle Børn, hvis Forældre have Ævne og Villie til at betale de fastsatte Skolepenge for deres Børn, forsyne dem med de nødvendige Apparater og lade dem møde paa Skolen passende paaklædte. Undervisningen gives særskilt for hvert Køn, og Skolen bestaar saaledes af I. Drengeskolen og II. Pigeskolen.

I.

10. Formaalet for Undervisningen i Drengeskolen er ikke blot at bibringe Eleverne den større eller mindre Modenhed, som udfordres, for at Udskrivning efter Skoleanordningen kan finde Sted, men at bibringe dem en saadan Skoledannelse, som sømmer sig for vordende Borgere, og som kan være et nyttigt Grundlag, hvorpaa det unge Menneske, som skal anbringes i forskellige praktiske Livsstillinger, kan bygge videre. Da dette Formaal i Almindelighed ikke kan anses for naaet af Barnet, som stedes til Konfirmation, udskrives den konfirmerede ikke af Skolen; men han har Ret til at søge Skolen fremdeles indtil det fyldte 18de Aar.

11. Drengeskolen deles i Forberedelsesklassen og 4 Hovedklasser (1ste eller nederste Klasse, 2den, 3die, 4de eller øverste Klasse). Hver af disse har igen saa mange Underklasser, som Antallet af Disciple i den enkelte Hovedklasse maatte gøre nødvendigt. Forberedelsesklassen undervises kun 4 Timer daglig, 2 Formiddags- og 2 Eftermiddagstimer; de andre Klasser have 6 Timers Undervisning daglig, om Vinteren fra Kl.

9—12 Formiddag og 2—5 Eftermiddag og om Sommeren fra 8—11 Formiddag og 3—6 Eftermiddag.

12. Ingen af Forberedelsesklassens eller af nederste Klasses Underklasser maa tælle mere end 30 Elever, ingen af 2den og 3die Klasse mere end 25 og ingen af øverste Klasse mere end 20. Naar Tilgang maatte gøre, at en Klasse eller en Underklasse faar et større Antal end det normerede, bliver der at tage Bestemmelse om Oprettelse af en ny Underklasse.

13. Samme Klasses Underklasser eller Underafdelinger ere aldeles sideordnede og udgøre saaledes ikke nogen Rækkefølge. Ved Børnenes Fordeling i de forskellige Underklasser bliver det at paase, at Elevantallet i hver bliver omtrent lige stort, og tillige, at de flinkere og mere begavede Børn fordeles i et passende Forhold i de forskellige Underklasser for ved deres Eksempel at anspore dem, der staa tilbage i Flid og Kundskab.

14. Undervisningsgenstandene ere følgende: Kristendom efter Bestemmelserne i Anordningen af 29de Juli 1814. Dansk Læsning, Grammatik, Retskrivning samt passende lette Stiløvelser. Skønskrivning og Skriftlæsning. Regning paa Tavle og i Hovedet. Elementær Mathematik, Naturlære i populær Fremstilling, Naturhistorie, Fædrelandshistorie, Verdenshistorie i Uddrag, Geografi. Tysk, Læsning, Oversættelse, Grammatik og Stiløvelser. Engelsk. Frihaandstegning, Geometrisk Tegning. Sang. Gymnastik. Disse forskellige Læregenstande fordeles i de forskellige Klasser og Underklasser, saaledes som bestemmes i Forordningen af 29de Juli 1814. Undervisningen i Gymnastik gives udenfor den almindelige Skoletid og hele Aaret igennem med Undtagelse af Januar og Februar Maaneder.

15. Den aarlige Betaling for en Elev er foreløbig i Forberedelsesklassen 2 Rdl., i 1ste (nederste) Hovedklasse 4 Rdl., i 2den Hovedklasse 5 Rdl., i 3die Hovedklasse 6 Rdl. og i 4de (øverste) Hovedklasse 8 Rdl. Ved hvert Barns Indskrivning i Skolen erlægges 1 Rdl. i Indskrivningspenge. Ved Betalingsskolen mulkteres ikke for Skoleforsømmelser, men de Børn, som vedvarende forsømme Skolen, ville, naar gentagne Paamindelser og Advarsler til Forældre eller Værger forgæves have været anvendte, være at udvise af Betalingsskolen, og,

saafremt der ikke bevislig paa anden Maade, som af Skolekommissionen maatte findes fyldestgørende, sørges for deres Undervisning, at henvise til Friskolen og at underkastes den deraf flydende Skoletvang.

II.

16. Formaalet for Undervisningen i Pigeskolen er ikke blot at bibringe Eleverne en saadan Kundskab i Religionens Sandheder, at de kunne stedes til Konfirmation, men ogsaa at bibringe dem en for Middelstandens Livsforhold passende Dannelse. Tillige skulle Pigerne anføres til at lære de forskellige Fruentimmerarbejder som Syning, Strikning, Brodering, at spinde, karte osv. Derfor bestaar Pigeskolen af a, en Læseskole og b, en Haandgerningsskole, som bestaa selvstændige, hver for sig.

17. Læseskolen deles i 4 Hovedklasser (1ste eller nederste, 2den, 3die og 4de eller øverste), hvortil kommer, naar Omstændighederne fordre det, en Forberedelsesklasse. Hvad der i §§ 11, 12 og 13 er fastsat om Underklasser o. s. v., gælder ogsaa med Hensyn til denne Skole. Hver af Pige-Læseskolens Klasser (Hoved- eller Underklasser) faa 3 Timers Undervisning daglig.

18. Undervisningsgenstandene ere: Kristendom, Dansk, Skrivning, Regning, Fædrelandshistorie, Geografi, Sang, Naturhistorie og i 4de Klasse tillige Tysk og Verdenshistorie i Udtog.

19. Foreløbig er den aarlige Betaling for en Elev: i Forberedelsesklassen og 1ste (nederste) Hovedklasse 2 Rdl., i 2den Hovedklasse 3 Rdl., i 3die Hovedklasse 4 Rdl. og i 4de (øverste) Klasse 5 Rdl.

20. Haandgerningsskolen bestaar særskilt for sig, saaledes at en Elev i Læseskolen ikke er nødt til at søge den. For Undervisning i den betales foreløbig 3 Rdl. aarlig.

III.

Gratistpladser og Moderation i Betalingen.

21. I Skolen, Drenge- og Pigeskolen, er der saa mange Gratistpladser, som Forordningen af 29de Juli 1814 § 79 bestemmer. Fordelingen af disse Pladser mellem Drenge- og Pigeskolen sker efter Forholdet af Børnenes Antal i de respektive Skoler. De bortgives aarligen, efter Indstilling fra Skolen

af Skolekommissionen, som har at tage Hensyn baade til Værdighed og Trang. Ingen kan blive Gratist før efter et Aars Skolegang. Ved Gratistpladsernes Bortgivelse tages, saa vidt muligt, Hensyn til en ligelig Fordeling paa alle Klasser.

22. De Forældre, som samtidig have flere Børn i Skolen, eftergives en Del af det Beløb, som den fulde Betaling for alle Børnene efter hver Klasse vilde udgøre, saaledes at der for to Børn uden Hensyn til Kønnet eftergives 1/4 og for 3 eller flere Børn 1/3 af den sammenlagte Betaling, dog at Moderationen ikke indtræder, naar alle Børnene ere i de nederste Klasser af Drenge- og Pigeskolen.

IV.
Eksamen.

23. I Betalingsskolen afholdes Eksamen kun een Gang aarlig, i Slutningen af Juli eller Begyndelsen af Avgust. Efter den aarlige Prøves Slutning finder Translokation Sted, hvilken foretages af Overlæreren efter indhentet Approbation paa den af ham efter Overlæg med Lærerne gjorte Indstilling til Skolekommissionen.

V.
Lærere.

24. Ved Skolen er ansat en ordineret Kateket som Overlærer og 8 Lærere, af hvilke den ene tillige er Kantor ved Budolfi Kirke. Ved Haandgerningsskolen er en Lærerinde ansat. Naar det i Slutningen af § 12 omtalte Tilfælde maatte indtræffe, bliver det Genstand for Kommissionens nærmere Overvejelse, om der skal ansættes faste Lærere eller antages Timelærere; dog bør der stedse indhentes Ministeriets Sanction af Antallet paa de faste Lærere.

25. Overlæreren har at følge den ham af Skolekommissionen givne Instruks. Forslag til Omflytning og Undervisningens Fordeling har han at indgive efter Overlæg med de øvrige Lærere. En af Skolens Lærere assisterer ham for Pigeskolens Vedkommende og ansættes som Inspektør ved denne.

26. Bliver Overlæreren syg, eller har han længere Forfald, overdrager Skolekommissionens Formand til en af de ældre Lærere at besørge Overlærerforretningerne.

25. Ingen Lærer er forpligtet til at undervise mere end

6 Timer daglig. Tillægges ham flere Timer, erholder han for disse Timebetaling. Derimod er enhver Lærer forpligtet til under en Medlærers Sygdom at vikariere paa Overlærerens Tilsigelse, uden Godtgørelse.

VI.

Lærernes Ansættelse og Løn ved samtlige Skoler.

28. Den ordinerede Katekets Gage er bestemt til 600 Rdl. aarlig og fri Bolig eller Godtgørelse derfor 100 Rdl. aarlig. For Kantoren ved Budolfi Kirke og Kirkesangeren ved Frue Kirke bestemmes ved de nuværendes Afgang den aarlige Løn af Skolevæsenet til 300 Rdl. Disse tre Lærere have ikke Adgang til nogen forhøjet Løn som Lærere uden som personligt Tillæg. De pensioneres efter de for saadanne Embedsmænd gældende Regler.

29. De Lærere, som ikke tillige ere ansatte i Kirkens Tjeneste, antages med 1/4 Aars Opsigelse, dog saaledes, at de ikke kunne entlediges uden efter Indstilling til Ministeriet, og at de efter vel tilbagelagt Tjenestetid, naar de formedelst Alder eller Svagelighed maatte afgaa, have Adgang til Pension af Kommunen, ligesom der og bør meddeles dem Kaldsbrev.

30. For de Lærere, som ikke tillige ere ansatte i Kirkens Tjeneste, bestemmes den aarlige Løn til 300 Rdl. Dog indtræder ved de 2 nuværende ældste Læreres Afgang en stigende Gage, saaledes at den ældste beholder 400 Rdl., de to næstældste 375 Rdl. og den 4de ældste Lærer 350 Rdl. aarlig under de i næste §§ anførte Betingelser. Personligt Tillæg kan kun tilstaas en Lærer efter Indstilling til Ministeriet. Ved Oprykning til højere Gage bortfalder et tilstaaet personligt Tillæg, med mindre dette har oversteget den Lønforbedring, Læreren opnaar, da han i dette Tilfælde beholder som personligt Tillæg et saa stort Beløb, som Forskellen mellem hans hidtil hafte Indtægt og den opnaaede højere Gage udgør.

31. Ingen Lærer har Adgang til stigende Gage, før han har været 4 Aar i Skolevæsenets Tjeneste og lagt Nidkærhed og Duelighed for Dagen i denne Tid. Iøvrigt rangere Lærerne efter deres Anciennitet, uanset om de ere ved Betalingsskolen eller Friskolen. I det Tilfælde, at flere Lærere ere ansatte

eller ansættes samme Datum, har Skolekommissionen at fastsætte deres Anciennitet.

32. Den i § 26 omtalte Inspektør ved Pigeskolen har fri Bolig for en ugift i Skolebygningen.

33. Gymnastiklærere engageres efter Akkord. Naar en Lærer ved Skolen kan godtgøre at være i Besiddelse af den fornødne Dygtighed til at meddele denne Undervisning, har han som Ansøger Fortrinsret for en, som ikke er ansat ved Skolen. Betalingsskolen og Friskolen behøve ikke at have den samme Gymnastiklærer.

34. Lærerinden ved Betalingsskolens Haandgerningsskole har indtil videre en maanedlig Løn af 6 Rdl. Ere 2 eller 3 Lærerinder ansatte, normeres følgende Lønninger: for den først ansatte 90 Rdl., for den anden 80 Rdl. og for den tredje 70 Rdl. aarlig.

Fra den 1ste Februar 1851 traadte Skoleplanen i Kraft, og omtrent samtidigt fremkom Skolekommissionen med nedenstaaende

Reglement,

gældende for samtlige Lærere ved Borgerskolen i Aalborg.

1. I alt, hvad der angaar Skolens daglige Gang er Overlæreren de andre Læreres nærmeste Foresatte. De Forholdsregler, der gennem Overlæreren foreskrives af Kommissionen eller af ham foreløbig tages for at holde Undervisning og Disciplin i regelmæssig Orden, have Lærerne at følge. Lærerne have at henvende sig til Overlæreren, naar Vejledning er dem fornøden til Udførelsen af deres Embedsgerning, eller naar der ellers maatte være Anledning for dem til at paakalde hans Bistand.

2. Enhver Lærer, der ikke har gyldigt Forfald, er forpligtet til at deltage i de Lærermøder, som Overlæreren tilsiger, ligesom han ogsaa er pligtig til at afgive de skriftlige Indberetninger og Betænkninger, der af denne maatte afæskes ham. Hvad Læreren ønsker at frembringe for Kommissionen eller højere Avtoriteter, indsendes gennem Overlæreren.

3. Ved Undervisningen maa alene de af Kommissionen approberede Lære- og Læsebøger samt Apparater bruges. Den

approberede Timetabel maa nøje følges og ingen Undervisningstime anvendes til noget andet Fag end det i Timetabellen bertemte, med mindre Overlæreren af Hensyn til stedfindende Omstændigheder giver sit Minde dertil.

Læreren har ved Undervisningen i enhver Klasse at paase, at hvad der tilhører et højere eller lavere Trin af Undervisningen i det hele taget undgaas, ligesom de ogsaa have at paase en ligelig Fremgang af alle Disciplene i Forhold til dissses forskellige Evner.

4. Lærerne have nøje at iagttage den i Skoleplanen fastsatte Undervisningstid i dens fulde Udstrækning med Undtagelse af den vedtagne Fritid under den daglige Undervisning.

Ingen Lærer kan efter sit eget Tykke give en Klasse eller et Barn fri i nogen Undervisningstime, men maa desangaaende henvende sig til Overlæreren. Uden dennes Minde kan heller ikke nogen Lærer bytte Time med en anden Lærer. Enhver Udeblivelse af et Barn i en Undervisningstime anmærkes i Journalen.

5. Ønsker en Lærer at udeblive en enkelt Time, maa han desangaaende henvende sig til Overlæreren. Ønsker han Orlov en Dag eller derover, maa han henvende sig til Skolekommissionens Formand med Overlærerens Erklæring om, at Timerne ville blive besørgede.

6. Sygdomsforfald bør saa betimelig anmeldes for Overlæreren, at denne om muligt kan foranstalte Undervisningen besørget. Naar Læreren efter et længere Sygdomsforfald atter ser sig i Stand til at overtage sine Forretninger, anmelder han det for Overlæreren saa betids, at den midlertidige Foranstaltning til Undervisningens Besørgelse kan hæves.

7. Under Udøvelsen af den ved Skoleanordningen hjemlede Strafferet maa med Undtagelse af Fornærmelser mod Lærerens Person legemlige Straffe kun anvendes, efter at alle mildere Midler have været forsøgte. Legemlig Straf tør ikke anvendes mod Pigerne, og den i § 27 af Instruksen for Lærerne i Skoleanordningen omtalte Straf med Ris for Børn under 10 Aar bør ombyttes med en anden passende Revselse, saasom nogle Slag paa Ryggen med et tyndt, ikke over en Alen langt Spanskrør. Enhver i Undervisningstiden tildelt legemlig Rev-

selse anmærkes straks i vedkommende Klasses Journal. Forsømmelighed og Uorden, som Læreren ikke selv kan raade Bod paa ved de til hans Raadighed staaende Midler, anmeldes for Overlæreren. Dersom Overlæreren skønner, at en Lærer misbruger sin Strafferet, kan han, naar mindelige Forestillinger og Advarsler intet udrette hos den paagældende Lærer, formene denne Udøvelsen af hans Strafferet, men paaligger det da Overlæreren straks at indberette dette til Kommissionen med Lærerens Erklæring om Sagen.

8. Ingen Lærer kan paa Skolekassens Regning anskaffe noget til Skolen. Savner han noget, som maatte anses fornødent eller ønskeligt for Undervisningens Gang eller Fremme, maa han desangaaende henvende sig til Overlæreren.

Aalborg Skolekommission d. 24. Marts 1851.

Hald. Henneberg. Johnsen. Heiberg.
Simoni. Schurmann. Quist. Weile. Schjørring.
Schrøder. Paludan-Müller.

Friskolen.

Den Ordning, som foranstaaende Plan indførte i Aalborg Skolevæsen, bestaar egentlig endnu; vel have vi en ny Plan, der godkendtes af Ministeriet 1872; men den er saare lidt forskellig fra den her nævnte, i alt Fald for Fiskolens Vedkommende.

Vi fik altsaa en Friskole og en Betalingsskole, netop de to Skoler, vi have den Dag i Dag.

Friskolens Undervisning og Indretning hviler helt paa Planen af 1851, naar undtages, at Skolen nu har fire Klasser i Stedet for de tre, Planen da bestemte. Det var allerede 1857, at den fjerde Klasse kom til, idet man i Stedet for at dele en for talrig Klasse i to sideordnede Afdelinger, lod Skolen komme til at bestaa af fire efter hinanden følgende Klasser. Hertil er saa senere kommen Forberedelsesklassen, da man i 1879 fik bedre Plads efter Opførelsen af Skolebygningerne i Danmarksgade. Paa samme Tid var det ogsaa, at Friskolens nuværende Overlærerembede oprettedes. Den tidligere Overlærer, V. Ellermann, havde nemlig aldrig faaet kongelig Udnævnelse, men

var, som Planen siger, med Skoledirektionens Samtykke at betragte som Overlærer; han var tillige Kirkebetjent, Degn ved Frue Kirke; men ved hans Død oprettedes et Kantorembede, hvis Indehaver ligesom Kantoren ved Budolfi Kirke ikke har Beskikkelse som Lærer ved Skolevæsenet. — V. Ellermann besørgede Overlærergerningen ved Friskolen i mere end 25 Aar, og Kateketen, der var Overlærer ved Betalingsskolen, havde, efter at den nye Plan var traadt i Kraft, intet som helst at gøre med Friskolen.

De halvtredsindstyve Aar, der er forløbne, siden Skoleplanen af 1820 approberedes, ere gledne roligt hen over Friskolen, slet ingen store Begivenheder er at notere, det skulde da være Opførelsen af Skolebygningerne i 1878 og 1891. Den er vokset og vokset; som Byen er vokset fra de 7000 Mennesker dengang til det firedobbelte Antal nu, saaledes staar Skolen nu med en mægtig Hær af Børn og en Stab af Lærere, hvis Antal virker lidt betagende, naar man sammenligner det med de to Lærere i 1847.

I 1871, da Betalingsskolen havde sin haardeste Kamp for Tilværelsen, blev der af den daværende Skolekommission stillet en Forbedring af Skolens Plan i Udsigt; denne skulde gaa ud paa delvis Heldagsundervisning og samtidig Optagelse af flere Fag. Vi vide, at saadant er endnu ikke sket; men den nærmeste Fremtid maa sikkert bringe meget i den Retning, og naar den ventede Forbedring blot bliver god og tidssvarende, gør det mindre, om den kommer nogle Aar før eller senere.

Planen af 1872 ser for Friskolens Vedkommende saaledes ud.

2. Friskolen modtager alle Børn over 7 Aar gamle, hvis Forældre ikke have Evne eller Vilje til at betale for deres Undervisning. Undervisningen gives særskilt for hvert Køn.

3. Undervisningsgenstandene ere: Religion, Dansk, Skrivning, Regning, Gymnastik, Sang samt i de to øverste Klasser Fædrelandshistorie og Geografi.

4. Drengeskolen og Pigeskolen have hver 4 Klasser. I Regelen maa en Klasse ikke have over 40 Elever, overstiges

dette Tal, da deles den; dog vil det afhænge af Klasseværelsets Størrelse, om Antallet, navnlig for den yngste Klasses Vedkommende, kan stige til 50.

5. Hver Klasse faar daglig Halvdagsundervisning, 3 Timer. I de to øverste Klasser i Drengeskolen skal der, saa vidt muligt, gives Undervisnidg 4 Timer daglig. Gymnastik eller Svømmetimerne lægges udenfor de 3 eller 4 daglige Timer, dog kan Gymnastikundervisningen ogsaa falde indenfor de 4 Timers daglige Undervisning, naar det gælder Klasser, som have Eftermiddagsundervisning.

6. For Pigerne, hvis Undervisningstid henlægges til Eftermiddagen, tilbydes om Formiddagen 3 Timer daglig Undervisning i Haandarbejde.

7. Den almindelige Aarsprøve holdes hvert Aar i Juli Maaned umiddelbart før Sommerferien. Ved denne finder den ordinære Udskrivning af Skolen Sted.

I 1851 blev det bestemt, at alle Konfirmander, der vare udskrevne af Skolen, skulde møde til tre Timers ugentlige Ekstra-Undervisning i Religion hos Friskolens Overlærer; denne Foranstaltning hørte dog op efter nogle Aars Forløb uden siden at være genoptagen.

Samme Aar oprettedes Haandgerningsskolen for Friskolens Pigebørn. Det var dog kun de Børn, som havde fyldt deres 9de Aar, der kunde faa Adgang til denne Syskole, der holdtes i Skolen ved Frue Kirke i mange Aar og lededes fra Begyndelsen af Madame Genefke, der fik en aarlig Løn af 90 Rdl. for tre Timers daglig Undervisning. 1853 ophævedes Aftenskolen, som i sin Tid var oprettet, fordi man manglede Skolelokaler, og fordi Fabrikkerne havde klaget over, at de paa Grund af Skoleplanen ikke kunde faa tilstrækkelig Drengehjælp til deres Bedrift. I dens Sted oprettedes en ny Klasse, samt en Eftermiddagsklasse for Drenge.

I Koleratiden afbrødes Undervisningen fuldstændig i tre Maaneder, og da Epidemien endelig var ophørt, maatte man yderligere i andre tre Maaneder undvære Lokalerne paa Algaden, der i denne Tid benyttedes af Latinskolen, hvis Bygning i Jfr. Anegade under Sygdommen havde været brugt til Lasaret og derfor i længere Tid maatte henstaa ubrugt. Fri-

skolen maatte saa laane Hus i det lejede Lokale i Klosteret, som Betalingsskolens Drenge ellers benyttede, samt paa Frue Plads; men da Lokalerne alligevel bleve for faa, maatte Syskolen i denne Tid indsstilles.

1860 oprettedes en Inspektørpost ved Friskolen, Betalingsskolen havde lige fra 1847 haft en saadan for Pigeskolens Vedkommende, og ved Pedelskifte havde Drengeskolen ogsaa faaet sin. Ved Friskolen blev Lærer Bøcher Inspektør med en aarlig Løn af 60 Rdl.

1865 maa man konstituere en ny Lærer med en maanedlig Løn af 25 Rdl., og i 1867 oprettes, da begge anden Klasserne vare overfyldte, en ny 2den Klasse C. og Aaret efter en ny 4de Klasse B, der fik Plads i Skolen ved Frue Kirke og skulde læse om Eftermiddagen 22 Timer ugentlig i 6 Maaneder og 18 Timer ugentlig i 5 Maaneder, og Undervisningen besørges af en Timelærer. Samme Aar maa der ogsaa skaffes Hjælp til 1ste Klasse A, der var bleven altfor stor og talte over tresindstyve Børn.

I 1870 foreslaar Kommissionen Overlærer Ellermann at gøre Indstilling om Oprettelse af et lille Bibliotek for Skolens Børn, og der vedtoges at give 100 Rdl. til en saadan Bogsamlings Grundlæggelse og 20 Rdl. aarlig til dens Vedligeholdelse.

Først i 1873 indbringer Kommissionen Forslag om den første eksaminerede Lærerindes Ansættelse ved Friskolen; i 1863 var en saadan bleven ansat ved Betalingsskolen, og Nr. 2 var fulgt efter i 1872. Ved Friskolen skulde Lærerinden læse med en 1ste Pigeklasse paa Frue Plads om Formiddagen og med en 2den Pigeklasse om Eftermiddagen.

Nogle Aar før var der indrettet en Undervisning for forsømte Børn, der fik en Times Ekstraundervisning hver Dag; denne Klasse hørte dog op i Maj 1875.

Efter at man i lange Tider havde talt og skrevet frem og tilbage om Nødvendigheden af at opføre nye Skolebygninger saavel for Betalings- som for Friskolen, og efter at forskellige Pladser vare bragte i Forslag, blandt andet ogsaa den temmelig store Have, som hørte til Kapellaniet ved Budolfi Kirke, og som ligger mellem Ladegaardsgade og Stengyden,

bestemte man sin endelig i Sommeren 1875 til at arbejde for at bygge baade til Betalingsskolen og Friskolen paa samme Sted og paa en tilstrækkelig stor Grund, som Kommunen selv ejede. Denne Grund laa mellem Fattiggaarden og de da nylig opførte Arbejderboliger og vilde ved Anlæg af to Gader i Øst og Vest og Syd og Nord faa en udmærket og let tilgængelig Beliggenhed lige for Midten af Byen.

Det blev et besværligt Arbejde, særlig voldte Grunden Bryderi, og først i 1879 stod begge Skolebygningerne færdige tilligemed det midt imellem liggende fælles Gymnastikhus og den foran samme liggende Beboelsesbygning, der skulde afgive Boliger til to Overlærere, to Lærere og to Pedeller. Indvielsen fandt Sted den 25de August 1879 og foretoges af Stiftsprovst Gad.

Fuldstændig Klasseundervisning findes ikke i Friskolen, det er da kun undtagelsesvis, at en enkelt Lærer i kortere Tid har besørget hele Undervisningen i en for det meste ny oprettet Klasse; derimod finder dette Sted i Forberedelsesklasserne, hvor hver Lærerinde har sin bestemte Klasse. Regelen i den egentlige Skole er, at to og to Lærere ere sammen om en Klasserække, saaledes at den ene Lærer har Religion og Dansk, den anden de øvrige Fag. Klasserne ere næsten altid fuldtbesatte, have 40 Børn og tidt derover, dog er det selvfølgeligt, at de to øverste Klasser, der have Afgang af Konfirmander, i Aarets Løb svinde noget ind.

Der er som bekendt Halvdagsundervisning i Friskolen, og den er da ordnet saaledes, at de øverste Drengeklasser, 3die og 4de, og de nederste Pigeklasser, 2den og 1ste, samt Pigebørnene i Forberedelsesklasserne søge Skolen om Formiddagen; de store Piger og de smaa Drenge gaa om Eftermiddagen.

De to øverste Drengeklasser have 4 Timers daglig Undervisning, alle de andre kun 3. Desuden har hver Drengeklasse, Forberedelsesklasserne undtagne, 2 Timer Gymnastik ugentlig, og disse ligge udenfor den almindelige Skoletid.

I Vinterhalvaaret, da Undervisningstiden for Formiddagsklassernes Vedkommende er rykket en Time tilbage (der læses

da fra 8—12) indskrænkes Gymnastikken til en Time ugentlig, og denne tages da af den almindelige Skoletid; der undervises altid to og to Klasser sammen i Gymnastik.

Om Sommeren træder Svømning og Badning i Stedet for Gymnastik; dog har saadant endnu ikke været indført ved Vestre Friskole, da man der mangler en bekvemt beliggende Svømmeflaade; men til Gengæld er der i 1897 foretaget en saare gavnlig Indretning, idet der i Skolebygningens Kælder er opstillet et udmærket Varmtvands Brusebadeapparat, og hvert Barn i Skolens tre øverste, saavel Drenge som Pigeklasser, faar et varmt Bad hver fjortende Dag. Førsteklasserne og Forberedelsesklasserne bade ikke.

Gymnastik er ikke indført i Pigeskolen; dog have Pigerne, om de ville, Adgang til Badning i Fjorden under en Lærerindes Opsyn, og Kommunens Badeanstalt for Kvinder er i dette Øjemed stillet til Skolernes Raadighed visse Timer om Dagen; men det er ikke mange, der benytte dette Gode; ved Vestre Friskole bades der slet ikke i det fri.

Undervisning i Haandarbejde kan ethvert Pigebarn faa i 18 Timer ugentlig, men Besøget er frivilligt og vel derfor ikke nær saa stort, som ønskeligt. Eftermiddagsklasserne have Haandgerning om Formiddagen, og Formiddagsklasserne om Eftermiddagen.

Udtog af den nugældende Undervisningsplan for Friskolen.

Religion.

1. Kl. Balslevs Bibelhistorie til Rigets Deling samt de Stykker af det nye Testamente, som naturlig slutte sig til Kirkeaarets Fester. Børnene gøres bekendte med Bønnen og Budordene samt lære et Par Julesalmer.

2. Kl. Balslevs Bibelhistorie fra Rigets Deling til Kirkens Historie, Luthers Katekismus med Forklaringer til Sakramenterne samt Indstiftelsesordene til Sakramenterne. Mindst 5 Salmer.

3. Kl. Afvekslende det ene Aar Balslevs Lærebog til 2. Artikel samt det gamle Testamentes Historie udførligere, og det andet Aar fra 2. Artikel til Slutningen af Lærebogen samt

det nye Testamentes Historie. Kun Luthers Katekismus med Forklaring samt de lettere Skriftsteder læres. Det øvrige af Lærebogen gennemgaas. Mindst 5 Salmer læres.

4. Kl. Udførligere det samme Afsnit som samtidig læses i 3. Kl. De Skriftsteder, som høre hjemme i en historisk Forbindelse, læres saavidt mulig i denne Forbindelse. Kirkens Historie efter Balslevs Bibelhistorie. Bibelhistorien repeteres ved at anvendes som Eksempler ved Lærebogsundervisningen. Hvert Aar læses — ikke læres — Bjærgprædikenen efter Testamentet samt Søndagsevangelierne og Lidelseshistorien efter Salmebogen. 5 Salmer.

Dansk.

1. Kl. Øvelse i forstandig og korrekt Oplæsning med stadig Bestræbelse for at faa Børnene til at forstaa og gengive det læste samt tale højt og tydeligt.

Flittig Stavning baade indenad og udenad.

2. Kl. Fortsat Øvelse i Læsning. Stavning med Gengivelse af Antallet af Stavelser i hvert Ord og at nævne Selvlyden i hver Stavelse. Afskrivning efter Bog og Nedskrivning af smaa lette Sætninger, der i Forvejen ere gennemstavede. Børnene gøres bekendte med Skilletegnene og Brugen af store Bogstaver og lære at kende Navneordene.

3. Kl. Forstandig og korrekt Oplæsning og Gengivelse af det læste. Øvelse i at skrive efter Diktat. Navneord, Kendeord, Udsagnsord og Tillægsord samt deres vigtigste Bøjningsformer gennemgaas. Lette Sætninger opløses i Grundled og Omsagn.

4. Kl. Forstandig og korrekt Oplæsning med Gengivelse af det læste. De Ordklasser, der ikke ere gennemgaaede i 3die Kl., læres. Lette Sætninger analyseres. De vigtigste Interpunktionsregler indøves. Diktat, afvekslende med Gengivelse af en let Fortælling, Breve, Regninger og lign.

Regning.

1. Kl. Talskrivning og Tallæsning samtidig med at Tal og Talsystem anskueliggøres ved Hjælp af Kugleapparatet.

Addition og Subtraktion i Hovedet med Tallene til 100 og paa Tavlen. Additionstabellen læres.

2. Kl. Multiplikation og Division (i Hovedet og paa Tavlen). Multiplikationstabellen læres.

3. Kl. De fire Regningsarter i benævnte Tal, Hoved- og Tavleregning.

4. Kl. De fire Regningsarter i Brøk — i Hovedet og paa Tavle.

Skrivning.

1. Kl. Børnene bringes til at skrive Sammenskrift efter en Bog.

2. Kl. Ligeledes.

3. Kl. Der tilstræbes ikke egentlig Skønskrivning, men dog saaledes, at de efter Forskrifterne lærte Træk hovedsagentlig følges. Skrivning øves ved Afskrivning efter Bog, dog ogsaa efter Forskrift.

4. Kl. Der tilstræbes ikke egentlig Skønskrivning, men derimod, at Børnene med Lethed kunne skrive tydeligt. I Almindelighed øves Afskrivning efter Bog, saa at det samme Stykke kun skrives een Gang. Kun som Undtagelse skrives efter Forskrift.

Historie og Geografi.

1. Kl. Fortællinger af Fædrelandets Historie. Ved mundtlig Fortælling og Brugen af Globus og Kort gives en Oversigt over Jorden, særlig Danmark og Landene i Evropa.

2. Kl. Det samme.

3. Kl. Det ene Aar Fædrelandets Historie til 1448 og det andet Aar fra 1448 til vore Dage.

Skiftevis hele Evropa og næste Aar særlig Danmark og de fremmede Verdensdele.

4. Kl. Udførligere samme Afsnit som læses i 3. Kl. Den ene ugentlige Time anvendes til ved mundtlige Fortællinger af Verdenshistorien at give Børnene en Forestilling om de forskellige Tidsaldere og deres vigtigste Begivenheder.

Sangundervisningen foregaar i et eget Lokale. I 1. og 2. Kl. øves enstemmige Sange og Træfteøvelser, i 3. og 4. Kl. to- og trestemmige Salmer og Sange samt Øvelser i at synge efter Noder.

I Forberedelsesklasserne, hvor Børnene modtages

aldeles uforberedte, tilstræbes at faa dem til at læse nogenlunde indenad, lære at kende og skrive Tal og Bogstaver, og desuden faa de ved anskuelig Fortælling meddelt lettere og forstaaelige Begivenheder af den bibelske Historie sammen med Anskuelsesundervisning.

Undervisningen i de forskellige Fag er fordelt, som hosstaaende Skema viser:

Klasser.	Religion.	Dansk.	Regning.	Skrivning.	Historie.	Geografi.	Sang.	Overlærertimer.	Skriftlæsning.	
4. og 3. Drengeklasse...	4	6	4	2	3	2	1	1	1	24
2. og 1. do. ...	4	6	3	4	1		1			18
4. og 3. Pigeklasse.....	3	5	3	2	1	1	1	1	1	18
2. og 1. do.	3	6	3	4	1		1			18
Forberedelsesklasserne	4/2	12	4/2	4/2						18

Tilsynet paa Legepladsen i Frikvarteret besørges ved hver Skole af to dertil udnævnte Inspektører, som derfor oppebærer henholdsvis 200 Kr. og 150 Kr. Børnenes Opgang fra Gaarden efter Frikvarteret er ordnet saaledes, at de, naar der ringes ind, ordne sig under Inspektors Tilsyn klassevis og to eller tre ved Siden af hinanden, hvorefter Klasserne i en bestemt Orden efter Lokalernes Beliggenhed gaa ind. Ved Døren modtages hver Klasse af sin Lærer og føres af ham til Klasseværelset. Ved Bortgangen er Læreren altid den sidste, der forlader Klassen.

Hver af de nye Skolebygninger i Danmarksgade kom til at rumme 17 Klasseværelser, 1 Lærer- og 1 Lærerindeværelse; desuden var der indrettet 4 Kvistværelser, der dog slet ikke vare beregnede til Undervisningslokaler. Det varede kun ganske faa Aar inden alle Klasser vare tagne i Brug saavel af Frisom af Betalingsskolen. Byen voksede stærkt og med den Børneantallet. Det havde været Bestemmelsen at afhænde Grotumsskole som unødvendig for Skolevæsenet; men inden dette skete, blev man snart klar paa, at hvis Udviklingen af Byen fortsattes, som den var begyndt efter 1880, kunde det

ikke vare længe, inden man atter kom til at trænge til Plads.

De nyoprettede Forberedelsesklasser krævede ogsaa betydeligt Rum, man maatte tage Loftsværelserne i Brug og i Fællesskab med Betalingsskolen være glad ved i nogle Aar at faa Hus til de mindre Børn i Grotumsskole. **Den samlede Udgift til disse Skolebygninger løb op til Kr. 286,036,73.**

I 1891 byggedes Vestre Friskole paa Dampmøllens Grund ud til den nyanlagte Povl Pagsgade; den indviedes og toges i Brug den 7de Januar 1892, og samtidig indsattes den for denne Skole af Kongen beskikkede Overlærer, J. M. Bøcher.

Denne Skole er betydelig større end nogen af de andre Skoler. Den er bygget i tre Etager med Kælder, og hele Bygningen opvarmes fra Varmeapparater, der ere anbragte i Kælderen; der er ogsaa Bolig for Pedellen, og der er Brusebadeanstalten indrettet. Der findes 24 Klasseværelser, hvoraf de 22 ere beregnede paa at kunne rumme 40 Børn hvert, Gulvfladerne ere 20×25½ Fod, og selve Lokalerne ere høje, lyse og luftige; de to mindre Skolestuer kunne kun rumme 26 á 30 Børn. Gulvfladen 14½×25½ Fod; desuden er der seks mindre Værelser til Skolens Kontor, Lærer- og Lærerindeværelser, Opbevaring af Rekvisitter m. m. Paa Loftet findes to meget store Lokaler, der have Ovenlys og — om det bliver nødvendigt for Pladsens Skyld — kunne tages i Brug til Undervisning. Skolen har to udmærket store og rummelige Legepladser, i hver af dem er en større overdækket Plads, hvor Børnene kunne opholde sig i Regnvejr. Der er bygget et eget Gymnastikhus, der støder op til Legepladserne, og fra hver af disse haves Adgang dertil gennem et Forværelse. Lokalets Gulvplads er 70×30 Fod med en Højde af 18 Fod. Det opvarmes ved to Ventilationsovne. **Vestre Skole kostede Kommunen Kr. 146,920,19.**

Forhaabentlig vil den nylig stadfæstede Lov om forskellige Forhold vedrørende Folkeskolen bringe Friskolen adskillige Trin opad, saa at der her som andet Steds maa blive givet de Almuebørn, som ønske det og have Raad dertil, Heldagsundervisning.

Denne Reform vil slet ikke medføre synderlig forøgede Udgifter for Kommunen, da det kun bliver de øverste Klasser, der bliver Tale om, og de allerfleste af disses Børn ville dog paa Grund af den Støtte, de nødvendigvis maa yde Hjemmene ved legemligt Arbejde paa Fabrikker og i Bypladser, være udelukkede; men de der kunne raade over Tiden maa benytte den til at møde Livet og dets Krav endnu bedre udrustede med Kundskaber og Færdigheder end hidtil. — Det maa blive saaledes, at en flink Dreng saavidt muligt, maa faa lidt Besked i Skolen om adskilligt, overfor hvilket han nu staar aldeles uforstaaende. Noget Naturlære med Oplysning om Varmen og dens Virkninger, om Elektricitet med Telefon og Telegraf, noget Sundhedslære og Naturhistorie med Forklaring af Benbygning, Blodomløb, Fordøjelse, Nervesystem o. s. v., som han da ogsaa maa kende lidt til Dyrenes og Planternes Liv.

Maaske vil de Løfter, Skolekommission og Byraad gav i 1871 blive til Virkelighed, saa vi ligesom i 1816 kunne faa disse Fag optagne paa Skoleplanen.

Slig Foranstaltning vil maaske bringe nogen Nedgang i Betalingsskolens Elevantal, idet adskillige af denne Skoles Børn ville søge Friskolen; men Betalingsskolen har nu naaet en Størrelse, som ikke ret vel kan ønskes øget og egentlig ikke staar i Forhold til Friskolens Børneantal, naar man sammenligner Forholdene her med de Aalborg nærmest staaende Byer. Aalborg maatte da heller ikke staa tilbage for den lange Række af danske Købstæder, der helt eller delvis have indført Heldagsskolegang, nemlig: Sorø, Korsør, Storehedinge, Rønne, Faaborg, Esbjærg, Hjørring, Frederikshavn, Varde, Ringkøbing, Silkeborg, Ribe m. fl. Adskillige andre møde med et højere Timeantal end her, saaledes have Viborg og Vejle 28 Timer ugentlig til de øverste Klasser og Horsens 24 Timer gennem alle Klasser.

Til Sammenligning anføres her Børneantallet i Fri- og Betalingsskolerne i tre af de Købstæder, der komme Aalborg nærmest i Størrelse, efter de af Ministeriet i 1890 udgivne Meddelelser ved J. Timm.

I Aarhus havde Friskolen 2986 Børn, Betalingsskolen 424 Børn (13 p. C.).

I Randers havde Friskolen 1424 Børn, Betalingsskolen 313 Børn (18 p. C.).

I Horsens havde Friskolen 1400 Børn, Betalingsskolen 369 Børn (20 p. C.).

I Aalborg havde Friskolen 1426 Børn, Betalingsskolen 633 Børn **(31 p. C.).**

Det vil heraf ses, at vor Betalingsskole langt er den stærkest besøgte, som den i det hele er den største Skole i sit Slags uden for København; nu tæller den over 800 Børn.

Betalingsskolen.

Har Hovedskolen i Aalborg, Friskolen, ført en stille Tilværelse gennem Tiderne, saa kan dette ikke siges om Betalingsskolen. Er den end i visse Henseender kaldt Byens Kælebarn, saa passer dette Navn dog ikke helt; den har til sine Tider maattet føle Riset, og tunge og trange Tider ere gaaede hen over den; svære Kriser har den gennemgaaet og mere end een Gang været Undergangen nær, og dog er den til sidst gaaet sejrrig gennem alle Angreb og kan nu snart fejre sin halvhundredaarige Bestaaen, større og stærkere end nogensinde, glædende sig ved en Ro, som den ikke før har kendt.

Ofte, meget ofte har man lavet om paa den, taget Klasser fra og lagt Klasser til; højere og højere steg Skolepengene for siden at dale ned til et Minimum og nu igen i den allerseneste Tid atter at stige; Fag ere lagte til og tagne fra mange Gange.

Borgerskolen hed den først, havde Halvdagsundervisning og omtrent samme Fag og Plan som Friskolen, og det er ret mærkeligt, hvor dette Navn har hængt sig fast ved Skolen; skønt den egentlig med Rette kun bar det i 5 Aar fra 1845—50, saa hedder den dog den Dag i Dag i det brede Lag i Byen, Mand og Mand imellem, Borgerskolen, og de 48 Aar, der er hengaaede, siden den døbtes Betalingsskolen, have ikke kunnet skaffe dette Navn Hævd.

Længe kæmpede man for at faa denne Skole, der i en Aarrække var en fuldstændig Realskole og bibragte sine Elever fuldt ud de Kundskaber, der krævedes til den lille Præliminæreksamen.

Foruden de almindelige Skolefag krævede Betalingsskolen den Gang af sine Elever hele Steens elementære Aritmetik og Algebra, hele Holtens Fysik, Lytkens Naturhistorie. List ovs Engelskbøger og Stiløvelser, Rungs store Tyskbog og Grammatik samt tyske Stiløvelser bleve gennemgaaede tilligemed Nøsselts Verdenshistorie og Allens Fædrelandshistorie. Geometrisk og Frihaandstegning dreves efter Datidens Fordringer meget vidt, og mange dygtige Drenge med gode Kundskaber udgik i disse Aar fra Skolen.

Det var som foran sagt 1ste Februar 1851, Skolen begyndte som Betalingsskole med to Afdelinger: en Heldags for Drenge og en Halvdags for Piger, hvortil saa kom tre Timers daglig Undervisning i kvindeligt Haandarbejde.

Klassernes Antal var det, som foranstaaende Skoleplan udviser. Der holdtes en større Eksamen hvert Aar med to Censorer i hvert Fag, og Kateketen havde at bringe passende Borgere i Forslag til denne Bestilling. De kvindelige Haandarbejder bleve bedømte af Byens første Damer; en Udtalelse af disse gik i 1852 ud paa at anbefale Lærerinden ikke at lægge saa megen Vægt paa Hækling af fine Mønstre som paa Linnedsyning, Lapning, Stopning og Strikning.

Indtil 10 p. C. af Betalingsskolens Elever kunde i Følge Loven af 1814 faa fri Skolegang; med Hensyn til disse Gratistpladser fastsatte Skolekommissionen følgende Regler, der godkendtes af Skoledirektionen.

a. Det bør gennem et givet Skoleaar have sit Forblivende med det Antal, som fra Skoleaarets Begyndelse ere fastsatte.
b. Ansøgninger om Gratistpladser indgives ved Skoleaarets Begyndelse.
c. Ekstragratistpladser vil Kommissionen ikke anbefale, derimod vil man indgaa til Kommunalbestyrelsen med Andragende om, at Skolens Lærere maa være berettigede til efter Ansøgning at faa fri Skolegang for saadanne af deres Børn, hvis Flid og Opførsel anbefale dem dertil.
d. De Ansøgninger, som ikke komme i Betragtning, opføres som Ekspektanter, saaledes at de efter Nummer indtræde i ledige Pladser.

e. Fripladser maa ikke præjudicere til Moderation. Som Regel gives højst to Fripladser til en Familie.

Allerede i Begyndelsen af 1852 fremkom det første Angreb paa Betalingsskolen. Udgifterne til Skolevæsenet vare voksede betydeligt, og da Betalingsskolen som Heldagsskole og trods Skolepengene kostede betydelig mere end Friskolen, mødte Kommunalbestyrelsen straks med Forslag til Skolepengenes Forhøjelse.

Drengeskolen benyttede den gamle Latinskole i en Fløj af Klosteret ud til Adelgade, og da Lejemaalet ved Udgangen af 1852 var udløbet, var der megen Tale om at købe Gabels Gaard til Betalingsskolen; her mente man foruden at faa Plads til hele Skolen at kunne indrette Beboelse til Kateketen og Inspektøren; men denne Plan opgaves, og man lejede paa ny af Klosteret paa tre Aar mod forhøjet Leje. Pigeskolen havde lige til 1857 Lokale paa Grotumsskole, da den ogsaa flyttedes til Klosteret, efter at der var indrettet to Skolestuer i Stueetagen. Betalingsskolen talte den 20/6 1854 232 Elever.

26de Oktober 1854 kom Ministeriets Sanction paa Forhøjelsen af Skolepengene at indføre fra 1ste Januar 1855.

For Eftertiden svaredes der:

i Drengeskolens	Forberedelsesklasse	3 Rdl.	aarlig;
- —	1ste Klasse	6 —	—
- —	2den —	9 —	—
- —	3die —	12 —	—
- —	4de —	16 -	—
- nederste	Pigeklasse	4 —	—
- 2den	—	6 —	—
- 3die	—	8 —	—
- 4de	—	10 —	—

1855 bevilgedes 127 Rdl. til Anskaffelse af fysiske og naturhistoriske Hjælpemidler, senere, i 1860, gaves yderligere i samme Øjemed 100 Rdl. Ved samme Tid bevilgedes paa Kateket Vilstrups Opfordring et betydeligt Beløb til Oprettelse af et Discipelbibliotek, hvilken Foranstaltning Kommunalbestyrelsen gav sin fulde Tilslutning. V. udarbejdede Love for Biblioteket.

Kommunalbestyrelsen var ikke tilfreds med den skete Forhøjelse af Skolepengene. Udgifterne til Skolevæsenet vare stadig stigende, og man vilde have Budgettet lavere; dette kunde kun ske, mente man, enten ved yderligere Forhøjelse af Skolepengene eller ved Indskrænkning i Skolens Plan, saaledes at Realundervisningen helt indstilledes. Kommunen vilde kun betale, saa meget som Elementarundervisningen koster pr. Barn i Friskolen, de øvrige Udgifter forlanger man paalignet i Skolepenge.

I September 1857 begynder den successive Inddragning af Klasser, der skulde blive saa fordærvelig for Skolen, og som fortsættes i de følgende Aar.

Først var det to B-Klasser, som omdannedes til een, der kom til at bestaa af de daarligste og bedste af to paa hinanden følgende Klasser, saa at Skolen nu kom til at bestaa af 5 i Stedet for som før 6 Drengeklasser, og det bestemtes, at Pigeskolen skulde indskrænkes fra fire til tre Klasser. Som Følge deraf fik man for mange Lærere, saa Lærer Bøcher maatte helt over til Friskolen og Bie læse der den halve Dag. Samtidig nægtedes Lønnen til Inspektøren ved Pigeafdelingen; denne havde først bestaaet i en mindre Pengesum, senere i Fribolig paa Skolen; Lærerne maa da skiftevis besørge Inspektionen. Dette blev dog af kort Varighed, da Overlæreren bestemt modsatte sig en saadan Ordning som skadelig for Skolen i flere Henseender og fandt, at en aarlig Løn af 60 Rdl. var en tarvelig Betaling for 1 Times dagligt Arbejde.

I Marts 1859 forhøjes Skolepengene igen, dog saaledes, at Forhøjelsen først indtræder efter Sommerferien. Forhøjelsen var efter Tidsforholdene temmelig betydelig.

Drengene i 5te Kl. 24 Rdl., 4de 18 Rdl., 3die 15 Rdl., 2den 12 Rdl., 1ste 9 Rdl.

Pigerne 3die Kl. 18 Rdl., 2den 12 Rdl., 1ste 9 Rdl., deri indbefattet Betalingen for Undervisningen i Haandarbejde, som fra nu af skal være tvungent Fag. Mærkværdig nok fremkom paa samme Tid fra Kommunalbestyrelsen et Forslag til fuldstændig Ophævelse af Pigebetalingsskolen.

Ved denne Tid var det, at Krarup Vilstrup blev Kateket; med ham kom nyt Liv ind i Skolen, og i nogle Aar synes den bitre Stemning at have lagt sig. Skolen tog et betydeligt Opsving og havde stærk Tilgang af mange Bedsteborgeres Børn, der ellers plejede at søge Latinskolens Realafdeling; Vilstrup vil ogsaa have Skolens Navn forandret til »Borgerlig Realskole«, hvad Kommissionen dog paa Grund af Skoleplanen ikke kunde gaa ind paa.

I 1862 gjordes det første Skridt til Ansættelse af en eksamineret Lærerinde, den første heri Byen, og iøvrigt den første i det ganske Land, og allerede i Slutningen af Aaret forelaa Ministeriets Resolution i den Anledning. Det var dog først ind i 1863, at Frøken Severins Udnævnelse til Lærerinde og Inspektrice ved Betalingsskolen skete. Samme Aar indførtes Balslevs Lærebog i Stedet for Balles, efter at Byens Præster vare spurgte til Raads i denne Anledning.

1863 bragte en anden ministeriel Resolution, der for Betalingsskolen skulde faa en vidtrækkende Betydning. Det var den 19de Juni 1863, at Ministeriet paa Byraadets Forslag samtykkede i Nedlæggelse af Drengeskolens to nederste Klasser (Forberedelsesklassen var allerede i Forvejen gaaet ind), saaledes at man for Eftertiden kun maatte optage Børn efter det fyldte 9de Aar. Samme Bestemmelse skulde ogsaa gælde for Pigeskolen, men traadte for denne Afdelings Vedkommende først i Kraft 1867; derimod skred man straks til Forandringens Indførelse i Drengeskolen.

Paa et Skolekommissionsmøde, der afholdtes 19de Juli, og hvor begge Skolers Overlærere vare tilkaldte, bestemtes der, at en Klasse skulde nedlægges straks og en anden efter Sommerferien 1864. Indtil dette sker, optages der i Skolens første Klasse kun Børn, som passe dertil og paa den Betingelse, at hvis de ikke kunne opflyttes ved næste Aars Eksamen, maa de finde sig i at forlade Skolen.

Denne Forandring var ganske snildt udtænkt af Skolens mange Modstandere, og dens Venner viste en mærkværdig Kortsynethed ved ikke med Hænder og Fødder af sætte sig derimod. Den betød intet mindre end Skolens fuldstændige Ruin,

og var den bleven ved at staa ved Magt, vilde Betalingsskolen for længe siden have hørt op at være til; thi i de otte Aar, den gjaldt, svandt Skolen ind til at blive en Skygge af, hvad den tidligere havde været.

Det var ligefrem at borttage Skolens Grundvold, og det var let at forudse, at Tilgangen af Elever maatte tage af og til sidst helt ophøre, idet Forældre efter i tre Aar at have haft deres Børn underviste i en god Privatskole (og her var den Gang ganske gode Privatskoler), kun undtagelsesvis vilde skifte Skole for deres Børn i 9—10 Aars Alderen og sende dem i den offentlige Skole, hvor Skolepengene tilmed vare temmelig høje.

Skolens Elevantal aftog i en uhyggelig Grad, og adskillige Lærere bleve overflødige. Først maatte Topp og Bie i 1863 helt over til Friskolen; næste Aar blev det Fjorbachs Tur; men da han var højt oppe i Aarene og nødig vilde begynde ved en ham helt fremmed Skole, foretrak han at søge sin Afsked. Samtidig henlagdes alle Ekstratimer, ogsaa de i Sang og Gymnastik, ved begge Skoler som normale Timer, da man ellers maatte have en Lærer paa Ventepenge.

Man fornyede stadig Lejemaalet af Lokalerne i Klosteret, rigtignok til betydelig nedsat Leje; lige fra 1857 havde den aarlige Husleje kun udgjort 250 Rdl.

I April 1869 tænker man igen for Alvor paa at omordne Betalingsskolen. Børneantallet var nu svundet ind til lidt over 20 Elever i Pigeskolen og næppe dobbelt saa mange i Drengeklasserne. Dette kunde ikke blive ved; vilde man i det hele beholde Skolen, maatte der gøres noget.

Det laa nær for enhver, der var lidt kendt med Forholdene, at Skolens fremtidige Bestaaen maatte afhænge af Genoprettelsen af de nedlagte Klasser; kunde saa Skolepengene med det samme blive nedsatte, turde man forudsige den rask Fremgang. I disse to Retninger gik derfor de Bestræbelser, der udfoldedes af Skolens Venner.

Krarup Vilstrup var bleven forflyttet 1869, og efter ham fulgte Rudbech, der døde efter to Aars Forløb og i Grunden

havde været svagelig hele Tiden, hvorfor han ikke ret havde kunnet tage sig af Skolen.

Imidlertid fremkom Skolekommissionen i Slutningen af 1871 med Forslag til en ny Ordning af Skolen, hvis væsentligste Indhold var de to foran berørte Punkter. Udkastet var udarbejdet af Rudbech og Vilstrup i Forening og kom til Behandling i Byraadet i Slutningen af 1871. Det gav Anledning til en meget udførlig Debat gennem flere Møder. Særlig Hartvigson angreb det stærkt og kritiserede det indgaaende og skarpt. Han mente, at Betalingsskolen efter dette Forslag vilde knuse alle bedre Privatskoler heri Byen, der ikke vilde kunne bestaa med en saadan Konkurrent, der fik et aarligt Tilskud af Kommunen paa 3 a 4000 Rdl., og gjorde gældende, at skulde nogen Skole forbedres og støttes yderligere, maatte det være Friskolen, som trængte dertil, og som Kommunen var pligtig at gøre saa god som muligt, hvorimod den ikke havde nogen som helst Forpligtelse over for de bedrestilledes Børn, der selv kunde og burde betale, hvad deres Undervisning kostede.

Et andet Medlem af Byraadet fremførte, at Betalingsskolen ganske vist var for kostbar, idet hvert Barn der kostede Kommunen 60 Rdl. om Aaret, hvorimod hvert af Friskolens Børn kun krævede en Sjettedel heraf eller 10 Rdl.; men den paatænkte Reform vilde betydelig forøge Elevernes Antal uden af forøge Udgifterne. Han vilde derfor ikke være med til at slaa Skolen ihjel.

Kommissionen bebudede desuden en Udvidelse af Friskolens Undervisning og forlangte i denne Anledning straks 170 Rdl. til Ekstratimer. Et tredie Medlem modsatte sig iøvrigt — da der var Tale om at indføre Heldagsundervisning i enkelte af Friskolens Klasser — at gøre Undervisningen fyldigere der; de Børn kunde godt nøjes med den Undervisning, de fik.

Oppositionen vilde have Sagen udsat; men under Motivering af, at det ikke gik an at udskyde Omordningen længere, da Betalingsskolen var i en stadig Hensygnen, lykkedes det al føre Forslaget igennem, og dermed var Skolen reddet, da Ministeriet straks gav sit Samtykke til den forandrede Plan.

Skolens Trængselstid er hermed forbi; thi de Angreb, der senere ere rettede mod den, ere for intet at regne, og den staar nu støt og stor iblandt os.

Den nye Plan af 1872 indeholder i §§ 8—21 de nærmete Bestemmelser om Skolen:

8. Betalingsskolen modtager Børn, som ere over 7 Aar gl., for hvilke der betales det fastsatte Skolekontingent, og som forsynes med de nødvendige Hjælpemidler til Undervisningen. Denne gives særskilt for hvert Køn, og Skolen bestaar saaledes af en Drengeskole og en Pigeskole.

9. Formaalet for Undervisningen i Drengeskolen er ikke blot at bibringe Eleverne den Modenhed, som udfordres, for at Udskrivning efter Skoleanordningen kan finde Sted, men at give dem en saadan Skoledannelse, som sømmer sig for vordende Borgere, og som kan være et nyttigt Grundlag, hvorpaa det unge Menneske, som skal anvendes i forskellige praktiske Livsstillinger, kan bygge videre.

10. Drengeskolen deles i 5 Klasser, af hvilke hver maa tælle i det højeste 30 Elever; naar dette Tal overstiges, maa der træffes Bestemmelse om Klassens Deling og Forøgelse af Lærerkræfter.

11. 1ste Klasse (Forberedelsesklassen) samt 2den Klasse undervises 28 Timer ugentlig, 3die og 4de Klasse faa 30 Timer og 5te Klasse 32 Timer ugentlig. Udenfor den almindelige Skoletid gives der de øverste Klasser 6 Timer ugentlig Undervisning i Tysk og Engelsk. Skoletiden er fordelt over Formiddag og Eftermiddag.

12. Undervisningsgenstandene ere: Religion, Dansk (Læsning, Grammatik, Digte til Udenadslæsning, Retskrivning samt i øverste Klasse, Skriftlæsning og lette Stiløvelser), Skønskrivning, Regning paa Tavle og i Hovedet, i øverste Klasse tillige Udregning af Arealer og Legemer; Naturlære i øverste Klasse, nærmest mundtlig fremstillet i populær Form ved Hjælp af Eksperimenter, Naturhistorie, Fædrelandshistorie, Verdenshistorie i Uddrag, Geografi, Frihaandstegning og geometrisk Tegning, Sang, Gymnastik, Svømning. I Tysk og Engelsk meddeles Undervisning i de to øverste Klasser for dem, der ønske det.

13. Betalingen erlægges forud, for en Elev i 1ste Klasse 3 Mk., i 2den og 3die Klasse 4 Mk. 8 Sk. og i 4de og 5te Klasse 1 Rdl. maanedlig. For Undervisning i Tysk og Engelsk ydes en særskilt lav Betaling.

14. Formaalet for Undervisningen i Pigeskolen er ikke blot at bibringe Eleverne den Modenhed, som fordres, for at Udskrivning efter Skoleanordningen kan finde Sted, men ogsaa at give dem en for Mellemstandens Livsforhold passende Dannelse.

15. Pigeskolen deles i tre Klasser med i det højeste 30 Elever i hver Klasse; overstiges dette Tal, maa der træffes Bestemmelse om Klassens Deling og Forøgelse af Lærerkræfterne.

16. 1ste Klasse (Forberedelsesklassen) undervises 28 Timer ugentlig, 2den Klasse 30 og 3die Klasse 33, af hvilke i 1ste Klasse de 8 og i de to højere Klasser de 10 Timer anvendes paa kvindeligt Haandarbejde. Forsaavidt Antallet af Elever i de to øverste Klasser tilsammen ikke overstiger 40, undervises disse 2 Klasser i Haandarbejde i Fællestimer af een Lærerinde.

17. Undervisningsgenstandene ere Religion, Dansk, Skønskrivning, Regning paa Tavle og i Hovedet, Fædrelandshistorie, Verdenshistorie i Uddrag, Geografi, Naturhistorie, Sang samt Haandgerning.

18. Betalingen, der erlægges forud, er for en Elev i 1ste Klasse 3 Mk., i 2den Klasse 4 Mk. 8 Sk. og i 3die Klasse 1 Rdl maanedlig.

19. Indskrivningspenge, 1 Rdl., erlægges kun, naar et Barn efter at være udtaget af Skolen atter indmeldes. Dog skal det være Skoleudvalget overladt at eftergive Betaling af disse, naar særlige Omstændigheder tale derfor.

20. For Skoleforsømmelser mulkteres ikke; men de Børn, som trods gentagne Paamindelser vedblive at forsømme Skolen, henvises til Friskolen. Naar Betaling for et Barn ikke erlægges i rette Tid, kan det udelukkes af Skolen.

21. Der bortgives hvert Aar saa mange Fripladser til flinke og trængende Børn, som svare til højst en Tiendedel af de ved Skoleaarets Begyndelse i Skolen værende Børn. Disse Fripladser fordeles om muligt i Forhold til Antallet i

Drenge- og Pigeskolen. Dog kan intet Barn, som ikke har gaaet et Aar i Betalingsskolen, nyde Friplads.

22. Moderation i Betalingen tilstaas for Søskende, saaledes at der for 2 Børn eftergives 1/4 og for 3 eller flere Børn 1/3 af den sammenlagte Betaling.

23. Der afholdes offentlig Eksamen een Gang aarlig umiddelbart før Sommerferien. Efter Eksamenens Slutning finder Translokationen Sted, hvilken foretages af Overlæreren efter indhentet Approbation paa den af ham, efter Overlæg med Lærerne og Lærerinderne, gjorte Indstilling til Skolekommissionen.

Den Forandring, som Skoleplanen af 30te November medførte for de enkelte Fag, der læstes i Betalingsskolen, indskrænkede sig i det væsentlige til, at Mathematik helt bortfaldt, Fysik og Naturhistorie fik et ringere Omfang, og de to fremmede Sprog, Tysk og Engelsk, bleve ikke mere tvungne Fag, men kunde tages med eller ikke, som man selv syntes, de maatte betales særskilt, 1 Mk. 8 Sk. maanedlig for et Sprog og 2 Mk. for begge, og denne Betaling tages ikke med ved Beregningen af Moderation.

Allerede i Aaret 1860 ved Kateket Schwartz's Udnævnelse til Sognepræst var man begyndt at tale om Nedlæggelse af Kateketembedet, saaledes at man i Stedet fik en Overlærer, der var helt knyttet til Skolen og ikke som Kateketen maatte gøre Tjeneste baade ved Skolen og Kirken; men Sagen blev stillet i Bero.

Da Krarup Vilstrup 1869 forflyttedes, kom den atter frem og denne Gang i selve Byraadet; den havde en Del Stemning for sig, men kunde dog ikke gennemføres, uagtet adskillige Kateketembeder i Mellemtiden vare nedlagte i andre Købsteder; ogsaa efter Rudbechs Død var Sagen fremme; men det var dog først i 1876 efter Vittrups Bortrejse, at Sagen blev til Alvor.

Ministeriet samtykkede i den foreslaaede Forandring, et vellønnet Overlærerembede oprettedes og besattes med en Mand, der kun skulde have med Skolen at gøre.

I 1877 fremkom Skoleudvalget med en Instruks for Over-

læreren, der viser os, hvad denne Mand i Fremtiden vilde faa at gøre. Den lyder saaledes:

Instruks for Overlæreren ved Betalingskolen i Aalborg.

1. Overlæreren fører det nærmeste Tilsyn med alt, hvad der hører ind under Skolens Forretningsorden og Disciplin, under Ansvar for Skolekommissionen og efter de paa et Lærermøde vedtagne almindelige af Skolekommissionen approberede Ordens- og Disciplinbestemmelser.

2. Han fremsender aarlig (ved Skoleaarets Begyndelse) en Læseplan med fuldstændig Fag- og Timefordeling til Skolekommissionens Approbation.

3. Som Lærernes og Lærerindernes nærmeste Foresatte er han Mellemleddet mellem dem og Skolekommissionen. Han modtager, paategner og fremsender Andragender m. m. fra Lærere, Lærerinder, Forældre og Værger.

4. Han sammenkalder Lærermøder, ved hvilke han fører Forsædet, og hvor hans Votum ved lige Stemmeantal gør Udslaget.

5. Han fører Skolens Hovedprotokol over Børnene og besørger Indskrivning og Udskrivning (kfr. Lov af 2den Maj 1855 §§ 3 og 4) samt paaser at Skolens Børn ere vaksinerede (kfr. Lov af 4de Februar 1871).

6. Overlæreren er Bibliotekar ved Skolens Bibliotek.

7. Over Restancer af Skolekontingent gøres Indberetning hver Maaned i Forbindelse med Meddelelse om Børneantal, Fra- og Tilgang, Fordeling i Klasserne og hvad andet, der ellers kan være at underrette Skolekommissionen om. Indberetningen maa være fremsendt til Skolekommissionens Formand inden den anden Torsdag i hver Maaned.

8. Han gør Forslag til Skolekommissionen om, paa hvilke Dage Eksamen skal holdes, og han ordner alt, hvad der i saa Henseende er nødvendigt.

9. Efter at have konfereret med Lærere og Lærerinder gør han Forslag til Kommissionen om:

a. hvilke Børn, der efter Eksamen skulle om- og opflyttes.
b. hvilke Børn, der skulle indstilles til Gratispladser, efter

at han i Forvejen i Slutningen af Avgust Maaned i Byens Aviser har ladet indrykke Bekendtgørelse om, at Ansøgninger om Fripladser, stilede til Byraadet, kunne indgives i Løbet af 14 Dage.

c. hvilke Børn der skulle komme i Betragtning ved Flidsbelønninger, hvortil Mulkterne for Forsømmelser i Friskolen anvendes.

d. hvilke Bøger, Læse- og Læreapparater m. m., der skulle bruges.

10. Overlæreren meddeler Lærerne Underretning om, naar Skolen har Fridag, samt naar Ferierne begynde og ende. Ønsker Skolen ekstraordinær Fridag, indgiver han Begæring derom til Skolekommissionen.

De reglemterede Ferier ere:

a. Juleferie fra 23de December til 6te Januar, begge inklusive.
b. Fastelavnsmandag.
c. Paaskeferie fra Onsdag i den stille Uge til Onsdag efter Paaske, begge inkl.
d. Pintseferie fra Lørdag før til Onsdag efter Pintse, begge inklussive.
e. Sommerferie en Maaned fra Translokationens Datum.
f. Valgdagen til Rigsdagen.
g. Hele Pintsemarked. Den første Dag af de to Markeder i September og Oktober.
h. Dagen før Mikkelsdag og Eftermiddagen før Mortensdag.
i. St. Hansdag.
j. Kongens Fødselsdag.
k. De to lovbestemte Flyttedage.

11. I Tilfælde af en Lærers eller Lærerindes Fraværelse træffer Overlæreren Foranstaltninger til, at Undervisningen saavidt mulig kan gaa sin Gang, og enhver Lærer eller Lærerindes Forfald skal derfor betinnelig meldes ham. Han har ikke Ret til at give nogen Lærer eller Lærerinde ekstra Frihed, derimod kan han fritage et Barn for Skolegang indtil en Uge, naar Begæring derom fremsendes af Forældre eller Værge, ud over hvilket Tidsrum Skolekommissionens Samtykke skal indhentes.

12. Dersom et Barn forser sig saaledes, at en Lærer eller

Lærerinde ikke mener selv at kunne afgøre Sagen, meldes det til Overlæreren, som saa enten selv tager Bestemmelse eller indstiller Sagen til Skolekommissionen.

13. Overlæreren læser fra 20—24 Timer om Ugen, men han har baade Pligt og Rer til at overvære Undervisningen hos de andre Lærere, ligesom det kan paalægges ham een Gang hver Maaned at inspicere Halvdelen af Byens private Skoler og derom gøre Indberetning til Skolekommissionen.

14. Inden Udgangen af Januar Maaned tilstiller han Skolekommissionens Sekretær alle de Oplysninger, som ere nødvendige til Affattelse af de aarlige Indberetninger om Skolevæsenets Tilstand i Aalborg.

15. Imod passende Godtgørelse assisterer en af Lærerne Overlæreren ved Inspektørforretningerne osv.

16. Overlæreren modtager paa Kæmnerkontoret de saakaldte Skolepenge efter Lov af 8de Marts 1856 § 11 som Tillæg til Lærernes Løn og fordeler disse indbyrdes mellem Lærerne.

17. Han opkræver samtlige Skolekontingenter ved Betalingsskolen og afleverer for hver Maaned Regnskab derover, som indsendes til Skoleudvalget gennem Skolekommissionen, samt indbetaler det i Følge Regnskabet indkomne Beløb i Kæmnerkassen.

18. Han fører en efter det ham af Skoleudvalget forelagte Skema nøjagtig og fuldstændig Inventarieliste over de Genstande, der anskaffes som Betalingsskolens Ejendom.

19. Han attesterer Rigtigheden af samtlige Regninger for Betalingsskolens Ekstratimer.

20. For Opkrævningen af Skolekontingent ved Betalingsskolen nyder Overlæreren en passende aarlig Godtgørelse.

Naar vedkommende Leverandører af Inventar, Rekvisitter og Forbrugsgenstande, som Blæk, Penne, Papir, Olie, Lys, etc., udstede Regninger til Kommunen, er Overlæreren pligtig at attestere deres Rigtighed for Betalingsskolens Vedkommende, for saa vidt de anførte Ting ere rigtig leverede.

22. Overlæreren paaser, at alt hvad der er nødvendigt til Skolens Brug er til Stede, og enhver Mangel, det være ved Lokaler eller Apparater, hvorpaa han selv eller ved Lærernes Anmodning bliver opmærksom, søger han straks at afhjælpe

enten ved direkte Henvendelse til Skoleudvalget eller om fornødent gøres til Skolekommissionen.

23. Byraadet har forbeholdt sig at foretage Forandringer i nærværende Instruks, naar Omstændighederne maatte gøre saadant nødvendigt.

Det staaende Udvalg for Skolevæsenet i Aalborg d. 31/10 1876.

Peter Grønning. V. F. Ovesen. Diechmann.

Approberet af Byraadet den 13de Avgust 1877.

Skolens Plan er beregnet paa Afslutning i 14 Aars Alderen; dog er der aabnet en Mulighed for Eleverne til at tage almindelig Forberedelseseksamen, idet Undervisningen er ordnet saaledes, at der i de fem første Drengeklasser læres, hvad der fordres til Optagelse i Latinskolens 1ste Klasse med Undtagelse af Fransk, i hvilket Fag der dog tilbydes de Elever, som ønske at gaa denne Vej, Ekstraundervisning.

Den almindelige Regel ved Lærernes Anvendelse i Betalingsskolen er, at i Forberedelsesklasserne modtages Børnene af en enkelt Lærerinde, som har alle Fag i Klassen.

Ogsaa i Mellemklasserne er der i Regelen en enkelt bestemt Lærer eller Lærerinde, der i sin Klasse har det overvejende Antal Timer. Denne Lærer følger med Børnene op i de paafølgende Klasser, hvor han har det overvejende Antal Timer og betragtes som Klasselærer, han følger altsaa Børnene til Dels helt fra 1ste Klasse til deres Udgang af Skolen. I de øverste Klasser tages der dog i visse Fag, som Sprog, Tegning, Fysik, Naturhistorie, Sang o. s. v. mere Hensyn til de Lærere, som specielt ere Faglærere, og de overtage da de Discipliner, hvortil de særlig egne sig, selv om en anden der er Klasselærer.

De sidste 20 Aar ere gaaede forholdsvis rolig hen over Betalingsskolen. I 1891 skete en delvis, men meget lille Forhøjelse af Skolepengene, idet den maanedlige Betaling for Eftertiden sattes saaledes for en enkelt Elev:

5te og 4de Kl.	3die og 2den Kl.	1ste og Forbered. Kl.
Kr. 3,00.	Kr. 2,00.	Kr. 1,00.

For een af to Søskende. Kr. 0,75.
Kr. 2,25. Kr. 1,50.
For een af tre eller flere Søskende.
Kr. 2,00. Kr. 1,33, Kr. 0,66.

Undervisningstiden var i 1897 fordelt saaledes:

Klasser.	Religion.	Anskuelsesund.	Dansk.	Skrivning.	Regning.	Tegning.	Verdenshistorie.	Fædrelandshist.	Naturhistorie.	Geografi.	Fysik.	Tysk.	Engelsk.	Sang.	Gymnastik.	Haandarbejde.	Timer ugentlig.
5. Drengekl. A., og B.	3		5	2	4	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2		38
4. do. A., B. og C.....	3		5	2	4	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2		36
3. do. A., B. og C.....	3		6	3	5	3		2	2	2		3		2	2		33
2. do. A., B. og C.....	3		8	4	5	2		2		2				2	2		30
1. do. A. og B.	3		10	5	5			1		1				1	2		28
Forb. do. A., B. og C.....	3/2	3/2	12	6	5										2		28
5. Pigeklasse A. og B.	3		6	3	3		2	2	2	2				2		10	35
4. do. A. og B.	3		6	3	4		1	2	2	2				2		10	35
3. do. A. og B.	3		6	3	4			2		2				2		10	32
2. do. A. og B.	3		7	3	4			2		2				1		10	32
1. do. A. og B.	3		7	3	4			1		1				1		10	30
Forb. do. A. og B.	3/2	3/2	9	5	5											8	30

Samtidig med den nævnte Forhøjelse af Skolepengene forøgedes Antallet af Fripladser fra 10 til 15 pCt., dog saaledes, at de ny 5 pCt. forbeholdtes flinke Elever i Friskolen, der ere over 10 Aar. Det er dog kun ganske faa af Friskolens Børn, der have benyttet denne

Forret, saa ikke faa af disse Pladser stadig have staaet ledige, indtil Skolen for et Par Aar siden fik Lov til midlertidig at besætte de ledige Pladser med Skolens egne Børn.

Undervisningen i Tysk og Engelsk skulde, som Planen angiver, ikke være obligatorisk og betales særskilt. Heri er der dog i 1898 sket den betydelige Forandring, at Byraadet efter Andragende fra Skolen har vedtaget og faaet ministeriel Approbation paa, at den særlige Betaling for Sprogundervisningen ophæves, og Undervisningen i disse Fag gøres obligatorisk for alle Drenge i de øverste Klasser. Skolen er vokset overordentlig i de Aar, der ere gaaede siden den nye Plans Indførelse. Fra et Børneantal i 1868 paa 62 Elever i begge Afdelinger staar den nu med en Skare paa 815 og vokser stadig. Alle Lokaler i Skolen i Danmarksgade fra Kvist til Kælder have længe været i Brug, allerede i Firserne begyndte man at befolke den gamle Grotumsskole, ogsaa den er nu fyldt, saa den Tid maa være nær, da der maa træffes ekstraordinære Forholdsregler for at skaffe Plads, med mindre man skulde finde paa at vende tilbage til den gamle Fremgangsmaade, der i sin Tid blev saa skæbnesvanger for Betalingsskolen, at nedlægge Klasser og forhøje Skolepengene.

Loven af 1814 satte Skolekommissionen som Købstadskolernes nærmeste Tilsyn. Den skulde bestaa af Sognepræsten eller Sognepræsterne, hvis der var flere Sogne, Magistraten og to eller tre Skoleforstandere, som valgtes af Direktionen, Amtmanden og Provsten. Øverste Instans i Skolesager var Cancelliet. Skolekommissionen havde et noget andet Udseende end nu, navnlig havde den betydelig flere Medlemmer, i Tiden 1815—1851 var der bestandig ni foruden en Sekretær. 1815 bestod Kommissionen af følgende: Schierup, Stiftsprovst, Claudi, Præst, Henneberg, do., Hornsyld, Borgmester, Glerup og L. C. Nørgaard, Raadmænd, Andkjær, Justitsraad, og Meden, der i mange Aar var Sekretær, men ellers var Kapellan ved Budolfi Kirke, desuden Købmændene J. Borup og N. Andkjer.

At det tit faldt lidt vanskeligt at faa saa mange Medlemmer til at arbejde sammen, falder af sig selv, og man har da

heller ikke faa Eksempler paa divergerende Meninger, der ikke kunde samles og ofte førte til temmelig lange Nedlæggelser af Arbejdet for enkelte Medlemmers Vedkommende. Ja engang førte en saadan Uenighed endogsaa til, at Kommissionens Formand aarevis slet ikke gav Møde, uagtet de øvrige Medlemmer gentagende hos Direktionen protesterede mod hans Udeblivelse. Det kan derfor ikke vække Forundring, at man til sidst blev enig om at søge Cancelliet om, at Medlemmernes Antal i Skolekommissionen maatte betydelig indskrænkes. Dette skete dog først i 1851, noget efter at den nye Skoleplan var indført, og efter at man flere Gange havde søgt Ministeriet derom.

En Ministerskrivelse af 6te Juni 1851 indskrænkede Medlemmernes Antal til fem, nemlig Sognepræsten ved Frue Kirke, der skulde være Formand, Kapellanen ved Budolfi Kirke, der skulde være bestandigt Medlem, et Medlem af Magistraten og to af Borgerrepræsentationen, af hvike mindst det ene skulde være valgt af dets Midte.

Denne Ordning vedvarede til Loven af 26de Maj 1868 igen bragte Forandring, idet den i sin § 14 bestemmer, at Bestyrelsen af Skolevæsenets Indtægter og Udgifter, dets Kasse- og Regnskabsvæsen overgaar til Byraadet, hvem det ogsaa tilkommer at gøre Forslag til Lærerembeders Besættelse og i det hele at udføre de Forretninger, som Loven af 8de Marts 1856 henlægger under Borgerrepræsentationen, særlig at bringe den anordnede Skoletvang til Udførelse.

Derimod udføres det nærmeste Tilsyn med Skoleundervisningen og Lærernes Embedsførelse af en Skolekommission, bestaaende af Sognepræsten eller Sognepræsterne og dobbelt saa mange af Byraadet, af hvilke mindst Halvdelen skal vælges af Raadets Midte; deres Valg gælder for tre Aar. Denne Ordning gælder endnu. — De nuværende Medlemmer af Skolekommissionen ere:

Overlærer Ovesen, R. af Dbg. og Dbm., Formand.
Pastor Begtrup-Hansen, R. af Dbg., Næstformand.
Adjunkt Wiwel, Sekretær.
Bogtrykker Hansen.
Konsul Rechnitzer, R. af Dbg.

Byraadets Skoleudvalgsmedlemmer ere:
Bankdirektør E. Dyhr, R. af Dbg., Formand.
Sagfører B. Rafn og
Blikkenslager Berbom.

Det fortjener at nævnes, at saavel Kommissionens som Udvalgets Formand ere Veteraner i Skolevæsenets Tjeneste, idet Overlærer Ovesen kan se tilbage paa en uafbrudt Virksomhed her, der naar lige til Aaret 1862.

Bankdirektør Dyhr har vel ikke været Medlem saa længe; det første Skolekommissionsmøde, han var tilstede i, var den 13de Marts 1873, men han har dog tjent Aalborg Skolevæsen i over 25 Aar, og i adskillige af disse har han været Medlem baade af Kommission og Udvalg paa en Gang.

Før Bankdirektør Dyhr virkede Købmand P. Grønning, R. af D., i mange Aar som Skoleudvalgets Formand og Kasserer og viste i den Tid en varm og aldrig svigtende Interesse for Skolen og dens Lærere.

I Tiden mellem 1814 og 1868 beskikkedes Lærerne her i Byen af Skoledirektionen efter Indstilling af Skolekommissionen, det var først Loven af 26de Maj 1868, der lod Indstillingsretten gaa over til Byraadet, Lærerne antoges med 3 Maaneders Opsigelse, dog skulde Opsigelsen altid godkendes af Cancelliet og senere af Ministeriet. Det var dog yderst sjældent, man gjorde Brug af denne Opsigelsesret; her kendes kun et Tilfælde, hvor Ministeriet ligefrem paalagde Kommissionen at opsige vedkommende Lærer.

De fleste Læreres Kaldsbrev lyder paa Ansættelse ved Aalborg Borgerskole eller Aalborg Skolevæsen, undertiden er tilføjet, hvilken Skole der skal læses ved, Friskolen eller Betalingsskolen, eller, at man er forpligtet til at læse ved den Skole, Kommissionen bestemmer. Regelen har dog været, at en Lærer er bleven ved at læse ved den Skole, han først er begyndt ved, og det er kun undtagelsesvis, at en Lærer efter Aars Forløb er overført fra den ene til den anden Skole. I Nedgangsperioden for Betalingsskolen var der dog adskillige Lærere, der flyttedes fra denne Skole til Friskolen, ligesom der ogsaa er Lærere, der ere begyndte ved Friskolen for senere

at gaa over til Betalingsskolen. Enkelte Lærere have ogsaa paa samme Tid læst ved begge Skoler, den ene Halvdag ved den ene, den anden Halvdag ved den anden.

Kun sjældent er det hændet, at en Lærer mod sin Villie er overført fra den ene Skole til den anden, men ogsaa i denne Henseende har vort Skolevæsen et i sin Tid temmelig opsigtsvækkende Eksempel. Aarsagen var den, at vedkommende Lærer slet ikke kunde enes med de Lærere, han arbejdede sammen med, satte sig ud over Skolens Orden og bestemt modsatte sig de af Overlæreren givne Ordrer, saa at det ene forargelige Optrin efter det andet fandt Sted ved Skolen. Han blev da uden videre af Skolekommissionen med Direktionens Billigelse, rigtignok mod sin bestemte Protest baade i Bladene og i Klage til Ministeriet, overført til den anden Skole. Iøvrigt blev den noget nervøse Mand, der stadig følte sig forurettet og ilde medhandlet og som Følge deraf altid var utilfreds, en halv Snes Aar senere efter gentagne Ansøgninger, og da en ny Overlærer imidlertid var udnævnt, atter flyttet tilbage til den Skole, ved hvilken han fra først af havde læst.

Da Skoleplanen af 1851 traadte i Kraft, indførtes en forandret Lønningsmaade, en Slags stigende Skala, der dog ikke fuldt ud kom til at virke, før de Lønningsbestemmelser, som Loven af 8de Marts 1856 fastsatte, traadte i Kraft, idet den indeholdt den mærkelige Bestemmelse, at den ikke skulde gælde fuldt ud, saalænge de daværende ældre Lærere Gregersen, Petersen og Ellermann vare i Embede.

De Lønninger, som Loven af 8de Marts 1856 bestemte, bleve ikke alle Steder straks indførte, idet Ministeriet af og til dispenserede i flere Retninger.

I Aalborg blev Lønnen foreløbig saaledes:

1. Schwartz's Løn 300 Rdl., Husleje og Brændsel 150 Rdl., Offergodtgørelse 200 Rdl. Ialt 650 Rdl.
2. Gregersen 300 Rdl. Husleje og Brændsel 120 Rdl. Ialt 420 Rdl.
3. Overl. Ellermann 300 Rdl. Husleje og Brændsel 120 Rdl. Ialt 420 Rdl.
4. Gjerum 300 Rdl. Husleje og Brændsel 120 Rdl. Ialt 420 Rdl.
5. Fjorbach 300 Rdl. Husleje og Brændsel 90 Rdl. Ialt 390 Rdl.

6.—8. Topp, Smith og C. Ellermann hver 390 Kr.
9.—11. Thaanum, Andersen og Lomborg hver 240 Kr.
12.—13. Bøcher og den nye Lærer hver 190 Rdl.

Hertil lagt for hvers Vedkommende 50 Tdr. Byg efter Kapitelstakst samt Skolepenge, der beregnes for hver Skoles Lærere for sig.

I 1874 fik samtlige Lærere paa ældst og yngst Lønning et Gratiale paa 160 og 120 Kr., der ogsaa udbetaltes de følgende Aar, indtil det i 1886 ved Ministeriets Sanktion blev optaget som fast Løn. Herom følgende Skrivelse:

»Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet den 6te April 1886.

Med Direktionens Anbefaling i behagelig Skrivelse af 31. f. M. har Ministeriet modtaget Forslag fra Aalborg Byraad til Omregulering af Lønningerne for Lærerpersonalet ved Aalborg Kommuneskoler gaaende ud paa, dels at optage det Lærerpersonalet hidtil tillagte ekstraordinære Gratiale som en fast Bestanddel af Embedernes Lønning, og dels paa, at foretage en mindre Lønningsforhøjelse for Embederne for Lærere og Lærerinder af den lavere Lønningsklasse. Efter Forslaget ville Lønningerne for Fremtiden være at fastsætte saaledes:

a. For Lærere paa ældst Lønning:
50 Tdr. Byg at betale med Penge efter Kapitelstakst. Fast Pengeløn Kr. 700,00. Huslejegodtgørelse Kr. 300,00. Brændsel Kr. 100,00. Ialt Kr. 1100,00.

b. For Lærere paa yngst Lønning:
50 Tdr. Byg efter Kapitelstakst. Fast Pengeløn Kr. 400,00. Huslejegodtgørelse Kr. 200,00. Brændsel Kr. 90,00. Ialt Kr. 690,00.

c. For Lærere med Bolig paa yngst Lønning.
50 Tdr. Byg efter Kapitelstakst. Fast Pengeløn 400 Kr. Brændselsgodtgørelse Kr. 90. Ialt Kr. 490,00.

d. Lærerinder paa ældst Lønning.
50 Tdr. Byg efter Kapitelstakst, der dog kan nedsættes med en Trediedel. Fast Pengeløn Kr. 600,00. Huslejegodtgørelse Kr. 200,00. Brændsel Kr. 100,00. Ialt Kr. 900,00.

e. For Lærerinder paa yngst Lønning.
50 Tdr. Byg efter Kapitelstakst, der dog kan nedsættes med en Trediedel. Fast Pengeløn Kr. 200,00. Husleje-godtgørelse Kr. 200,00. Brændsel Kr. 90,00.

Ialt Kr. 490,00.

I Anledning heraf skulde Ministeriet til behagelig Efterretning og videre Bekendtgørelse melde, at de ovennævnte Lønningsforslag herved approberes saaledes, at de ville være at lægge til Grund ved Opgivelsen af Embedernes Lønninger pr. 31. Marts til Brug ved den almindelige Omregulering i indeværende Aar.

Paa Ministeriets Vegne.

Linde. Holten.

Med Hensyn til yngst og ældst Lønning kan bemærkes, at her er aldrig nogen Lærer straks bleven ansat paa ældst Lønning, men alle ere begyndte med den lavere Løn og ere saa i Regelen, naar deres Tur er kommen, i Rækkefølge rykket op paa den højere Løn; enkeltvis ere nogle faa midlertidig sprungne forbi, men have dog senere naaet ældst Gage. I ældre Tid skete saadan Oprykning uden nogensomhelst Ansøgning, men i mange Aar derefter maatte man søge Ældstlærerembederne og fik, naar man beskikkedes til et saadant, nyt Kaldsbrev.

Efter Indførelsen af den stigende Lønningsskala 1894 ere den Slags Ansøgninger selvfølgelig bortfaldne.

De to Overlærerembeder vare i sin Tid blevne tillagte en Løn, som kun ganske faa Embeder af den Slags have her i Landet, de ere begge regulerede til henimod 4000 Kr.

Den nugældende Lønningsplan, der blev vedtaget af Byraadet og approberet af Ministeriet den 5te Marts 1894 som gældende fra 1ste Januar samme Aar, angaar ikke Overlærerne, men samtlige fast ansatte Lærere og Lærerinder.

Aarlig Løn foruden Skolepenge:

	Lærere:	Lærerinder:
Begyndelsesløn	1000 Kr.	750 Kr.
Efter 5 Aars Tjeneste	1200 —	800 —

	Lærere:	Lærerinder:
Efter 10 Aars Tjeneste....	1500 —	1000 —
— 15 — —	1700 —	1200 —
— 20 — —	1800 —	1400 —
— 25 — —	2200 —	1400 —

Kun en Trediedel af det samlede Antal Lærere og Lærerinder, Overlærerne ikke medregnede, maa være i ældste og næstældste Lønningsklasse.

Tjenestetiden med Hensyn til Oprykning paa højere Lønning regnes fra den Tid, da vedkommende fik fast Ansættelse ved Kommunens Skolevæsen. De to sidst ansatte Lærere eller Lærerinder ere pligtige at modtage Bolig in natura imod derfor at lide en Afkortning i deres Løn af 150 Kr. aarlig.

Denne Løn udbetales maanedsvis ved den paagældende Maaneds Begyndelse. Enhver ny Løn eller Forhøjelse i Løn tager sin Begyndelse fra den Dag, Kaldelsen sker, eller Oprykning finder Sted.

Hvad der efter de før Lønningsplanen af 1894 gældende Regler var tillagt nogen Lærer eller Lærerinde mere i Løn end efter disse Regler, beholder vedkommende som personligt Tillæg, der bliver at medtage i Reguleringssummerne, og som nedsættes eller bortfalder ved Oprykning til højere Lønning.

Det har indtil de senere Aar været et paafaldende lille Antal eksaminerede Lærerinder, der have været knyttede til Aalborg Skolevæsen, navnlig naar man ser hen til deres Anvendelse i andre Købstæder og da særlig i København og Frederiksberg, hvor det overvejende Antal af Lærerkræfterne ere Kvinder. Den første eksaminerede Lærerinde ansattes her i Slutningen af 1863, den næste kom 1872, og den tredie Aaret efter; men skønt Byen derefter udviklede sig stærkt, og der næsten hvert Aar oprettedes nye Lærerembeder, saa ansattes der i 15 Aar ikke en eneste eksamineret Lærerinde.

Efter 1888 er der indtil nu ansat fem, men det er dog et mærkeligt lille Antal i Forhold til det samlede Antal faste Lærere.

Af 49 faste Lærerposter ere kun 9 besatte med eksaminerede Lærerinder.

Timelærere havde man i tidligere Tid kun til Haandarbejde, Gymnastik og Sang. Det var rent midlertidigt, naar en Timelærer undertiden anvendtes i de almindelige Skolefag. En Undtagelse danner dog i saa Henseende en enkelt Lærer, der i fem Aar gik som Timelærer. Timelærerinder benyttedes slet ikke paa denne Maade.

Da de nye Skoler i Danmarksgade i 1879 toges i Brug og Forberedelsesklasserne i Friskolen oprettedes, antog Skoleudvalget flere unge Piger, der tidligere havde givet sig af med privat Lærerindevirksomhed, til at læse i disse Klasser, og deres Antal er senere stadig bleven forøget, efter som Børneantallet er vokset, saa det nu er et ikke ganske lille Korps af ueksaminerede Lærerinder, der er beskæftiget dels ved Forberedelsesklasserne, dels ved Undervisning i Haandarbejde, ialt 22, og desuden have vi som Timelærere begge Byens Kantorer i Sang, to Gymnastiklærere og to Timelærere i almindelige Fag.

I det hele virker der ved Aalborg Skolevæsen for Tiden 70 Lærere og Lærerinder.

Timelærerinderne vare fra føtst af temmelig daarligt lønnede. Dette gav i 1896 samtlige Timelærerinder Anledning til at fremkomme med et Andragende, der gik ud paa en Forbedring af deres Kaar og mulig fast Ansættelse. Andragendet var anbefalet af Overlærerne. Skolekommissionen stillede sig velvillig til Sagen, idet den den 8de Oktober samme Aar foreslog, »at der herefter skulde gives Timelærerinderne Adgang til fast Ansættelse med Løn efter den gældende Lønningsskala efter 15 Aars god Tjeneste, dog ikke som en Ret, der fastslaas én Gang for alle, men som en Adgang, der for hver enkelts Vedkommende er betinget af, at hun til den Tid anbefales af Overlærerne og Skolekommissionen saaledes, at Byraadet vil indstille, og Skoledirektionen med Ministeriets Billigelse kalde hende dertil.« Man foreslog endvidere, at der straks gjordes en Begyndelse med 5 af de ældste Timelærerinder, der skønnedes at fyldestgøre disse Betingelser. Endvidere henstillede Kommissionen, at der under Forudsætning af Skolens og Kommissionens Anbefaling herefter kan indrømmes Timelærerinder, der i længere Tid ved Sygdom blive forhindrede i at besørge deres Timer, Hjælp til en Vikar

samt at Antagelsen af saadanne ikke fast ansatte Lærerinder, for saavidt Kommissionen antager, at Stillingen med Tiden vil gaa over til at blive et fast Lærerindeembede, herefter i hvert enkelt Tilfælde sker under Approbation af Skoledirektionen.

Dette Forslag tiltraadtes af Skoleudvalget og efter at være forhandlet i flere Møder, blev det den 19de December med overvejende Majoritet tiltraadt af Byraadet og derefter indsendt til Ministeriets Approbation.

Samtidig havde Ministeriet under 7de Januar 1897 forlangt en Udtalelse af Skoledirektionen i Anledning af, at der for Tiden findes et uforholdsmæssigt stort Antal Timelærerinder ved Aalborg Købstads Skolevæsen. Skoledirektionen indsendte derpaa under 5te April s. A. en Fremstilling af de herværende Skoleforhold og gjorde Indstilling væsentlig overensstemmende med Byraadets Forslag, idet den dog angaaende den fremtidige Ansættelsesmaade foreslog, at alle Timelærere og Timelærerinder fremtidig ansættes af Skoledirektionen efter Byraadets Indstilling.

Herefter resolverede Ministeriet under 26de Maj, at man maatte anse en Benyttelse af Timelærerinder i et saadant Omfang og paa saadanne Lønningsvilkaar, som hidtil havde fundet Sted ved Aalborg Skolevæsen, for ganske utilstedelig, og at det derfor vil være nødvendigt, at bringe Antallet af Timelærerinder ned til et langt ringere Tal, og at træffe Foranstaltninger til, at der i Fremtiden for Timeundervisningen betales en mere passende Lønning end hidtil.«

»Efter Omstændighederne vil man nøjes med, at der foreløbig gives de 5 Lærerinder fast Ansættelse, idet man skal bemærke, at den Omstændighed, at Timelærerinde Emma Olufsen for Tiden kun underviser i Haandarbejde, ikke bør udelukke hende fra at opnaa fast Ansættelss, da hun er ansat med Forpligtelse til at undervise i de Fag, der til enhver Tid anvises hende, ligesom man maa holde for, at Frk. Stenersen bør oppebære fuld Lønning som fast Lærerinde, uanset at hun for Tiden kun underviser 26 Timer, idet hun vil være forpligtet til, naar som helst det forlanges, at undervise det fulde Timeantal.«

»Med Hensyn til de andre Timelærerindeembeders Afløsning af faste Embeder vil Ministeriet acquiscere ved Direktionens Indstilling, idet man udtrykkelig maa fastholde, at den endelige Ordning maa være den, at der kun undervises af Timelærere og Timelærerinder i Særfagene, Sang, Gymnastik, Tegning og Haandarbejde; angaaende Ansættelse i de ommeldte Stillinger er Ministeriet enig med Direktionen i, at denne fremtidig bør ske af Skoledirektionen efter Byraadets Indstilling.«

»Hvad Lønnen angaar, venter man Indstilling fra Byraadet om Forhøjelse af denne med særlig Hensyn til fremtidige Ansættelser, saaledes at der ved Besættelse af de paagældende Stillinger kan gøres Regning paa eksaminerede Ansøgere«.

Byraadet vedtog derefter den 6te September 1897 at forhøje Timelærerindernes aarlige Løn til 550 Kr., stigende til 600 Kr. efter 5 Aars Tjeneste og 700 Kr. efter 10 Aars Tjeneste. Disse Lønningssatser indsendtes derefter til Ministeriets Approbation.

Ministeriet udtalte derefter i Skrivelse af 9de December, at disse Satser var et væsentligt Fremskridt, men henstillede dog at forhøje hver af dem med 50 Kr. Byraadet indstillede derefter under Henvisning til

1. at de nævnte Lærerinder hidtil alle ere ueksaminerede,
2. at man holder Elevantallet i Friskolens Forberedelsesklasser meget lavt, gennemsnitlig ca. 22,
3. at man paatænker at give de Timelærerinder, der ikke opnaa fast Ansættelse, Adgang til Pension af Kommunens Kasse, og
4. at der er aabnet dem Udsigt til fast Ansættelse efter 15 Aars god Tjeneste.

Med denne Paategning indsendtes Forslaget uforandret til Approbation. Ministeriet resolverede derefter under 20de Februar, at Ministeriet vedblivende maa anse en Forhøjelse for vel begrundet, men at man dog efter Omstændighederne ikke finder tilstrækkelig Anledning til at nægte Approbation paa Byraadets Indstilling.

Som bekendt indeholdt Loven af 8de Marts 1856 i sin § 11 den Bestemmelse, at Lærerne som Tillæg til deres Løn skulde have et Beløb, som kaldtes Skolepenge, og

som i og for sig var saare ringe; det beregnedes almindeligt til 3 Mk. pr. Barn, der søgte Skolen. Det tilvejebragtes dog ogsaa ved Skolepenge, der fastsattes af Skoleraadet paa Borgerrepræsentationens Forslag og kunde sættes til 1 eller 2 Rdl. om Aaret og maatte udredes af Børnenes Forældre saaledes, at for to Søskende betales kun halvt for det ene, var der tre eller flere, betales kun for to. Dog kunde fattige Forældre efter Ansøgning helt fritages for disse Skolepenge.

Heri Byen bestemte Borgerrepræsentationen, at der i Friskolen skulde betales 2 Rdl. af hvert Barn; men denne Beslutning vakte en Del Røre og megen Uvillie, man havde nu i mange Aar ikke ydet noget som helst for sine Børns Undervisning i Almueskolen, hvorfor mange søgte om Fritagelse, men de fleste betalte, særlig i Førstningen, saa Skolepengebeløbet blev ikke saa ganske lille og kunde for Lærernes Vedkommende ved Friskolen i flere Aar løb op til henimod 200 Rdl. aarlig.

Betalingsskolens Lærere fik kun de 3 Mk. pr. Barn. der udrededes af Kommunens Kasse, og det blev selvfølgelig kun til en meget mindre Sum. Det var derfor i og for sig ikke underligt, at Betalingsskolens Lærere fik Lyst til en Del af det store Skolepengebeløb, som Friskolens Lærere fik.

Imidlertid havde Ministeriet allerede 1856 paa Kommissionens Forespørgsel resolveret, at hver Skole for sig skulde have Skolepenge af sine Børn.

Ikke desmindre fremkom der den 8/11 1860 et Andragende fra Betalingsskolens Overlærer om, at Lærerne ved Betalingsskolen formentlig vare berettigede til at faa Del i det Overskud, der fremkom ved Skolepengene i Friskolen. Herpaa svarede Kommissionen ved at henvise til Ministeriets Resolution af 15de December 1856, efter hvilken Skolepengene skulde fordeles mellem hver Skoles Lærere for sig.

Igen 1862 fremkom et lignende Andragende om, at Lærerne ved Betalingsskolen maatte stilles paa samme Fod som Lærerne ved Friskolen i Følge Skolelovens § 11. Repræsentantskabet svarede herpaa, at det i Følge Skoleplanen ikke gik an, at Lærerne ved Betalingsskolen fik Skolepenge paa anden Maade end Lærerne ved Friskolen, nemlig af de Børn,

de underviste, hvorhos man maatte bemærke, at Kommunalbestyrelsens 1ste Forslag om, at Lærerne fik højere Tillæg end de tre Mark, stred imod den Fortolkning af Loven af 8de Marts 1856 § 11, som Direktionen har givet, og at en Deling af det, Friskolens Lærere faa mere end de tre Mark, er i Strid med den af Ministeriet under 15. December 1856 approberede Skoleplan, hvori der imod Slutningen findes den Passus, at hver Skole beholder sine Skolepenge, »der deles mellem dens Lærere«.

Imidlertid gik dette Spørgsmaal snart foreløbig ud af Verden.

Det Beløb, som Friskolens Børn betalte, blev stadig mindre og mindre, og det var forbundet med stort Besvær at faa det opkrævet, da det var et særdeles lille Antal Forældre i Forhold til Børneantallet, der ydede det med god Villie.

Loven bød, at Skolepengeydelsen hvert femte Aar skulde tages op til ny Forhandling og derefter fastsættes for de efterfølgende fem Aar, og da et saadant Tidsrum netop udløb 1ste April 1862, foreslog Overlæreren ved Friskolen paa Grund af det Bryderi, der var forbundet med at faa det højere Beløb, Alternativet med de tre Mark pr. Barn, som derefter skulde udredes af Kommunens Kasse.

Dermed var i Grunden Spørgsmaalet afgjort. Hver Skoles Lærere fik nu til Deling tre Mark af hvert Barn, der gik i Skolen; men da Friskolen havde Halvdagsskolegang og desuden flere Børn i Klasserne, mod Heldagsskolegang og færre Børn i Klasserne i Betalingsskolen, saa fik selvfølgelig denne Skoles Lærere noget mindre i Skolepenge end hins; den hele Forskel beløb sig næppe til nogle faa Kroner.

Man havde vist aldrig tænkt sig, at denne Sag skulde være kommet frem oftere og have givet Anledning til delte Meninger; dog skete dette alligevel.

Efter 20 Aars Hvile fremdroges Sagen paany, og Betalingsskolens Lærere fremkom med Begæring om Andel i Friskolens Skolepenge, det vil sige i den saare ringe Forskel, der nu var i de Beløb, som de to Skolers Lærere oppebar.

Sagen førtes denne Gang med Held fra Betalingsskolens Side; den fik Avtoriteternes Anbefaling; og det mærkelige

skete, at Ministeriet sagde ja til, hvad det gentagne Gange før havde sagt nej til. Alle tre Skolers Lærere faa nu lige meget i Skolepenge.

Herved fremkommer det mærkelige Forhold, at Betalingsskolens Lærere nu faa mere i Skolepenge, end Loven tilsiger Lærere i Almindelighed, medens Friskolens Lærere ere brøstholdne paa dette Punkt, idet de ikke engang naa det, som Loven opstiller som Minimum, de tre Mark.

Dette vil ses af nedenstaaende Talstørrelser. Betalingsskolen faar i Aar af 802 Børn Kr. 1088,65 i Skolepenge, hvilket giver et Beløb af ca. 1 Kr. 35 Øre pr. Barn, hvorimod Friskolerne af 2423 Børn kun faa 2136 Kr. 35 Øre eller 88 Øre pr. Barn.

De private Skoler.

De private Skoler i Aalborg efter 1845 kunne deles i to Slags: de, der væsentligst havde til Formaal at lære Børn de allerførste Begyndelsesgrunde, navnlig at læse, de saakaldte Madamme-Skoler, som i Regelen beholdt Eleverne til det fyldte ottende eller niende Aar, hvorefter disse gik over i en af de offentlige Skoler: Fri- eller Betalingsskolen, eller i en af den anden Slags Privatskoler, der underviste Børnene lige til Konfirmationsalderen.

Af den første Slags har der i det nævnte Tidsrum været mange, saa mange, at det hverken vilde være formaalstjenligt eller muligt at nævne dem her, ogsaa af den Grund, at ikke faa af dem have haft en saa kort Tilværelse, at de hurtig ere glemte. Oprettelsen af Forberedelsesklasserne ved Friskolen og Genoprettelsen af Forberedelsesklassen ved Betalingsskolen i Begyndelsen af Halvfjerdserne indskrænkede deres Tal betydeligt, men ligefuldt har der gennem Aarene været og er endnu et temmelig stort Antal af den Slags Skoler heri Byen.

Det er saa godt som udelukkende Kvinder, mest Enker eller ganske unge Piger, der have besørget Undervisningen i den Slags Skoler, der for det meste ikke talte mange Elever, ofte næppe tyve, men undertiden over tredive, der egentlig var mere, end een Lærerinde kunde overkomme, og næsten

altid mere, end hendes lille Skolestue kunde rumme. Nogen pædagogisk Fordannelse havde disse Lærerinder saa godt som aldrig, og med Kundskaber var det for det meste temmelig daarligt bevendt; skal man dømme efter de Præstationer, de nu og da have leveret med Hensyn til skriftlig Dansk, da have de tit været tarvelige. Skolegerningen har vist tit for Enkernes Vedkommende været et Forsøg paa ved Undervisning at skaffe et Tilskud til deres smaa Kaar. Men for at være en god Lærerinde for Smaabørn kommer det ikke saa meget an paa mange Kundskaber eller stor Lærdom som paa Kærlighed, det rette Hjærtelag og Gaver til at vinde Børnene og drage dem til sig, saa de lidt efter lidt vænnes til Skoleskik; Begyndelsesgrundene i Læsning, Skrivning og Regning kræve heller ikke Videnskabsmænd. Det fejler ikke, at de rette Lærergaver have været tilstede hos mange af disse ældre prøvede Kvinder, der viede Slutningen af deres Liv for Smaabørns Vel. Mindre skikkede have derimod de helt unge Piger været, som saa at sige lige efter Konfirmationen ombyttede Skolebænken med Katederet; men for det meste blev deres Lærerindevirksomhed af kort Varighed.

Skolekommissionens Tilladelse skulde indhentes, før en saadan Skole begyndte, men blev det ikke altid, som man ser af følgende Bekendtgørelse i Byens Blade under 10/6 47: »Vedkommende, som ved Hjælp af tiltagne Lærere og Lærerinder eller ogsaa ene holde privat Skole for Drenge og Pigebørn heri Byen, ville inden 15de Maj til Skolekommissionen indgive Beretning om det Antal Elever, de undervise, samt opgive Elevernes Navne og Alder.« Begæring om at holde Skole nægtedes saa godt som aldrig i ældre Tider; senere førte man gennem de aarlige Prøver et bestemt Tilsyn. En saakaldt »Mormonskole«, som i flere Aar holdtes i Slotsgade, optraadte Avtoriteterne skarpt imod, og det lykkedes til sidst at faa den til at gaa ind, men den var ogsaa som Skole betragtet af allersletteste Slags; Læreren var en Skrædder Petersen, der hverken kunde skrive eller regne og læste daarligt nok. Politiet lukkede derfor Skolen. 1857 paalægges det alle private Skoler at føre Dagbog og holde en eksamineret Religionslærer; ellers maa de kun læse med Smaabørn.

Af saadanne Skoleholdersker kunne nævnes:

Madame Thaggaard, der 4/3 44 fik Tilladelse til at undervise Børn i Begyndelsesgrundene; det var hende, der senere i en lang Aarrække virkede som Haandgerningslærerinde ved Betalingsskolen, lige til Frk. Severins Ansættelse 1863.

5/7 48 faar Jfr. Houmark Lov til at oprette en lille Pigeskole.

11/6 52 gaves lignende Tilladelse for Madame Eye; hun maatte kun læse med Børn under 9 Aar.

9/2 60 begynder Madame Hammer og 12/4 60 Madame Hedegaard hver sin Smaaskole; og Jfr. B. Kaastrup, senere gift Andersen, havde i mange Aar i Møllegade en Skole, der udelukkende søgtes af Piger, havde mange Elever og var i sit Slags anset for en god Skole. I 1854 fik Kommissionen Beretning fra: Jfrn. Ebbesen og Vennebeg, Md. Plaate, Curtius og Spengler samt Frk. Recke. Desuden nævnes Rosted med den Bemærkning, at denne Skole bliver at undersøge.

Jfr. Havsgaard havde i flere Aar en temmelig stor og god Skole, den laa paa Algaden ved Siden af Grotumsskole, men hørte op omtrent ved Aaret 1850.

De Privatskoler, særlig Drengeskoler, der var beregnede paa at beholde deres Elever til Konfirmationsalderen og give dem en afsluttende Undervisning, fik efter Oprettelsen af Betalingsskolen 1851 og Indretningen af Realundervisningen ved Latinskolen trange Kaar. Mange saadanne Skoler ere i det forløbne Tidsrum begyndte, have ført en brydsom Tilværelse i nogle Aar og ere saa hørte op paa Grund af pekuniære Vanskeligheder. Vel er der alle Steder — og da ogsaa i en By som Aalborg — nogle Forældre, der have imod at sende deres Børn i en offentlig Skole og derfor ty til den private Skoleundervisning, men deres Tal har ikke været saa stort her, at en Skole af den Slags i Længden har kunnet bære sig. En saadan Skole, hvis det da skal være en god Skole, kan ikke nøjes med de forholdsvis lave Skolepenge, som Betalingsskolen kræver af sine Børn, og den kan slet ikke give sig af med at have Gratistpladser.

Det er en lang Række af Skoleholdere, som saaledes, før de egentlig ønskede det, have maattet opgive deres Virksomhed heri Byen. Vi behøve kun at nævne: Klokker Claudi, Assessor Lüders, Topp, Olsen, Albrektsen, cand. theol. Børresen, D. Schjørring og Wulff; desuden Nielsen, nu i Hørby, Fiskbæk, Fynbo, Beer o. s. v. P. A. Dahl, der nu er Lærer ved Melchiors Skole i København, havde ogsaa i en Aarrække, en anset Drengeskole. Et Særsyn var det, at H. Kristensens Skole holdt sig i over tyve Aar lige til Bestyrerens Død; men det laa vist i Mandens store Nøjsomhed og i, at han i sin dygtige Hustru havde en stadig og udmærket Medhjælp.

En egen Art af Skoler havde i mange Aar den i Norge fødte Jfr. Edle Herlofsen, for Smaadrenge, der vare bestemte til at optages i Latinskolen; hun havde ualmindelige Gaver til at omgaas Børn og vandt i høj Grad sine Elevers Kærlighed, og det var et stort Savn for mange Familier, da hun paa Grund af Alder hørte op med sin Skole.

Pigeskolerne have i der hele virket under blidere Kaar; her var i Grunden ingen Konkurrence fra de offentlige Skolers Side; tilmed har man altid heri Byen været mere tilbøjelig til at sende Pigebørn i Privatskoler end Drenge. Derfor kunde Frøken Thams højere Pigeskole holde sig i henved fyrretyve Aar.

Frøken Ingstrup havde i mange Aar en stor Pigeskole. I Tresserne begyndte Eksam. Lærerinde Frk. Ane Mørch en Pigeskole, der ansaas for en af Byens bedste og ledede efter folkelige og grundtvigske Principper; den er for faa Aar siden overtaget af Frk. Lange.

Omtrent paa samme Tid som Frk Mørch begyndte Frkn. Garben og Holbech et større Pigeinstitut, beregnet paa de mere velstilledes Børn, da der gaves høje Skolepenge; det holdt sig kun en halv Snes Aar, Frk. Garben traadte fra, og Frk. Holbech rejste bort og overdrog Resten af Skolen til Eksam. Lærerinde Frøken B. Jørgensen, der beholdt den en halv Snes Aar.

En mere sikker Tilværelse synes den af Kand. Jakobsen ledede Drengeskole at skulle faa. Kand. Andersens og

Fru Seidelins Pigeskole har ligesom Jakobsens Skole almindelig Forberedelseseksamen til Afslutning og kræver meget høje Skolepenge af deres Elever; de have begge et meget anseligt Antal Elever.

I adskillige Privatskoler undervistes Drenge og Piger sammen, saaledes hos Brinch i Kattesundet og Roedsted paa Graven; begge havde et betydeligt Antal Elever, og hver for sig havde en Datter til Medhjælperske. Brinck havde før været Købmand, og han døde allerede 1853 af Kolera. Roedsteds Skole hørte vistnok til de mindre gode, skønt den var talrigt besøgt, men Skolekommissionen havde, som før bemærket, ogsaa sin særlige Opmærksomhed henvendt paa den. I disse Skoler undervistes de smaa Drenge altid sammen med Pigerne, og hver af dem havde ligesom Pigerne sit Strikketøj, hvilket iøvrigt kunde være godt nok til Afveksling i den meget lange Skoletid, som Smaabørn da havde. Roedsted kendte ikke selv til Gymnastik og vilde i lang Tid ikke holde nogen Lærer i dette Fag, først efter at Gymnastikinspektøren havde været her for at inspicere, og R.'s Børn trods Tilsigelse var udeblevne, lykkedes det Kommissionen at tvinge ham til at holde Gymnastiklærer. Værre var det næsten at faa et ordentligt Lokale til denne Undervisning, det var derfor ikke ualmindeligt, at de private Skoler mod Godtgørelse fik Lov at benytte Kommunens Gymnastiklokale og Redskaber; dette var Tilfældet baade med Claudi's, Børresens og Schjørrings Skoler, ligesom ogsaa Frk. Scholtens Skole en Tid har benyttet Gymnastikhuset i Danmarksgade.

Det Vederlag, der i de private Skoler heri Byen ydes for Undervisningen, er meget forskelligt, det veksler mellem 50 Øre og 14 Kr. maanedlig pr. Barn. I de fleste Smaaskoler er Betalingen ca. 1 Kr. Højest Betaling gives i de bedre Pigeskoler, hos Frk. Scholten og Kand. Andersen; denne sidste har sin Skole delt i elleve efter hinanden følgende Klasser med en maanedlig Betaling, der stiger fra 4—15 Kr. foruden Brændselspenge 4 Kr. aarlig.

Lignende Skolepenge svares i Kand. Jacobsens Drengeskole.

Af de Privatskoler, der findes for Tiden, kunne nævnes følgende, hvis Elevantal var som vedføjet.

Drengeskoler:	31/12 1897	31/12 1898.
Rektor Ankjærs Forberedelsesskole	119	
Schouby's	120	134
Kand. Jakobsens	118	128
Frøken Friess's	31	37
Kapt. Jørgensens	18	31
Nørlems	14	44
Glasværkets	16	
Pigeskoler:		
Kand. Andersens	140	124
Frk. H. Scholtens	75	86
— E. Langes	82	75
Fru A. Møllers	79	91
Frk. Sørensens	57	80
— Mansas	87	104
— Gessners	22	

I Slutningen af 1897 blev i det hele heri Aalborg undervist udenfor de offentlige Skoler, Friskolen og Betalingsskolen, 1198 Børn, deri indbefattede de ca. 300 Børn, der søge Latinskolens Forberedelsesskole.

Aalborg Skolevæsens Udgifter for 1899.

1.	1 Overlærer foruden Fribolig	3050 Kr.	» Ø.
2.	1 do. foruden do.	3050 —	» —
3.	1 do.	2850 —	» —
4.	Lærerlønninger i Henhold til Reglementet af 5/3 1894	57633 —	81 —
5.	1 ny Lærer og 1 Lærerinde	1750 —	» —
6.	Skolepenge ifl. Lov af 8/3 56 § 11	3120 —	» —
7.	Sang- og Skrivelærere	1572 —	» —
8.	a. 19 Timelærerinder	9657 —	80 —
	b. 2 Timelærere	1427 —	» —
9.	Gymnastik- og Svømmelærere med Assist. samt Tilsyn ved Badning	1800 —	» —
		85910 Kr.	61 Ø.

	85910 Kr.	61 Ø.		
10. Ekstratimer (Sygdom og Vikarer)....	5300 —	» —		
11. do. til forsømte Børn i Friskolen	350 —	» —		
12. 4 Inspektører i Friskolen.....	700 —	» —		
13. 2 do. i Betalingsskolen	350 —	» —		
14. 2 Inspektricer i Grotums Skole.....	96 —	» —		
15. a. 2 Pedeller (foruden Fribolig og Brændsel) 1 a 800 Kr., 1 a 700 Kr.	1500 —	» —		
b. 1 Pedel og Fyrbøder (foruden Fribolig og Brændsel).....	800 —	» —		
c. 1 Fyrbøderassistent (i fire Maaneder)	140 —	» —		
d. 1 Fyrbøder ved Skolerne i Danmarksgade.....	936 —	» —		
e. 1. Bademester ved Varmbadeanstalten.....	250 —	» —		
2. Haandklædevask, Sæbe m. v.	250 —	» —		
16. Opkrævning af Skolekontingent i Betalingsskolen.....	100 —	» —		
17. 2 Overlærere, for Assistance ved skriftlige Forretninger.....	400 —	» —		
	97222 Kr.	61 Ø.		
Skatter.....	1043 Kr.	61 Ø.		
Reparationer v. Bygningerne, a. Ordinære 1200 Kr., b. Ekstraordinære 3200 Kr.	4400 —	» —		
Belysning 475 Kr. Brændsel 4000 Kr....	4475 —	» —		
Inventar og Rekvisitter.....	2800 —	» —		
Rengøring i Skolerne.....	975 —	» —		
Bidrag til Lærerbiblioteket.....	140 —	» —		
do. til Naturaliesamlingen.....	50 —	» —		
Afgift til Amtsskolefonden.....	35 —	» —		
Forskellige.....	1000 —	» —		
	14918 Kr.	47 Ø.		
Ialt	112141 Kr.	08 Ø.		

Sammenligner man dette Overslag med de, der findes Side 32 og 68, skønner man bedst, hvilken Udvikling Aalborg offentlige Skolevæsen er undergaaet i de forløbne Aar, ligesom ogsaa Friskolens Lærerpersonale i 1847, to, siger

og skriver to Personer, V. Ellermann og C. Gjerum, mod de 48 Personer, 26 Lærere og 22 Lærerinder, der nu læse med Friskolernes 2423 Børn, giver en ganske god Belysning deraf.

Nedenstaaende findes Børneantallet i Friskolen og Betalingsskolen opgivet sammen med de aarlige Udgifter til det samlede Skolevæsen saa langt tilbage, som jeg har kunnet indhente Oplysninger; til enkelte Aar har det ikke været mig muligt at skaffe fuldstændige Angivelser.

	Friskolen.	Betalingsskolen.	Budget.
1845		207 Børn.	3600 Rdl.
46		253 —	4180 —
47		265 —	6550 —
48		265 —	5650 —
49			5350 —
50			5900 —
51	246 Børn.	233 —	6500 —
52		261 —	6000 —
53		240 —	5800 —
54		232 —	5500 —
55	353 Børn.	185 —	7700 —
56	360 —		8800 —
57	404 —		8800 —
58	419 —		
59	418 —	200 —	
60	443 —	190 —	
61	494 —	179 —	
62	513 —	160 —	
63	516 —	140 —	
64	499 —	138 —	
65	509 —	130 —	
66	559 —	129 —	
67	572 —	126 —	
68	584 —	117 —	
69	563 —	104 —	11900 —
70	564 —	87 —	
71	547 —	62 —	

	Friskolen.			Betalingsskolen.		Budget.	
1872	558	Børn.		165	Børn.	12716	Rdl.
73	564	—		174	—	14582	—
74	541	—		189	—	32644	Kr.
75	541	—		198	—	33564	—
76	522	—		249	—	36799	—
77	540	—		252	—	38635	—
78	580	—		312	—	41168	—
79	624	—		381	—	48084	—
80	673	—		431	—	52428	—
81	718	—		500	—	53940	—
82	768	—		537	—	55091	—
83	801	—		560	—	54448	—
84	904	—		611	—	51730	—
85	1042	—		592	—	54585	—
86	1140	—		579	—	56839	—
87	1190	—		596	—	63276	—
88	1327	—		602	—	63575	—
89	1442	—		621	—	66389	—
90	1543	—		633	—	72502	—
91	1544	—		638	—	82559	—
			Østre Vestre				
92	1682	—	(991+691)	690	—	84470	—
93	1829	—	(940+889)	726	—	84521	—
94	1860	—	(955+905)	733	—	90892	—
95	1957	—	(962+995)	771	—	92557	—
96	2026	—	(1004+1022)	762	—	91138	—
97	2116	—	(952+1164)	771	—	97554	—
98	2275	—	(1016+1259)	790	—	104078	—
99	2423	—	(1060+1363)	802	—	112121	—

Biografiske Optegnelser

over

det ved Aalborg Skolevæsen i de sidste 50 Aar ansatte Lærerpersonale.

Ordinerede Kateketer ansatte ved Skolevæsenet:

1. **Sofus Vilhelm Claudi,** f. i Aalborg 5/5 1818. (Fader: J. M. C., Institutbestyrer og Klokker ved Frue Kirke i Aalb.) Kand. theol. 40 med laud. Timelærer og Adjunkt ved Aalborg Latinskole. Ordineret Kateket og Overlærer ved Borgerskolen 26/9 45, Præst i Varde 16/12 53, Provst 58, Stiftsprovst i Ribe 66. R. G. 1) 1/9 38 m. Katarina Dolgorucki, f. 24/12 1810, d. 7/12 1883. G. 2.) 16/12 84 med Thora Avgusta Nielsen, f. 16/8 38.

2. **C. A. Schwartz,** f. i Slagelse 18/12 18. (Fader: J. E. S., Musikl., Stadsmusikant, Bedemand og Sangl. ved Latinsk.) Stud. 37. Kand. 43 med l. Ord. Kateket og Førstelærer v. Betalingsskolen 20/3 54. Sognepræst i Vistoft 23/4 60, senere i Vitten, d. 1889. G. 12/11 54 m. Lovise Amalie Thorsen, f. 16/9 28. (Fader: Fabrikant F. O. T., Kbh.).

3. **Andreas Fabricius Krarup Vilstrup,** f. i Borris 17/6 24. (Fader: C. N. V., Præst i Borris). Stud. 41. Kand. 49 h[1]. Lærer v. Maribo Sk., Kapellan og Seminariel. i Skaarup, Kateket og Førstelærer v. Betalingsskolen 10/7 60. Seminarieforstander og Sognepræst i Ranum 24/3 69; nu Sognepræst til Bjerregrav, Provst. G. 1) 18/7 50 med Therese V. R. Kayser, f. 1832, d. 17/10 55. (Fader: Partikulier J. H. K.) G. 2) 20/12 58 m. Anna Sofie Lasson, f. 15/3 37. (Fader: Krigsraad J. F. L.)

4. **Thomas Jensen Rudbech,** f. i Alstrup 9/1 38. (Fader: Gaardejer J. A. R.) Seminarist fra Ranum 57 med 1. Karakter med Udmærkelse. Lærer i Overlade. Stud. 60. Kand. 67 l. Andenlærer i Nakskov. Kateket og Førstelærer ved Betalingsskolen 2/7 69, d. 3/10 71. G. 28/5 68 m. Karoline Vilhelmine Janssen, der var Plejed. af Overretsraad J.'s Enke Anna Henr. Guttfeld, og senere — som Enke — tog Lærerindeeksamen og blev ansat ved Københavns Skolevæsen.

5. **Peter Ludvig Wittrup,** f. i Humlebæk 15/1 41. (Fad: J. F. W., Bøssemager, senere Musikl.) Stud. 59. Kand. 66 l. Kateket og Førstel. v. Betalingsskolen 30/1 72. Sognepræst til Torslev og Lendum 4/5 76. G. 6/2 72 m. Lucia Vilhelmine Fjeldsted, f. 6/8 43. (Fader: F. H. F., Sadelmager).

Overlærere:

6. **Vilhelm Madsen Ellermann,** f. i Aalborg 10/11 12. (Fader: Graver V. M. E.) Seminarist fra Snedsted med Udmærket duelig. Huslærer paa Ridemans Mølle. Hjælpelærer ved Grotumsskole i Aalborg. Lærer v. Frueskole og Kordegn v. Frue Kirke 9/4 38, Overl. v. Frisk. 1/2 52. Afsk. 1/2 78, d. 2/3 s. A. G. d. 15/9 40 med Louise Pirtzel af Ridemans Mølle.

7. **Hans Østergaard,** f. i Nykøbing p. M. 16/12 45. (Fader: Urmager). Seminarist fra Ranum 64 med Meget duelig. Lærer v. Viby Højskole hos L. Bjørnbak. Udvidet Eksamen med Udmærkelse. Lærer ved Borgersk., læste til at begynde med halvt ved Frisk. Overl. v. Betalingssk. 21/6 77. G. 26/10 70 m. Kirstine Baadsgaard af Nykøbing, f. 8/11 47, d. 23/8 85.

8. **Nicolaj Michelsen,** f. 8/9 40. (Fader: R. M., Lærer og Kirkesanger paa Thurø v. Svendborg.) Seminarist fra Skaarup 60 med Meget duelig. Løjtnant. Fjerdel. i Hobro 23/4 61. Førstel. og Kirkesanger i Nørresundby 21/9 71. Overl. v. Frisk. i Aalb. 7/6 78. G. 3/3 72 m. Nanny Faye, f. 3/5 47. (Fader: Toldinspektør i Hobro).

9. **Jørgen Mikkelsen Bøcher,** f. paa Øen Fur i Limfjorden 19/11 33. (Fader: Gaardejer M. T. B.) Seminarist fra Ranum 54 med Meget duelig. Lærer i Aalborg 25/10 54, først ved Betalingssk. til 57, siden ved Frisk. Inspektør sammesteds 13/9 60. Paa højest Løn 13/2 67. Overl. v. Vestre Friskole 21/9 91. G. 1) 56 m. Katarine Kirstine Leth, f. Kruse, f. 13/2 30, d. 24/5 71. G. 2) 1/5 72 m. Matilde Kruse, Søster til 1ste Hustru, f. 8/7 35.

Lærere og Lærerinder:

10. **Rasmus Gregersen** var Skoleholder her fra 1804.

Kantor v. Budolfi Kirke 14/4 12. Enelærer v. Budolfiskole Nr. 1 og Sanglærer 1816—45; gik derpaa til Betalingsskolen, konstitueret Overl. v. Kateket Claudis Forflyttelse, døde 4/5 59 efter at have været Lærer her i Byen i 54 Aar. Dannebrogsmand. G. m. Augusta Hunderup.

11. **Gregers Petersen,** f. 1780. Havde været Underofficer, men tog den saakaldte Bispeeksamen. Ansat her ved den Indbyrdesundervisningsskole 25. Læste fra 45 v. Borgerskolen, blev 47 Dannebrogsmand og døde 1853 af Kolera I nogle Aar Gymnastiklærer.

12. **Christen Gjerum,** f. i Aalb. 28/9 20. (Fader: Brolægger B. G.) Seminarist fra Snedsted 39 m. Meget duelig. Huslærer i Blokhus. Hjælpelærer v. Grotumsskole. Lærer v. Borgersk. 1/1 44. Læste fra 44—49 v. Frisk., kom derpaa til Betalingssk. Var gentagende konstitueret Overl. v. B. i Vakancer og under Sygdom, saaledes 60, 63, 69 og 71. Afsk. 1/10 89, d. 13/1 91. Dannebrogsmand. G. 30/5 49 med Signe Andrea Juel, f. 22/5 20, d. 3/3 88.

13. **Julius Leopold Magnussen,** f. i Helsingør 17/9 20. (Fader: Batls-Kirurg M. J. M.). Adgangseksam. v. d. militære Højskole 41. Sekondløjtnant i Artilleriet 43, Seminarist fra Jonstrup (Privatist) 45 med Meget duelig. Lærer v. Borgersk. i Aalb. 9/4 45, læste v. Betalingssk., tillige Gymnastiklærer. Opsagt med 3 Maaneders Varsel d. 1/10 51. Fjerdel. v. Jelling 8/11 51. Lærer v. Borgersk. i Husum 5/11 52. Efterlønnet 28/10 64. Privatl. i Kbh. Lotterikollektør 1/11 82. G. 22/5 47 m. Johanne Claudi, Datter af Klokker J. M. C. i Aalb.

14. **Gregers Andersen Fjorbach,** f. i Aalb. 16/1 1802. (Fader: Anders C., Værtshusholder og Brændevinsbrænder i Aalborg.) Bispeeksamen — Kursus i Indbyrdes Undervisn. v. Snedsted Seminarium. Husl. Lærer v. Privatsk. i Aalb. Ansat v. Borgersk. 9/4 45, læste bestandig v. Betalingssk. Paa højest Løn 56. Afsk. 9/10 66, d. 5/12 90. Ugift. Har stiftet flere Legater.

15. **Frederik Sørensen,** f. i Nørresundby 1804. Privatist fra Snedsted med Meget duelig. Huslærer. Lærer v. Borgersk. i Aalb. 9/4 45. Førstel. og Kirkesanger i

Sæby 47, hvor han døde 16/10 60. G. m. Seraphine Petersen af Frederikshavn.

16. **Peder Helidor Hviid Topp,** f. i Aalb. 15/10 12. (Fader: Købmand J. F. Hviid). Adopteret af sin Mormoder Raadmand P. Topps Enke Helene, f. Ruus. Seminarist fra Snedsted 33 med Meget duelig. Huslærer paa Aastrup og Kornumgaard. Institutbestyrer i Aalb. fra 38—48 (tidligere Claudis Skole). Ansat v. Borgersk. 13/5 48. Læste i mange Aar v. Betalingssk., hvor han i nogle Aar var Inspektør, kom senere delvis og tilsidst helt til Frisk. Afsk. 81. G. 19/5 38 m. Maren Kirstine Nielsen af Aastrup v. Hjørring, der døde 15/11 44. (Fader: Proprietær K. N.)

17. **Lars Møller,** f. i Nørresundby 29/3 22. (Fader: Gaardejer og Sognefoged N. C. M.) Eksamen fra Snedsted 42 med Meget duelig. Husl. paa Ryberg. Lærer i Støvring. Ansat v. Borgersk. i Aalb. 8/11 49. Læste i nogle Aar v. Frisk., men overtog ved Magnussens Afsked Matematik og Naturfag v. Betalingsskolen. Efter nogle Aars Svaghed døde han i Juli 57. Han var gift med en Datter af Lærer Møller i Fjellerad, Søster til Lærer Nr. 18; hun var dog død, inden han kom til Aalb.

18. **Gerhard Møller.** (Faderen var Lærer i Fjellerad.) Privatist fra Snedsted med Meget duelig. Lærer i Nibe. Ansat v. Borgerskolen i Aalb. 8/11 49. Læste v. Betalingsskolen. 1853 søgte han et Aars Permission for at rejse til Udlandet og uddanne sig i Sprog, særlig i Engelsk (fik Thaanum til Stedfortræder). Da han efter 1½ Aars Forløb kom tilbage, søgte han Afsked og forlod Lærervejen for at gaa til Handelen, var en Tid i Helsingør, kom derfra til Korsør, hvor han blev engelsk Konsul; han døde ugift i en temmelig ung Alder.

19. **Christian Smith,** f. i Helsingør 2/3 1798. Kand. fil. Seminarist fra Snedsted (Privatist). I flere Aar Landmand, var Medstifter af den slesvigske Forening og Rødding Højskole. Ansat v. Borgersk. 8/11 49; læste v. Betalingssk., kom paa højest Løn 1856. Afsk. 1/12 72, d. 30/1 74. G. m. Ida Vilhelmine Hedeberg, der døde 9/1 68.

20. **Carl Christian Ellermann,** f. i Aalb. 7/8 1826. (Fader: V. A. E., Købmand i Aalb.) Seminarist fra Sned-

sted 47 med Meget duelig. Husl. paa Haverslevgaard. Ansat v. Borgersk. 8/11 49; læste bestandig v. Frisk., højest Løn 56. Konst. Overl. v. Frisk. fra 1/3—1/6 71. Afsk. 5/5 89, d. 9/10 97. G. m. Johanne Movritzen af Aalb., f. 10/7 27, d. 16/12 64.

21. **Jens Peter Andersen,** f. 13/8 28. Seminarist fra Jonstrup 48. Ansat v. Borgersk. 6/1 52; læste ved Frisk. Trediel. v. Borgersk. i Frederiksborg 13/12 56, senere Lærer i Arløse pr. Fuglebjærg. Afsk. 92.

22. **J. G. Thaanum,** f. 10/5 29. Seminarist fra Lyngby 49 med Meget duelig. Vikar for Gerhard Møller 53, 6/10 53 fast ansat. Lærer i Rudkøbing 57. Afsk.

23. **Anders Madsen Lomborg,** f. i Lomborg 2/7 26. (Fader: Husmand M. Christensen.) Soldat v. Isted og Frederiksstad. Seminarist fra Ranum 52. Meget duelig. 2den Lærer i Nørresundby. Lærer v. Borgerskolen i Aalb. 1/12 53, læste v. Frisk., Lærer i Haals 57. Dannebrogsmand. Afsk. 1/11 90, d. 4/10 96. G. m. en Datter af Lærer Eget i Vilsted.

24. **Jørgen M. Bøcher** (se foran blandt Overlærerne).

25. **Lavrids Hansen Bie,** f. 13/11 21. Seminarist fra Lyngby 41. Meget duelig. Fast Ansættelse 42. Lærer v. Folkeskolen i Gedved. Ansat v. Borgersk. i Aalb. 29/5 57. Læste først v. Betalingssk., kom derpaa til Frisk. og igen tilbage til Betalingssk. Holdt Vikar fra 14/7 59—1/1 62, i hvilken Tid han gennemgik et af Statens Kursus i Mathematik og Naturlære. Paa højest Løn 13/1 73, Afsk. 1/5 89, d. 7/10 97.

26. **Vogn Olesen,** f. paa Øland 2/11 29. (Fader: Gaardejer O. Povlsen.) Eksam. fra Ranum 50. Meget duelig. Lærer i Randers. Ansat v. Borgersk. her 29/5 57, læste v. Frisk. Senere Lærer paa Øland.

27. **Frederik Julius Meier,** f. i Københ. 35. (Fader: Gymnastiklærer, Krigsassessor J. F. Meier.) Adgangseksam. v. Landkadetakademiet. Seminarist 56 fra Ranum. Lærer v. Borgersk. 29/5 57. Inspektør ved Betalingsskolens Pigeafd. Student 61. Læste nogle Aar v. Københavns Kommuneskoler. Magisterkonferens i Historie 72. Doktorgraden 77. (Disputats om Billedhuggeren Wiedewelt og Kunstakademiet.) Udgivet adskillige Skrifter af Værd for Kunsthistorikere.

28. **Lauritz Frederik Nielssen,** f. 23/3 36. (Fader: N. L. N., 1ste Lærer i Hals.) Eksam. fra Ranum 55. Meget duelig. Huslæret i Vadum Præstegaard. Ansat v. Borgersk. 29/5 57, læste v. Frisk. indtil 78, da han blev Kantor v. Frue Kirke; har dog siden været knyttet til Frisk. som Timel. i Sang. G. m. Thalia Billenstein af Hals, f. 22/3 36. (Stiffader: Kapt. Harbo.)

29. **Diderik Frisenberg Schjørring,** f. 21/10 10. Kand. theol. 40. I adskillige Aar Institutbestyrer her, indtil han ansattes v. Borgessk. 9/9 59. Læste bestandig v. Frisk. Afsk. 7/8 79, d. 23/9 88. Hans Hustru var Emilie Mynster (Datter af Major Mynster) d. 8/6 52.

30. **Jeppe Lavridsen,** 15/7 38. (Fader: Gaardejer L. J. i Gjørding v. Ribe.) Eksam. fra Jelling 59. Udmærket duelig. Vikar for Bie 1/10 59, senere fast ansat. Overlærer i Marstal 30/9 62. G. 1) 5/10 62 m. Ane Marie Hansen, Datter af Skipper Hansen, 2) m. Aurelia Clementine Kelp, f. 4/8 46, Datter af Mægler F. L. K. i Aalborg.

31. **Peder Kristian Andersen,** f. i Kløv 26/10 40. (Fader: Husmand A. K. A.) Seminarist fra Ranum 61. Meget duelig. Hjælpel. i Kjelstrup-Brund (Thy) 1/9 61. Lærer v. Borgersk. 1/1 63. Læste først hele Dagen v. Frisk., senere den halve Dag v. Betalingssk. Kordegn i Ringkøbing 24/12 68, Inspektør og 1ste Lærer sammesteds 5/5 74.

32. **Caroline Amalie Severin,** f. 18/7 35. Eksam. Kbh. 62. Duelig. Lærerinde og Inspektrice v. Betalingssk. 17/11 63. Højest Løn 3/10 78. Afsk. 1/10 95, d. 96. Var den første fast ansatte eksaminerede Lærerinde i Danmark.

33. **Jens Olsen,** f. paa Bornholm 6/3 40. Seminarist fra Jonstrup 60. Meget duelig. Udv. Eks. mg. 1ste Lærer ved Oddense Højskole. Lærer v. Borgersk. 13/2 66, læste ved begge Skoler. Overlærer i Nysted 72, nu i Varde. G. m. 1) Nanna Hermann af Snoldelev (Fader: Lærer H. i S.). G. m. 2) B. C. N. Grunnet, f. 14/8 55, eksam. Lærerinde.

34. **Hans Østergaard** (se foran under Overlærere).

35. **Povline Sofie Olrich,** f. i Kbh. 20/12 35 (Fader: Toldinspektør i Helsingør.) Eksam. Kbh. 71. Meget duelig.

Lærerinde ved Betalingsskolen $^{2}/_{10}$ 72, hvor hun udelukkende læste. Højest Løn $^{4}/_{3}$ 80. Afsk. $^{31}/_{10}$ 97.

36. **Anton Jørgensen,** f. i Aalb. $^{4}/_{9}$ 46 (Fader: Postkontrahent S. C. J.). Eksam. fra Ranum 66. Meget duelig. Huslærer paa Resengaard i Salling $^{1}/_{9}$ 66; Lærer i Nørre-Sundby $^{29}/_{12}$ 68, fast ansat $^{1}/_{3}$ 69; i Aalborg ved Borgerskolen $^{8}/_{11}$ 72. Læste først i nogle Aar delt mellem Betalings- og Friskolen, kom senere helt til Friskolen; siden Vestre Friskoles Oprettelse ved denne. Inspektør for Drengeafdelingen $^{2}/_{9}$ 79. Kom paa højest Løn $^{7}/_{11}$ 79. G. $^{27}/_{3}$ 77 med Frederikke Kristine Brix, f. $^{13}/_{11}$ 48 (Fader: Sparekassedirektør P. B. i Aalb.)

37. **Ludvig Ferdinand Kellner,** f. i Kbh. $^{13}/_{9}$ 39. (Fader: Oberst, Chef for den militære Højskole, St. L. K.) Eksam. Kbh. Duelig. I fem Aar, fra 68—73, Timelærer v. Borgerskolen, læste dog bestandig v. Friskolen, fast ansat $^{13}/_{1}$ 73. D. paa Asylet v. Aarhus $^{13}/_{3}$ 76. G. m. Ragnhilda Elisabet Ringhejm f. $^{13}/_{6}$ 39 (Datter af Regimentsdyrlæge R.)

38. **Marie Nielsine Farre,** f. $^{27}/_{7}$ 42; Eksam. Kbh. 70. Meget duelig. Ansat v. Borgerskolen $^{7}/_{10}$ 73, har bestandig læst v. Friskolen. Højest Løn $^{21}/_{9}$ 84.

39. **Nicolaj Erhard Remmer,** f. i Aalb. $^{15}/_{2}$ 51. (Fader: Snedker R.) Seminarist fra Ranum 70 med Udmærket duelig. Privatlærer i Aalb. Lærer v. Frederikshavns Realskole 73, ved Borgerskolen sammesteds $^{15}/_{7}$ 74. Lærer v. Borgerskolen her $^{10}/_{8}$ 76. Højest Løn $^{28}/_{11}$ 80. Kordegn og 1ste Lærer i Maribo $^{28}/_{9}$ 89.

40. **Anna Schrøder,** f. $^{3}/_{9}$ 49 i Aalb. (Adopteret af Konsul Sch.) Eksam. 70 Kbh. Meget duelig. Timelærerinde ved Betalingsskolen $^{1}/_{2}$ 75, konstitueret samme Aar. D. $^{10}/_{7}$ 81.

41. **Johan Christensen,** f. $^{27}/_{7}$ 45. (Fader: Husmand C., Ingstrup.) Seminarist Kbh. 67. Duelig. Løjtnant, Privatlærer i Sæby. Lærer v. Borgerskolen $^{11}/_{8}$ 76, har læst ved Betalingsskolen, højest Løn $^{12}/_{12}$ 81; i nogle Aar Inspektør for Drengeafdelingen. Eksaminatus juris, Kaptajn i Forstærkningen. G. $^{14}/_{8}$ 74 m. Petrea Bach, Datter af Skipper P. B. i Aalb., f. $^{11}/_{11}$ 49.

42. **Asmus Povlsen,** f. i Kværn i Angel $^{9}/_{1}$ 42. (Fader:

Væver H. H. P.) Eksam. (privat) Kbh. 69. Meget duelig. Privatl. i Løkken 69. Lærer v. Højskolen i Skelund 72, v. Realskolen i Fredensborg 73, v. Realskolen i Helsingør 74—77. Lærer i Aalborg v. Friskolen 21/12 77; højest Løn 19/8 86. Inspektør for Pigeafdelingen v, Vestre Friskole 1/10 91. G. 8/8 79 med Camilla Bentzen af Helsingør, f. 16/7 57. (Plejefader: Lods Engelsen, Helsingør.)

43. **Peter Henrik Koch,** f. i Lundtoft, Aabenraa 29/3 50. (Fader: Lærer L. P. K.) Eksam. fra Blaagaard 72. Meget duelig. Løjtnant. Lærer v. Borgerskolen 3/10 78, Læser v. Betalingssk., højest Løn 14/8 88. G. 12/8 90 med Anna P. J. K. Holm, f. 7/6 66.

44. **Johan Skøtt,** f. 13/8 38. (Fader: Boelsmand Joh. Sk., Hopdrup v. Haderslev.) Eksam. fra Jelling 58. Duelig. Lærer ved Borgerskolen og Forsanger v. Frue Kirke i Haderslev 58. Lærer v. Borgersk. (Betalingssk.) 11/4 79. Højest Løn 22/6 89. G. m. 2) Marie Bekker, f. 27/10 27, d. 12/1 90.

45. **Niels Morten Pedersen Mølgaard,** f. i Aaby 1/12 45. (Fader: Tømrer P. J. M.) Eksam. fra Ranum 68. Meget duelig. Privatlærer i Aaby. Lærer i Nørreuttrup 12/10 70, i Aalb. v. Betalingssk. 7/11 79, højest Løn 24/6 89. G. 7/5 70 m. Johanne Quistorff af Nibe, f. 17/5 45.

46. **Rasmus Alfred Claudi-Hansen,** f. 10/4 56. Alm. Forberedelsesexam. fra Thisted Realsk. Eksam. Aarhus 76. Meget duelig. Lærer v. Borgersk. i Aalb. 8/12 79, v. St. Hansgadens Skole i Kbh. 28/8 83. Viceinspektør sammest. 98.

47. **Hans Kristian Olesen,** f. 28/8 54. (Fader: Lærer paa Fyn.) Eksam. Skaarup 74. Meget duelig. Lærer v. Borgersk. (Friskolen) 24/3 80; højest Løn 19/8 89. G. m. Katrine Emilie Mørch, Lærerinde v. Forberedelsesklasserne (se nedenfor.)

48. **Louis J. F. L. Sørensen,** f, 10/4 56 Kbh. Eksam. Kbh. 76. Meget duelig. Timelærer Kbh., Lærer v. Borgersk. (Frisk.) 12/11 80, igen Timel. Kbh. 83, fast Ansættelse 87.

49. **Christen Jensen Hvidegaard,** f. 30/3 59. (Fader: Avlsbruger J. A. Christensen, Hjørring Mark.) Eksam. fra Jelling 80. Meget duelig. Huslærer paa Viffertsholm

80. Lærer v. Borgersk., Frisk. 12/12 81. Inspektør for Drengeafdelingen v. Østre Friskole 1/1 92, højest Løn 3/1 90. G. 12/11 86 m. Kirstine Sørensen, f. 23/4 61.

50. **Jakob Ludvig Nielsen Hedelund,** f. i Taaning 21/1 55. Eksam. Jelling 75. Meget duelig. Huslærer paa Tjele 1/11 75, do. paa Kristiansminde v. Horsens 1/11 78, konst. i Middelfart 1/11 79, 6te Lærer ved Rudkøbing Borgersk. 1/8 80, Lærer v. Borgersk. (Betalingssk.) her 15/12 81, højest Løn 4/1 90. Inspektør. G. 14/5 85 m. Emma Hjorteberg, af Rudkøbing, f. 14/2 55.

51. **Christen Kirk-Andersen,** f. i Ydby S., Thy 15/9 57. (Fader: Gaardejer Anders C. Gadegaard.) Eksam. Ranum 78. Meget duelig Lærer v. Ask Højskole 78—80, v. Realsk. i Aarhus 80—82; Betalingssk. her Oktober 82, læste til at begynde med halvt ved Friskolen; højest Løn 15/8 90. G. 24/7 91 m. Anna M. Thomsen, f. 24/7 69. (Fader: Stabssergent T.)

52. **Andreas Rasmussen Stæhr,** f. 18/5 58. Eksam. fra Blaagaard 78. Meget duelig. Lærer i Sundby paa Amager 29/1 81, ved Borgersk., Frisk. i Aalb. 25/10 82. G. m. Johanne Quistorff.

53. **Josef Johannessen,** f. i Agger 25/12 56. (Fader: Husmand Johannes Pedersen.) Eksam. fra Ranum 78. Meget duelig. Lærer v. Ask Højskole, Hus- og Hjælpelærer. Lærer v. Borgersk., Betalingssk. 22/12 83. G. 1) med Timelærerinde Magdalene Hansen, f. 28/8 57, d. 25/8 93.

54. **Andreas Steffensen,** f. i Thim, Ringk. 24/4 55. (Fader: Steffen Smed.) Eksam. Kbh. 83. Meget duelig. Andenlærer v. Staby Højskole. Lærer v. Borgersk., Frisk. i Aalb. 23/10 84. G. 22/5 85 m. Ane H. L. Smith, f. 3/6 60.

55. **Niels Kristian Høvring Høyer,** f. 12/11 52. (Fader: Seminarielærer i Lyngby.) Eksam. fra Lyngby 72. Meget duelig. Lærer i Kastbjærg 7/11 73, v. Borgersk. (Frisk.) Aalb. 19/8 86, Inspektør v. Østre Friskoles Pigeafdeling 1/1 92.

56. **Frederik Kristian Frederiksen Bøcher,** f. paa Gjøl 22/7 65. (Fader: Lærer Lars Frederiksen sammest.) Eksam. Ranum 86. Meget duelig. Lærer v. Borgersk., Frisk.

21/8 86, Cand. phil. G. 15/10 96 m. Lærerinde Rebekka Rasmussen (se Nr. 69).

57. **Carl Mariager Pedersen,** f. 23/12 58. (Fader: Husmand A. P. P., Tjæreborg.) Eksam. fra Jelling 81. Udmærket duelig. Timelærer v. Viborg Kommuneskole; v. Borger- og Realsk. i Ringkøbing 26/3 83, i Aalb. v. Frisk. 24/8 87. G. 24/3 91 m. Mathilde Junge, f. 18/9 67. (Fader: Garvermester J. J., Ringkøbing.)

58. **Maren Jensen Vestergaard,** f. 20/12 59. (Fader: Gaardejer Jens E. Vestergaard, Haurum. Eksam. fra Bohrs Kursus 85. Meget duelig. Lærer i Nim v. Horsens 86, i Aalb. v. Frisk. 14/8 88.

59. **Eske Povlsen,** f. 3/8 56. (Fader: .....) Eksam. Gedved 84. Meget duelig. Privatlærer. Lærer i Aalb. v. Frisk. 22/6 89.

60. **Ingvard Eriksen Mose,** f. 16/1 66. (Fader: Gaardejer Erik S. M.) Eksam. fra Ranum. Meget duelig. Timelærer i Thisted. Lærer i Aalb. Borgersk. (Betalingssk.) 19/8 89. G. m. Julie Østergaard. (Fader: Overl. Ø.) Lærerinde v. Forberedelsesklasserne, f. 2/2 72.

61. **Christian Andreas Christensen,** f. i Aalb. 12/8 58. (Fader: Glasmager H. C.) Eksam. fra Skaarup 86. Duelig. Lærer v. Kindstrup Børnehjem 86, Engbjærg, Harboøre 87, Kvissel Højsk. 88. Lærer i Aalb. v. Frisk. 19/8 89. G. 3/9 96 m. Dorthea Henriette Frederikke Vodskou, f. 30/9 73 (Fader: Krigsraad, Stabssergent V.)

62. **Severine Jensen**, f. 29/1 64. (Fader: Tømrer F. J., Hjørring.) Eksam. fra Frk. Zahle 85. Meget duelig. Lærerinde v. Forberedelsesskolen. Hjørring fra 1/11 78—1/10 83, i Vesterbo paa Lolland 1/1 86; i Aalb. v. Frisk. 19/8 89.

Carl Nielsen, f. 11/10 63. (Fader: Gaardejer J. N., Bjedstrup v. Skanderborg.) Eksam. fra Jelling 88. Meget duelig. Vakancelærer i Vitved 1/11 88. Lærer i Aalb. v. Betalingssk. 3/1 90.

64. **Søren Christian Sørensen,** f. i Torslev 19/4 63. (Fader: Lærer C. S.). Eksam. fra Ranum 87. Meget duelig. 87 Timelærer i Ringkøbing, 1/2 89 Timelærer og 4/1 90 fast ansat i Aalb.

65. **Jens Larsen,** f. i Tostrup 22/11 65. (Fader: Gaardejer L. C. Sørensen.) Eksam. fra Ranum 85. Meget duelig. Huslærer i Brønderslev 85, Lærer v. Ask Højskole 87, Vikar i Aalb. 87, Lærer v. Sæby Realsk. 88, i Aalb. ved Frisk. 15/8 90. G. 30/4 96 m. Johanne Clausen. (Fader: Amtsraadsmedlem C. C.)

66. **Christine Schouby, f. Hatting,** f. 19/2 64. Eksam. fra Frk. Zahle 87. Meget duelig. Lærerinde i Nykøbing 1/4 88, v. Aalb. Frisk. G. m. Skolebestyrer Schouby.

67. **Poul Leonhard Clausen,** f. i Aalb. 22/3 63. (Fader: Fabrikant C. H. C.) Eksam. fra Ranum 89 og 90. Meget duelig. Lærer i Nykøbing J. 25/3 91, i Aalb. ved Frisk. 6/10 91. Sanglærer. G. 11/5 94 m. Clara Petrea Lassen f. 9/9 72. (Fader: Murer B. Lassen.)

68. **C. A. Willemoës,** f. 26/10 37. Ingen Eksamen. Forhen Redaktør. Har Ministeriets Tilladelse til at søge Lærerembeder. Lærer i Aalb. v. Frisk. 26/1 92. G.

69. **Rebekka Bøcher, f. Rasmussen,** f. 30/9 70. (Fader: Snedker R. R.) Eksam. Horsens 91. Meget duelig. Lærerinde i Aalb., Vestre Frisk. 4/10 92. G. (se foran, Nr. 56.)

70. **Lars Peter Hansen,** f. 29/9 68. (Fader: Snedker H.) Eksam. fra Skaarup 88. Meget duelig. 2den Lærer i Hals 7/10 88, Lærer v. Vestre Frisk. Aalb. 5/10 92. G. 31/5 95 m. Kristine Karoline Rasmussen, f. 8/1 72. (Fader: Gaardejer N. R., Vesterheden.)

71. **Søren Kristian Theodor Bang,** f. 24/3 72. (Fader: Skibsf. i Svendborg.) Eksam. fra Skaarup 91. Meget duelig. Lærer v. Sakskøbing Realsk. 91—92 og v. Aalb. Betalingssk. 8/8 94. G. 30/4 97 m. Karoline Jensen af Svendborg, f. 3/2 73. (Fader: Skibsfører.)

72. **Karen Kristine Poulsen,** f. 1/12 68. Eksam. fra Femmers Kursus 91. Timelærerinde v. Betalingssk., Lærerinde v. Vestre Frisk. 9/8 94.

73. **Fritz Marius Michelsen,** f. 6/2 68. (Fader: Skolebestyrer i Kbh.) Kand. fil., Eksam. fra Vesterbros Seminarium 94. Meget duelig. Lærer v. Vestre Frisk. i Aalb. 10/8 94,

74. **Jensine Karoline Emma Skøtt,** f. 12/8 61. (Fader: Lærer Sk.) Lærerinde v. Forberedelsessk. i Aalb. Eksam. fra Femmers Kursus 89. Meget duelig. Timelærerinde i Aarhus. Lærerinde i Aalb. v. Betalingssk. 93.

75. **Andreas Peder Bendix,** f. i Nørretranders 6/1 62. (Fader: Lærer Joh. B.) Eksam. fra Ranum 82. Meget duelig. Lærer v. Vejgaardshusene 1/10 85, i Terndrup 14/2 89, i Aalb. v. Vestre Frisk. 2/3 97. G. 22/5 96 m. Bolette Kristine Pedersen, f. 22/9 70. (Fader: Lærer P. i Nørretranders.)

76. **Lars Anton Høyer**, f. i Brovst 3/6 71. (Fader: Gaardejer Hans Høyer Christensen. Eksam. 89 og 93 fra Gedved. Meget duelig. Hjælpel. i Kellerup 89, Lærer v. Biskolen i Hedegaard v. Nibe 90. Timelærer v. Betalingssk. i Aalb. 94. Lærer v. Vestre Frisk. 2/3 97. G. 28/10 98 m. Gyda Katrine Pedersen, f. 19/8 72.

77. **Emma Olufsen,** f. i Aalb. 7/9 37. Ingen Eksam. Haandgerningslærerinde v. Frisk. 59. Fast Ansættelse 5/6 97.

78. **Vilhelmine Dein,** f. i Aalb. 11/9 59. (Fader: Faktor D.) Antaget som Haandgerningslærerinde 5/5 79. Ingen Eksamen. Fast Ansættelse 5/6 97.

79. **Marie Vinther,** f. 20/6 56. Antaget til at læse i Forberedelseskl. 24/8 79. Ingen Eksam. Fast Ansættelse 5/6 97.

80. **Elvira Stenersen,** f. . (Fader: Murmester St.) Antaget til at læse i Forberedelseskl. 24/8 80. Ingen Eksamen. Fast Ansættelse 5/6 97.

81. **Johanne Rasmussen,** f. i Aalb. 18/3 57. (Fader: Handskemager R.) Antaget som Lærerinde v. Forberedelsesklasserne i Betalingssk. 24/8 80. Ingen Eksamen. Fast Ansættelse 5/6 97.

82. **Emilie Katrine Esbensen,** f. 27/11 71. (Fader: Forpagter E., Raakildegaard.) Eksamen fra Femmers Kursus 94. Meget duelig. Lærerinde v. Vestre Frisk. i Aalb.

83. **Emilie Olesen, f. Mørch,** f. i Aalborg (Fader: Skomagermester J. P. M.) Antaget v. Forberedelsesklasserne 13/10 79. Ingen Eksam. Fast Ansættelse 24/11 97. G. m. Lærer H. K. Olesen (se foran, Nr. 47).

84. **Caroline Christensen,** f. . . . . (Fader: Købmand C., Aalb.) Eksam. fra Femmers Kursus. Meget duelig. Ansat v. Betalingssk. i Aalb. 29/12 97.

85. **Frederik Carl Kristian Larsen,** f. . . . Seminarist med Duelig. Privatlærer i Aalb. Ansat v. Østre Frisk. 26/8 98, læser nu ved Betalingssk.

86. **S. D. S. Larsen, f. Roesdahl,** f. 26/12 65. Eksam. fra Frk. Zahle 92. Meget duelig. Lærerinde i Holstebro 1/11 93, i Aalb. v. Betalingssk. 98.

87. **Jens Peter Andersen,** f. 19/2 74. (Fader: Lærer A. Ellern-Jensen, Nørresundby. Eksam. fra Ranum 92 og 93. Meget duelig. Timel. i Nibe 1/11 93. Timel. i Aalb. Ansat v. Østre Frisk. 98.

Timelærere og Timelærerinder ved Aalborg Skolevæsen.

1. Kantor Johan Møller, Sanglærer v. Betalingssk. 1/11 73, har 10 Timer ugentlig.

2. Kantor Laurits Nielsen, Sanglærer v. Østre Frisk. (se foran, Nr. 28), har 18 Timer ugentlig.

3. Sergent Jensen, Gymnastikl., antaget 23/8 91, har 36 Timer ugentlig baade v. Østre Frisk. og Betalingssk.

4. Stabssergent S. Christiansen, Gymnastiklærer ved Vestre Friskole.

5. Gotfred Jensen, f. 14/10 69 i Aaby. (Fader: Smed L. C. J.) Eksamen fra Ranum 88. Meget duelig. Lærer og Fotograf i Aalborg. Fast Timelærer 8/3 97. Læser v. Betalingssk.

6. Jens Jørgen S. F. K. Jakobsen, f. 20/3 75 i Raabjerg (Fader: Sognepræst J. S. J.) Eksamen fra Ranum 97, mg-|-. Husl. paa Eskær v. Tolne. Fast Timelærer i Aalb. 98.

7. Frøken R. Olufsen, ingen Eksamen, ant. 24/8 79. Haandarbejde, 18 Timer ugentlig v. Vestre Friskole.

8. Fru C. Olufsen, f. Genefke, ingen Eksam., ant. 1/1 82. Haandarbejde, 18 Tim. ugentl., v. Østre Friskole.

9. Frk. L. Toppenberg, ingen Eksam., ant. 1/9 85. Haandarbejde, 32 Tim. ugentl., v. Betalingsskolen.

10. Frk. S. Schjøtt, ingen Eksam., ant. 1/12 85. Læser med forsømte Børn v. Østre Friskole.

11. Frk. E. v. Sprechelsen, ingen Eksam., ant. 22/11 86. Forberedelseskl., 26 Tim. ugentl., v. Betalingsskolen.

12. Frk. M. Færch, ingen Eksam., ant. 1/3 89. Forberedelseskl., 36 Tim. ugentl., v. Vestre Friskole.

13. Frk. S. Friis, ingen Eksam., ant. 15/9 90. Forberedelseskl., 26 Tim. ugentl., v. Betalingsskolen.

14. Fru G. Høyer, f. Pedersen, ingen Eksam., ant. 23/8 91. Forberedelseskl., 26 Tim. ugentl., v. Betalingsskolen.

15. Frk. A. Gunst, ingen Eksam., ant. 18/12 91. Forberedelseskl., 36 Tim. ugentl., v. Vestre Friskole.

16. Frk. V. Jørgensen, ingen Eksam., ant. 16/10 92, 36 Tim. ugentl., v. Østre Friskole.

17. Frk. M. Mølgaard, ingen Eksam., ant. 1/1 92, 26 Tim. ugentl., Betalingsskolen.

18. Frk. E. Kirchheiner, ingen Eksam., ant. 1/1 93, 36 Tim. ugentl., Østre Friskole.

19. Frk. C. Faarup, ingen Eksam., ant. 6/11 93, 18 Tim. ugentl. Haandarbejde, Vestre Friskole.

20. Frk. C. Busch, ingen Eksam., ant. 7/1 94, 36 Tim. ugentl., Forberedelseskl., Vestre Friskole.

21. Frk. E. Nielsen, ingen Eksam., ant. 2/2 94, 28 Tim. ugentl., Forberedelsesklassen, Betalingsskolen.

22. Frk. M. Poulsen, ingen Eksam., 24/8 95, 36 Tim. ugentl., Forberedelseskl., Østre Friskole.

23. Frk. P. Olufsen, ingen Eksam., ant. 1/3 96, 22 Tim. ugentl., Forberedelseskl., Betalingsskolen.

Rettelser.

Side	15	Linie	9:	Bevier,	læs	Beviser.
—	15	—	15:	25 Mk.	—	2 Mk.
—	18	—	21:	1869	—	1669.
—	21	—	37:	1576	—	1776.
—	39	—	9:	de	—	det.

J.V. RODES EFTFLG.
J. SKRÆM
BROLÆGGERSTRÆDE 3.